

Νιάουστα

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ
ΕΤΟΣ 215 - ΤΟΜΟΣ II - ΙΟΥΛΙΟΣ, ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1997 - ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 80 - ΑΡΙΘ. ISSN 1106 - 2118

**Η γεννοκτονία
των Ελλήνων του Πόντου**

**Οι Λαναράδες και η προσφορά τους
στη Νάουσα**

Όλα τα τεύχη της "ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ" καθώς και
"Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ", "ΜΝΗΜΗ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΟΥ"
"ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ" - Αγγ. Βαλταδώρου, για όσους θέλουν να τα
αποκτήσουν, υπάρχουν στα γραφεία του Συλλόγου.

"ΝΙΑΟΥΣΤΑ"

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ
"ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ"

ΙΟΥΛΙΟΣ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1997
Ετος 20ο - Τόμος Ι' - Τεύχος 80
Αριθμός ISSN 1106 2118

ΙΔΡΥΤΑΙ:
Σύλλογος Αποφοίτων Νάουσας, Οδυσσεύς Ντινόπουλος †

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:
Ελάνη Μήτσιαλα - Ζεγκίνη, Λευκή Σαμαρά
Χρήστος Μπατατζής, Αλέξανδρος Οικονόμου

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:
Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας
Διον. Σολωμού 3 Τ.Κ. 59200 ΝΑΟΥΣΑ
Τηλ. 0332/24102 & 22575

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:
Γιάννης Καρατσιώλης - Γεωπόνος τηλ. 60331

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Ακίς Θωμαΐδης - τηλ. 22345
Ο περίβολος της Παναγίας Σουμελά το 1902

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ:
Παναγιωτίδης Χρήστος - Ζαφειράκη 24 - ΝΑΟΥΣΑ
τηλ. (0332) 29409

Περιεχόμενα ΙΣΤΟΡΙΚΑ

ΘΩΜΑΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ: Στην Μινυνθαδινή Γαλατίαν από τη Μίεζα. σελ.4

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥΣΙΜΗ: Μακεδονικός Αγώνας σελ.8

ΚΩΣΤΑΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ: Η Γενοκτονία του Ποντιακού Ελληνισμού μέσα από Τουρκικές πηγές. σελ.20

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ-ΣΥΓΧΡΟΝΑ - ΠΟΙΚΙΛΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΕΛΕΝΗΣ ΜΗΤΣΙΑΛΑ-ΖΕΓΚΙΝΗ: Τρεις Νεράιδες της Μακεδονίας (Νάουσα, Εδεσσα, Καστοριά) σελ.13

ΛΕΥΚΗΣ ΣΑΜΑΡΑ: Η δημιουργία των εργοστασίων Λαναρά και η κοινωνική προσφορά της οικογένειάς. σελ.17

ΝΙΚΟΥ ΣΠΑΡΤΣΗ: Τα παραδοσιακά μας τραγούδια και οι χοροί στη Νάουσα. σελ. 30
Σιακάδες σελ. 36

ΝΙΚΟΥ ΣΠΑΡΤΣΗ: Ο ρόλος των οπρωκοηπρευτικών στο "ΕΥ ΖΕΙΝ" του ανθρώπου. σελ. 40

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

ΑΓΓΕΛΟΥ ΒΑΛΤΑΔΩΡΟΥ: Γρηγόριος Σιούγγαρης Ημέρες του 1945-46. σελ.15

ΛΕΥΚΗΣ ΣΑΜΑΡΑ: "Ρουμλουκιώτικα Σημειώματα" (Βιβλιοπαρουσίαση) σελ.16

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: "Οι βιομηχανίες του χθες" (Βιβλιοπαρουσίαση) σελ.29

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Πολιτιστικό Κέντρο Νάουσας - Ένας σύντομος απολογισμός για το 1996-97. σελ.37

ΙΩΑΝΝΗ ΧΑΤΖΗΧΑΡΙΣΗ: Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δέντρων - Από την ίδρυσή του μέχρι σήμερα. σελ. 42

Το σημείωμα της σύνταξης

Αγαπητοί μας Φίλοι

Καλό χειμώνα

Με ενδιαφέρουσα ύλη και το Φθινοπωρινό μας τεύχος.

Ένα άρθρο του ιστορικού κ. Κώστα Φωτιάδη για την γενοκτονία του Ποντιακού Ελληνισμού με στοιχεία που γίνονται γνωστά για πρώτη φορά, όπου ομολογούν οι ίδιοι οι Τούρκοι για τις θηριωδίες τους εις βάρος των Ελλήνων, ένα άρθρο ντοκουμέντο που πρέπει να διαβαστεί με ευλάβεια από τον καθένα μας και να μην ξεχαστεί ποτέ.

Επίσης παραθέτουμε την ιστορία και την προσφορά των Λαναράδων στην πόλη μας, την διαδρομή του Ινστιτούτου Φυλλοβόλων Δένδρων από την ίδρυση μέχρι σήμερα, την συνέχεια του Μακεδονικού αγώνα και πάρα πολλά άλλα κείμενα που θα τα βρείτε, πιστεύουμε πολύ σημαντικά.

Το τεύχος αυτό εκδίδεται με την ευγενική χορηγία της Κας Τασούλας Σιούγγαρη-Δούδου στη μνήμη του πατέρα της Γρηγορή Σιούγγαρη που στις 22 του Νοέμβρη συμπληρώνονται οκτώ χρόνια από τον θάνατό του.

Η συντακτική επιτροπή της ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ την ευχαριστεί θερμά.

Διακίνηση περιοδικών
Εμβάσματα - συνδρομές
Λογιστικό Γραφείο
Βαγγελίτσας Δεληχορήστου
Παναγούλη 14 - τηλ. (0332) 25.278
(δίπλα στο ταχυδρομείο)

Τιμή τεύχους	1.000
Ετήσια συνδρομή	3.500
Δήμοι - κοινότητες - Συν/σμοί	6.000
Εξωτερικού δολλαρίου	50

ΣΤΗΝ ΜΙΝΥΝΘΑΔΙΗΝ ΓΑΛΑΤΙΑΝ ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΕΖΑ

Του Θωμά Γαβριηλίδη
Φιλολόγου-συγγραφέα

Η κατά λέξη μετάφραση

1. Από αίμα ενάρετο (καταγόμενη εγώ) η ολιγόζωη Γαλατία
2. - Από μητέρα την Ευγένεια και τον Ελπίδιο γεννήτορα -
3. μέσα στο δεύτερο έτος της ζωής μου άφησα το φως σαν τριαντάφυλλο
4. που αμέσως , μόλις άνθισε, μαράθηκε μαζί με τα νεοκομμένα μπουμπούκια του.

Η ελεύθερη απόδοση

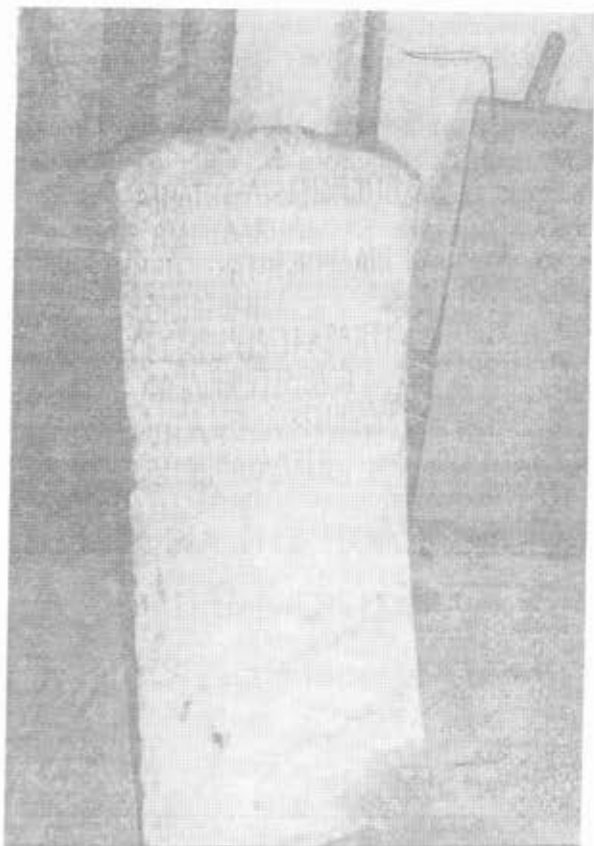
1. Η αρχοντοπούλα είμ'εδώ θαμμένη η Γαλατία
2. - Ευγένεια λεν την μάνα μου κι Ελπίδιο το γονιό μου-
3. μέσα στο γλυκοχάραμα του δεύτερου μου χρόνου
4. έφυγα κι άφησα το φως του ήλιου , κοπελούδα ,
5. σαν μια μικρή τριανταφυλλιά π' αμέσως μαραζώνει
6. μαζί με τα μπουμπούκια της τα νεοτρυνημένα.

ΝΟΗΜΑ - ΣΧΟΛΙΑ

Τι να πει και τι να γράφει αλήθεια κάποιος για ένα πλασματάκι που πεθαίνει πριν καλά αποκοπεί από το γάλα της μάνας του , όπως η ηρωίδα του επιγράμματος που μας απασχολεί, η "μινυνθαδή Γαλατία":

Και όμως ο άγνωστος ημαθιώτης επιγραμματοποιός κατόρθωσε μέσα σε τέσσερις στίχους να μας δώσει την παραστατική εικόνα της άμοιρης μικρούλας, που σβήνει πριν γίνει δύο χρόνων σαν μια μικρή τριανταφυλλιά μόλις πρωτανθισμένη, που μαραζίνεται μαζί με τα πρόωρα κομμένα μπουμπούκια της.

Η μετάφραση της λέξης ρόδον (= τριαντάφυλλο) συνεκδοχικά ως τριανταφυλλιά (ροδέα-ροδή) κρίθηκε αναγκαία, γιατί, κατά τη γνώμη του γράφοντος, με την

Φωτογραφία της επιτήμβιας πλάκας

1. ΑΙΜΑΤΟΣ ΕΞ ΑΓΑΘΟΙΟ ΜΙΝΥΝΘΑΔΙΗ ΓΑΛΑΤΙΑ
2. ΜΕΤΕΡΟΣ ΕΥΓΕΝΕΙΗΣ ΗΔ ΕΛΠΙΔΙΟΙΟ ΤΟΚΗΟΣ
3. ΔΕΥΤΕΡΩ ΕΝ ΛΥΚΑΒΑΝΤΙ ΦΑΟΣ ΛΙΠΟΝ ΗΥΤΕ ΡΟΔΟΝ
4. ΑΡΤΙΘΑΛΕΣ ΚΑΛΥΚΕΣΙ ΝΕΟΔΡΕΠΤΟΙΣΙ ΜΑΡΑΝΘΕΝ

κατά λέξη μετάφραση η παρομοίωση γίνεται ανιγματοπική, εφόσον ένα τριαντάφυλλο, όταν κοπούν τα μπουμπούκια, που το περιβάλλουν, όχι μόνο δε μαραίνεται αλλά δυναμώνει, ενώ μία μικρή τριανταφυλλιά, κινδυνεύει να μαραθεί, αν κατά το δρέψιμο των μπουμπουκιών παραταρακυνθηθεί.

Με την παρομοίωση της κοπελούδας ως τριανταφυλλιάς ο αναγνώστης του επιγράμματος ξεγελιέται στην πρώτη ανάγνωση και νομίζει πως τον δόθηκε και κάποια εξήγηση για τον πρόωρο θάνατό της άγουρης Γαλατίας, που, αν και από μεγάλη γενιά πέθανε μικρή. Ίσως αυτό το ξεγέλασμα της τέχνης να ήταν ως ένα σημείο και μέσα στις προθέσεις του ποιητή. Ίσως να ήθελε να δώσει την ευκαιρία να ξεγελαστούν όσοι θα ήθελαν να παρηγορηθούν μ' αυτόν τον τρόπο, γιατί για τους άλλους, που δεν ευχαρισιούνται με τις "μυσές", αλήθειες παραμένει το ερώτημα: Γιατί να πεθαίνει τόσο πρόωρα ένα βλαστάρι, που κατάγεται από δυνατό αίμα (αίματος εξ αγαθοῖο) και από γονείς υγιείς και επιφανείς, όπως φαίνεται ότι ήταν η Ευγένεια και ο Ελπίδιος, οι γονείς της Γαλατίας από τη Μιέζα (;).

Βάζω ερωτηματικό στην καταγωγή της ηρώιδας, αν και πιστεύω ότι, εφόσον το επίγραμμα βρέθηκε στην περιοχή της αρχαίας Μιέζας, η Γαλατία ήταν Μιεζαία, γιατί, αν καταγόταν από άλλη περιοχή, κατά πάσα πιθανότητα ο επιγραμματοποιός θα το σημείωνε. Την πίστη μου αυτή μου την ενισχύει η παρατήρηση ότι σε αρκετά επιγράμματα και επιγραφές της Ημαθίας αναφέρεται η καταγωγή από άλλα μέρη (π.χ. από την Εφεσό, τη Νικόπολη, την Άμαστρο του Πόντου κλπ, ενώ μόνο σε μια περίπτωση ο μακαρίτης λέει ότι είναι από τη Βέρροια), επίσης η ολοφάνερη προσπάθεια του επιγραμματοποιού της Γαλατίας να είναι ακριβής.

Κάθε λέξη ή φράση του επιγράμματος έχει το δικό της βάρος. Ο επιγραμματοποιός, που σέβεται την τέχνη του, δεν έχει περιθώρια για φλυαρίες. Η Γαλατία εγκατέλειψε το φώς (απαραίτητος ευφημισμός) μέσα στο αρχίνισμα του δεύτερου χρόνου της ζωής της, ήταν πράγματι λιγόζωση, αν και ήταν πολλή η δύναμη της γεννιάς της...

Μέσα στα πλαίσια της ακριβολογίας δεν μπορούμε παρά να παρατηρήσουμε τις διαφορετικές λέξεις που χρησιμοποιεί ο επιγραμματοποιός για να προσδιορίσει τους γονείς της Γαλατίας. "Μητέρος Ευγενείης...Ελπίδιου τοκέως...". Η Ευγένεια ήταν η μητέρα της και ο Ελπίδιος, όχι, όπως θα περιμέναμε, απλά ο

πατέρας της, αλλά ο τοκέως, ο γεννήτοράς της!

Μπορεί βέβαια ο επιγραμματοποιός να χρησιμοποίησε τον τύπο *τοκέως* (= τοκέως) χάριν μόνο του μέτρου, γιατί έτσι γίνεται πιο στρωτό, αν και δεν θα μπορούσαμε και να τον ψάξουμε, αν χρησιμοποιούσε τον τύπο "πατέρος", μπορεί όμως, και αυτό είναι πράγματι πολύ ενδιαφέρον, να ήθελε να υπενθυμίσει στους εκλεκτούς αναγνώστες του επιγράμματός του όσα σχετικά με τη σημασία του ρόλου της μητέρας και του πατέρα αναφέρει ο μεγάλος δραματουργός Αισχύλος στην περίφημη τραγωδία "ΕΥΜΕΝΙΔΕΣ", από την τριλογία της "Ορέστειας", του:

*"Ουκ έστι μήτηρ η κεκλιμένη τέκνον
τοκεύς, τροφός δε κύματος νεοσπόρον
τίκτει δ' ο θρώσκων....."*

Αισχύλου Ευμενίδες στίχοι 658-660

(= Δεν είναι η μάννα που γεννάει αυτό που λένε
παιδί της θρέφει μονάχα το νέο σπέρμα
ο άντρας που σπέρνει, αυτός γεννά.....)

Αν η παραπάνω υπόθεσή μας ανταποκρίνεται στην παραγματικότητα, τότε η σημασία του επιγράμματος της Μιεζαίας Γαλατίας παίρνει άλλες διαστάσεις, εφόσον χάρη σ' αυτό έχουμε μία, έμμεση έστω, μαρτυρία ότι κάποτε στο (αρχαίο) θέατρο της Μιέζας δίδασχτηκε η τριλογία του Αισχύλου "Ορέστεια", και ανάμεσα στους θεατές βρισκόταν και ο άγνωστος ημαθιώτης επιγραμματοποιός και οι γονείς της άμοιρης Γαλατίας, η Ευγένεια και ο Ελπίδιος.

Το ενδεχόμενο να χρησιμοποίησε ο επιγραμματοποιός τη λέξη *τοκεύς* αντί της λέξης *πατήρ* για να επισημάνει απλώς τις ανδροκρατικές αντιλήψεις της κοινωνίας, μέσα στην οποία, έζησε για λίγο η Γαλατία, δεν νομίζω ότι αναιρεί εντελώς τα σχετικά με το έργο του Αισχύλου, που προαναφέρθηκε. Γιατί κανένας αρχαίος Έλληνας υπέρμαχος της "ανωτερότητας" των ανδρών δεν πιστεύω ότι θα αγνοούσε τα όσα περιέχονται γ' αυτήν στην μοναδική σωζόμενη από την αρχαιότητα τριλογία της "Ορέστειας",

ΣΥΝΤΑΞΗ ΓΛΩΣΣΑ - ΜΕΤΡΟ

Η σύνταξη του επιγράμματος είναι πολύ απλή. Ολόκληρο το επίγραμμα είναι μια πρόταση με ρήμα το *λίπω* (έλιπον= εγκατέλειψα, άφησα), πρώτο πρόσω-

πο ενικ. αριθ. οριστ. β Α αορίστου του *λείπω*, και υποκείμενο το όνομα *Γαλατία* (ονομαστική ενικ.). Το εύρημα να μιλάει ο νεκρός είναι γνωστό και συνηθισμένο στα επιτύμβια επιγράμματα, γιατί δίνει κύρος στα λεγόμενα, εφόσον κανένας δεν επιτρέπεται να αμφιβάλει για την ειλικρίνεια ενός ανθρώπου που έφυγε από τη ζωή.

Αλλά και η γλώσσα είναι απλή και κατανοητή, αφού κατά θαιμαστό τρόπο τα περισσότερα θέματα, αν και το λεξιλόγιο είναι πραγματικά ομηρικό, είναι συνηθισμένα και στη νεοελληνική γλώσσα εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, όπως είναι π.χ. οι λέξεις *μιννθαδίη* = ολιγόζωη - βραχύβια, *ηδέ* = και, *ηύτε* = σαν και *λυκάβας* = έτος. Η τελευταία θεωρείται λέξη αρκαδική και αποτελεί ακόμη μια μαρτυρία της ιδιαίτερης συγγένειας των Μακεδόνων με τους Αρκάδες.

Το επίγραμμα αποτελείται από τέσσερις δακτυλικούς εξαμέτρους στίχους, έχει κατά κάποιο τρόπο κι' αυτό αρχαϊκή μορφή, όπως και το άλλο επίγραμμα, το οποίο ήταν ως τώρα το μοναδικό γνωστό ως προερχόμενο από την περιοχή της αρχαίας Μίεζας, αφιερωμένο επίσης σε μια νεαρή κόρη, ανώνυμη, που παρομοιάζεται " *ρόδον εαρινόν* ", (= σαν ανοιξιάτικο τριαντάφυλλο). Το επίγραμμα του " *εαρινού ρόδου* " αποτελείται από τρεις δακτυλικούς εξαμέτρους στίχους.

Το γιατί ο ποιητής των επιγραμμάτων αυτών της περιοχής της αρχαίας Μίεζας (σημ. Νάουσας) δεν χρησιμοποιεί το ελεγειακό μέτρο, το οποίο αποτελείται από ένα δακτυλικό εξάμετρο και έναν δακτυλικό πεντάμετρο στίχο, που μπορεί να επαναλαμβάνονται στα επιγράμματα ως πέντε περίπου φορές, είναι δικό του πρόβλημα! Πάντως φαίνεται ότι ξέρει να μετράει σωστά τους στίχους τηρώντας πιστά τους κανόνες του δακτυλικού εξάμετρου.

ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

Αν όμως δεν μας προβληματίζουν ούτε η σύνταξη ούτε το λεξιλόγιο ούτε το μέτρο, δεν μπορούμε να πούμε το ίδιο και για τα ονόματα της ηρωίδας και του πατέρα της, τα ονόματα *Γαλατία* και *Ελπίδιος*, που, όπως φαίνεται από το σύγγραμμα της κ. Αργυρώς Τατάκη "Ancient Beroea prosopography and society", Κ.Ε.Ρ.Α., Athens 1988", ως το 1988 δεν είχαν καταγραφεί.

Και για το όνομα του πατέρα της *Γαλατίας* το " *Ελπίδιος* " μπορούμε να πούμε ότι σίγουρα παράγεται από την αρχαία ελληνική λέξη " *η ελπίς* ", γεν. της ελπίδος, όπως και το αντίστοιχό του θηλυκό " *η Ελπίδια* ", που ήταν επίσης γνωστό στην αρχαία Ημαθία τον δεύτερο μετά Χριστόν αιώνα.

Όμως το όνομα της ολιγόζωης Μιεζαίας *Γαλατίας*, που ως τώρα μας ήταν άγνωστο, μας προβληματίζει. Δεν θα είχαμε κανένα πρόβλημα, αν το όνομα της ηρωίδας μας ήταν προπαροξύτονο και γραφόταν στην παραλήγουσα με -ει-, γιατί το όνομα *Γαλάτεια* είναι πασίγνωστο ως όνομα, μιας από τις αρχαίες νηριίδες, ενώ το όνομα *Γαλατία* (παροξύτονο και με γιώτα στην παραλήγουσα) μας ήταν ως τώρα γνωστό σαν όνομα χώρας της Μ. Ασίας και τμήματος της Ευρώπης.

Για ορθογραφικό λάθος ή για άγνοια, δεν μπορεί να γίνει λόγος γιατί το επίγραμμα εκτός από καθαρογραμμένο και ορθογραφημένο και στο δεύτερο στίχο του υπάρχει το όνομα της μητέρας της *Γαλατίας*, τόσος όνομα *Ευγένεια*, γνωστό στην αρχαία Ημαθία και από άλλη επιγραφή. Και ο ποιητής λοιπόν και ο χαράκτης χρησιμοποίησαν " *εν γνώσει* ", τους το όνομα *Γαλατία*, γιατί έτσι ονομαζόταν η ηρωίδα. Αυτό επιβεβαιώνεται και από το μέτρο, στο οποίο χωρούν και τα δύο ονόματα και το *Γαλατία* και το *Γαλάτεια* και δεν υπήρχε συνεπώς ιδιαίτερος λόγος προτίμησης του ενός αντί του άλλου.

Ο γράφων πάντως έχει τη γνώμη ότι το όνομα *Γαλατία* είναι παροξύτονος τύπος του ονόματος *Γαλάτεια* (κατά το Αμάθεια - Αμαθία, *Ευγένεια* - *Ευγενία* κλπ) χωρίς να αποκλείει και μεσολάβηση αρσενικού ονόματος *Γαλάτιος*. Η ομοιότητα με το όνομα της χώρας των *Γαλατών*, δηλ. της *Γαλατίας*, πρέπει να είναι τυχαία.

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι και το επίγραμμα αυτό της Ημαθίας είναι αξιόλογη μαρτυρία για το υψηλό επίπεδο πολιτισμού της αρχαίας Μακεδονίας και κατά τα χρόνια της Ρωμαϊσκρατίας στα οποία φίνεται ότι "εποιήθη", από κάποιο Ημαθιώτη επιγραμματοποιό που δυστυχώς, πιστός στην παράδοση των επιτύμβιων επιγραμμάτων, δεν μας άφησε το όνομά του.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το επίγραμμα της ΜΙΝΥΝΘΑΔΙΗΣ ΓΑΛΑΤΙΑΣ

έχει μια μικρή ιστορία. Κάποιος το είδε κάποιον και το φωτογράφησε. Μια φωτογραφία, έπεσε στα χέρια του παλιού μου μαθητή, του αρχιτέκτονα κ. Αλεξάνδρου Οικονόμου, ο οποίος έσπενσε, ήταν το 1987, να ενημερώσει σχετικά κάποιον αρχαιολόγο.

Επειδή από τότε δεν έτυχε να μάθει τίποτε για την τύχη του ευρήματος, ο κ. Α.Οικονόμου μου έδωσε πρόσφατα τη φωτογραφία με την παράκληση να την μελετήσω.

Ανταποκρίθηκα με ευχαρίστηση στην παράκληση, επειδή οι επιγραφές από την περιοχή της Μιέζας-Νάουσας, που έχω υπόψη μου, είναι πολύ λίγες και επειδή το κείμενο που μας απασχολεί δεν είναι μια απλή πεζή επιγραφή αλλά ένα ποίημα, ένα αρχαίο επίγραμμα. Αν το σημείωμα αυτό γίνει αιτία να μάθουμε περισσότερα για την τύχη της επιτύμβιας πλάκας της "ιννθαδής Γαλατίας", θα είμαστε πολύ ευτυχείς.

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΜΙΕΖΑ ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΟΣΟ ΚΑΙ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΒΕΡΟΙΑ

Με την ευκαιρία του σχολιασμού των επιγραμμάτων της αρχαίας Μιεζαίας Γαλατίας, της κορούλας του Ελπίδιου και της Ευγένειας, πρέπει να σημειώσω ότι με άφησε εμβρόντητο η απόφαση κάποιων αρμόδιων στην Αθήνα να μην επιτρέψουν να ονομαστεί ΜΙΕΖΑ ο Δήμος που πρόκειται να ιδρυθεί στην περιοχή του Κοπανού Νάουσας- περιοχή της αρχαίας Μιέζας, όπου ανακαλύφθηκε και αρχαίο θέατρο - με το αιτιολογικό ότι το όνομα αυτό δεν είναι Ελληνικό !!! (Σε τέτοιες περιπτώσεις χρειάζονται αλήθεια πολλά θανιαστικά).

Θέλω να πιστεύω ότι έγινε κάποιο λάθος, ότι το δημοσίευμα που είδα σε τοπική εφημερίδα ήταν αποκλήμα "του δαίμονα του τυπογραφείου", και ότι, αν δε διαφείσθηκε, θα διαφεισθεί σύντομα. Γιατί δεν μπορώ να δεχτώ ότι αυτοί που ασχολούνται υπεύθυνα μεετά τοπωνύμια αγνοούν την ιστορία, τους μύθους και τις παραδόσεις που θέλουν τη Μιέζα αδελφή της Βέροιας και του Ολγανού, κόρη του Βέρητα του γιού του Μακεδόνα και δισέγγονη του Ολύμπιου Δία.

Τα ονόματα αυτά είναι προγονική μας κληρονομιά όσο και ο τόπος μας. Είναι ελληνικά εδώ και πάνω από εικοσιεπτά αιώνες, περισσότερο δηλαδή από δύο χιλιάδες επτακόσια χρόνια. Γιατί, αν είναι "Προελληνικά", όπως αρκετά άλλα τοπωνύμια της Αρχαίας Ελ-

λάδας, τότε είναι ακόμα πιο αρχαία και επομένως ακόμη πιο σεβαστά.

Κανένας ποτέ ως τώρα δεν νομίζω ότι διανοήθηκε να διαγράψει από τους χάρτες της Αρχαίας Ελλάδας τα προελληνικά τοπωνύμια ούτε φυσικά να τα χρεώσει στους Σλάβους, που ήρθαν στον ελληνικό χώρο γύρω στον έβδομο μετά Χριστόν αιώνα ούτε στους Τούρκους, που εμφανίστηκαν πολύ αργότερα, ούτε σε κανέναν άλλο λαό, απ'όσους ζήλησαν τον τόπο αυτό και θέλησαν να τον κάνουν δικό τους στα κατοπινά χρόνια.

Ο εξοβελισμός του ονόματος της Μιέζας από την προγονική μας κληρονομιά, αν γίνει τώρα, δεν θα προσβάλει μόνο τον ενδοξότατο στρατηγό του Μεγάλου Αλεξάνδρου, τον Πενθέστα το Μιεζαίο αλλά και τους πρωτοκορυφαίους Έλληνες-Μακεδόνες Φίλιππο, Μ.Αλεξάνδρο και Αριστοτέλη, οι οποίοι συνέδεσαν τα ονόματά τους με τη Σχολή που λειτούργησε "περί την Μιέζαν Νυμφαίων", στα μέσα του τέταρτου προχριστιανικού αιώνα.

Αν και έχω ασχοληθεί στο παρελθόν με την ετυμολογία του ονόματος "Μιέζα" και πιστεύω ότι και αυτό, όπως και το όνομα Βέροια, είναι ελληνικό δε θα ασχληθώ τώρα με το θέμα αυτό και για να μη μακρυγορήσω και επειδή νομίζω ότι δεν είναι και εντελώς απαραίτητο, εφόσον, και αν ακόμη το θεωρήσουμε προελληνικό, δεν μπορούμε, σύμφωνα και με όσα προσημειώθηκαν, να μην το θεωρούμε ελληνική κληρονομιά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Argyro B. Tataki:** Ancient beroea prosopography and society, εκδ. Κ.Ε.Ρ.Α. Αθήνα 1988.

2. **Θ.Ι.Γαβριηλίδη :** α) Το ροόδον εαρινόν απο τη Μιέζα εφ. Βέροια, 29.5.1992, β) Τα επιτύμβια επιγράμματα της Ημαθίας περ. ΝΙΑΟΥΣΤΑ, τ. 58,59 / 1992.

3. Οι τραγωδίες του Αισχύλου, μετάφραση Ι.Ν.Γρυπάρη, εκδ. Εστίας.

4. **Γ.Χ.Χιονίδη :** Ιστορία της Βέροιας, Βέροια 1960 τ. Α'.

Μακεδονικός Αγώνας

Του Γεωργίου Τουσίμη
Ιστορικού Ερευνητή

Επιστολή της 24.5.1905

Το σημείωμα του Καπετάν Ακρίτα, που παρουσιάσαμε στο προηγούμενο τεύχος της "Νιάουσας" (σελ. 13) είναι σημαντικότερο για την μελέτη της συμβολής της Νάουσας στον Μακεδονικό Αγώνα. Διαλύει ορισμένες προηγούμενες μεμφιμοιρίες του Καπετάν Ακρίτα σχετικά με τους λεοντόκαρδους, τσορμπατζήδες της πόλεως και αναγνωρίζει την Νάουσα και τους Ναουσαίους σαν κυριότερους συντελεστές στον αγώνα που διεξήγαγε το σώμα του πάνω στο Βέρμιο.

Βέβαια είναι γνωστό αλλά εδώ επιβεβαιώνεται γραπτώς και από τον ίδιο τον μεμφίμοιο Καπετάν Ακρίτα ότι η Νάουσα ήταν ο βασικός τροφοδότης του σώματος. Το "Κέντρο Ναούσης" εξασφάλιζε στο σώμα όλα τα απαραίτητα για την διατροφή, την επένδυση και την υπόδοση και τα απέστελνε με έμπιστοίς του στο λημέρι του σώματος στο Καρατάσι. Είχε αναλάβει δε να τροφοδοτεί σε καθημερινή βάση όχι μόνο το πολυμελές σώμα του Καπετάν Ακρίτα, αλλά και τους άνδρες του ημιδιαλυμένου σώματος του Καπετάν Μπούα.

Είναι γνωστή από το προηγούμενο ένθετο Β' η τύχη του σώματος Μπούα, μεταβαίνοντας στον τόπο προορισμού του, την Καρατζόβα και το Μορίχοβο. Κατόπιν προδοσίας ρουμανιζόντων Βλάχων, το σώμα έπεσε σε ενέδρα κοντά στην Πατιτσάνα στο Καϊμάκτσαλαν κατά την οποία τραυματίσθηκε σοβαρά ο αρχηγός Καπετάν Μπούας, καθώς και οι περισσότεροι οπλίτες. Το σώμα επέστρεψε σε οικτρά κατάσταση στο λημέρι ενώ τη νοσηλεία του αρχηγού Μπούα και των τραυματιών καθώς και τη συντήρησή του ανέλαβε το "Κέντρο Ναούσης".

Από το παρόν σημείωμα πληροφορούμεθα για την περαιτέρω πορεία του σώματος Μπούα. Ορισμένους υπαξιωματικούς "κρυμμένους, άτολμους και μη επιδείξαντας διαγωγή άμεμπτη", ο Καπετάν Ακρίτας έκρινε ότι καλύτερα θα ήταν να επιστρέψουν πίσω στην ελεύθερη Ελλάδα. Διότι με την συμπεριφορά τους, υπήρχε φόβος να επιδράσουν ψυχολογικά στους δικούς του άνδρες, πράγμα που θα απέβανε επιζήμιο για το έργο του. Ο Καπετάν Ακρίτας ομολογεί ότι λαμπρή

εξαίρεση αποτελεί ο Κρητικός οπλαρχηγός Μανώλης Κατσιάρας. Ο Κατσιάρας από τον Νοέμβριο του 1904 μέχρι τον Απρίλιο του 1905 έδρασε, σταλμένος από Μακεδονικό Κομιτάτο επικεφαλής μικροομάδος, προετοιμάζοντας το έδαφος για την έλευση και την εγκατάσταση των οργανωμένων σωμάτων. Παρόλα αυτά, όμως, ενώ δικαιούτο να κατέλθει στην Αθήνα και να ξεκουρασθεί, πρώτο αυτός δέχθηκε να παραμείνει και να συνεχίσει την δράση του για να μην επέλθει τελεία διάλυση.

Όπως είναι γνωστό, οι άνδρες του Μπούα είχαν στρατολογηθεί στην ιδιαίτερη πατρίδα του Καπετάν Μπούα, την Χειμάρρα, με αποκλειστικό σκοπό να πολεμήσουν υπό την αρχηγία του. Επειδή, όμως, ο Μπούας, μετά τον τραυματισμό του, δεν ήταν δυνατό να αναλάβει ξανά την αρχηγία του ημιδιαλυμένου σώματος, οι οπλίτες του πέρασαν υπό την αρχηγία του Καπετάν Ακρίτα και σχημάτισαν ένα ημιανεξάρτητο σώμα, υπό την αρχηγία του Μανώλη Κατσιάρα, με την προοπτική να εκτελούν αποστολές στο Μορίχοβο και στο Μπάχοβο, όπου ήταν ο αρχικός χώρος δράσεώς των.

Το παρόν σημείωμα του Καπετάν Ακρίτα, υπό ημερομηνία 24 Μαΐου 1905, απευθίνεται προς τον Φλώρο και Νάσο. Νάσος είναι ο γνωστός ειδικός γραφέας αξιωματικός στο Προξενείο Θεσσαλονίκης, προς τον οποίο όφειλε ο πρώτος να διαβιβάζει το υπόψη σημείωμα. Ο Φλώρος, όμως, παρά τις προσπάθειες των ερευνητών και μελετητών της εμπιστευτικής αλληλογραφίας του Καπετάν Ακρίτα, εξακολουθεί να παραμένει αταίτιστος, παρότι είναι η ψυχή του "Κέντρου Ναούσης" και σχεδόν ο μόνος Ναουσαίος που επικοινωνεί συνεχώς είτε με σημειώματα, είτε προσωπικώς με τον Καπετάν Ακρίτα.

Υπάρχει πλούσια αλληλογραφία του Φλώρου όχι μόνο με τον Καπετάν Ακρίτα, αλλά και με όλους τους μετέπειτα αξιωματικούς που έδρασαν ως αρχηγοί σωμάτων στην περιοχή Ναούσης - Βερμίου. Πλην, όμως, παρά τους συνδυασμούς των διαφόρων εσωτερικών ενδείξεων της αλληλογραφίας και την επίμονη, συγκριτική μελέτη του ιδιότυπου γραφικού του χαρακτήρος, η ταυτότητα του εξακολουθεί να παραμένει άγνωστη. Στην εμπιστευτική αλληλογραφία μεταξύ αρχηγών σω-

μάτων και Κέντρου Θεσσαλονίκης, από ψευδώνυμό του η πόλις της Ναούσης έλαβε τον κωδικό “Φλώρινα” δηλαδή η πόλη του Φλώρον, όπως και “Ομηρούπολις”, η Εδεσσα, ως πόλη του “Ομήρου” (Παπαισιβένα).

Σοβαρά προβλήματα στην δράση των σωμάτων προκαλεί ο Αλβανός μπτής του χωριού Γραμματικό Σουλεϊμάν, διότι φέρεται εχθρικά προς το σώμα. Βοηθάει τα βουλγαρικά σώματα και συνδέεται με τους ρουμανίζοντες. Προδίδει τις κινήσεις του σώματος στο βούλγαρο αρχηγό των βουλγαρικών σωμάτων Λούκα. Για το λόγο αυτό ο Καπετάν Ακρίτας ζητάει να καταγγελλεί από τους κατοίκους στις τουρκικές αρχές ως συνεργάτης των βουλγαρικών σωμάτων.

Πρώτιστο μέλημα του Καπετάν Ακρίτα, όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενες συνέχειες, είναι οι καλές σχέσεις του σώματος με τους Βλάχους του Βερμίου και προπαντός με τους ρουμανίζοντες. Σε όλο τον όγκο του Βερμίου ήταν διασκορπισμένοι ρουμανίζοντες, είτε ως κτηνοτρόφοι, είτε ως υλοτόμοι ή ανθρακείς. Έτσι, μπορούσε να πέσει στην αντίληψή τους κάθε κίνηση του σώματος, την οποία, υπάρχει πιθανότητα να καταδώσουν στις τουρκικές αρχές ή στα βουλγαρικά σώματα. Γι’ αυτό ο Καπετάν Ακρίτας στράφηκε με ιδιαίτερη προσοχή προς τους Βλάχους του Βερμίου. Προσπαθούσε να τους έχει με το μέρος του είτε με φιλοδομήματα (δολοφονί-

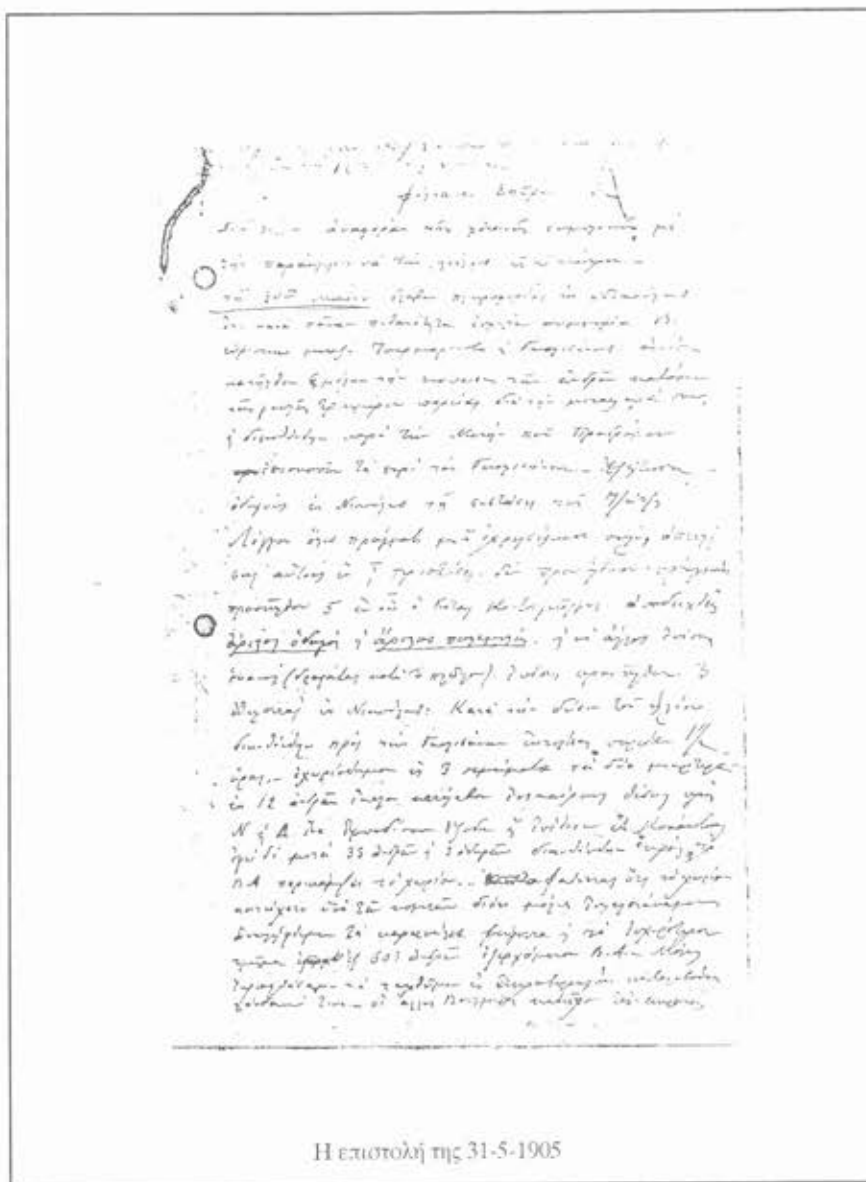
ες;) ή με ελαφρές ποινές. Εναντίον όμως των επικεφαλής των, οι οποίοι ήταν φανατικοί ρουμανίζοντες, χρησιμοποιούσε πολύ αυστηρότερα μέτρα. Με τον τρόπο αυτό άρχισαν να προσελκύνονται πολλοί Βλάχοι, ρουμανίζοντες και ελληνίζοντες, και να δείχνουν διαθέσεις συνεργασίας μαζί του.

Πρέπει, όμως, ιδιαίτερος να τονισθεί ότι υπήρξαν

και Βλάχοι που διακρίθηκαν για την φιλοπατρία και την γενναioτητα τους, συμπαράποντας με τα ελληνικά σώματα. Έχουμε παράδειγμα τον Βλάχο από τα Καλύβια της Ναούσης Κώτα Κουτσογιώργο, για τον οποίο αναφέρει ο Καπετάν Ακρίτας στο υπό σχολιασμό σημείωμα, ότι εμφανίσθηκε στο Καρατάς και ζήτησε να καταταγεί στο σώμα. Ο Κώτας Κουτσογιώργος ήταν ένας από τους πρωταγωνιστές της προϊστορίας της δράσεως των ελληνικών σωμάτων στο Βέροιο.

Όταν ακόμη ο Καπετάν Ακρίτας ήταν ειδικός γραφέας αξιωματικός στο προξενείο στη Θεσσαλονίκη και προετοίμασε μικροομάδες για να

υπάρχει στην περιοχή ένοπλη ελληνική ανταρτική εμφάνιση έναντι των βουλγαρικών σωμάτων μέχρι την έλευση οργανωμένων σωμάτων υπό την αρχηγία αξιωματικών, απέστειλε τον Κώτα Κουτσογιώργο για προσωρινή εκπαίδευση στην Αθήνα. Τον Οκτώβριο του 1904 ο Κώτας επέστρεψε από την Αθήνα επικεφαλής επταμελούς ομάδας, η οποία έδρασε αποτελεσματικά στην περιοχή Ναούσης - Βερμίου κατά το χειμώνα 1904-

Η επιστολή της 315-1905

1905. Ο Κώτας Κουτσογιώργος αργότερα εξελέχθηκε σε τοπικό οπλαρχηγό. Κατά την περίοδο, όμως, αυτή ο Ακριτάς τον κρατάει σε εφεδρεία για να τον χρησιμοποιήσει σε κρίσιμες επιχειρήσεις του σώματος.

Υπάρχουν, όμως, και φανατικοί ρουμανίζοντες, ιδίως μεγαλοεχαιριάδες, όπως ο Στέργιος Κεχαγιάς για τον οποίο γίνεται λόγος στο παρόν σημείωμα, οι οποίοι συνδεόμενοι με το ρουμανικό προξενείο στη Θεσσαλονίκη τηρούσαν εχθρική και επιβλαβή στάση προς το σώμα, εναντίον αν-των ο Καπετάν Ακριτάς εφαρμόζει πιο αυστηρά μέτρα για να τους αναγκάσει να σταματήσουν να συνεργάζονται με τις τουρκικές αρχές ή να παρέχουν βοήθεια στα βουλγαρικά σώματα.

Ημέχρι τούδε πολεμική τακτική του Καπετάν Ακριτά είναι η αποστολή μικροομάδων εις διάφορα σημεία. Στέλνει μικρές ομάδες υπό την αρχηγία υπαξιωματικών για να γίνεται αισθητή σε μεγάλη ακτίνα η παρουσία του σώματος, ή εν ανάγκη, για να προβούν σε απαραίτητες εκκαθαρίσεις επικινδύνων βουλγαριζόντων. Στο παρόν σημείωμα αναφέρεται ότι παρόμοιες μικροομάδες απεστάλησαν στο Γραμματικό, στην Κατράντσα και στα Βοδενά (Έδεσσα). Η ομάδα των 5-6 οπλιτών που απεστάλη στα Βοδενά επιμήθευσε δύο φανατικούς βουλγαρίζοντες, αλλά, ως εκ τούτου, το "Κέντρο Βοδενών" ήταν καταπιεσμένο από την δράση των κομιτατζήδων και απρόθυμο να τους βοηθήσει, διότι ο φόβος ορισμένων Βουλγαριζόντων μπορούσε να προκαλέσει αντίποινα.

Εκτός από πηγή τροφοδοσίας, η Νάουσα ήταν και

το Νοσοκομείο του σώματος. Εδώ νοσηλεύθηκε μετά τον βαρύ τραυματισμό του στην Πατιπούνα ο Καπετάν Μπούας, κατά την πορεία του, προς τον τόπο προορισμού του το Μορίχοβο. Εκτός, δε, από το Μπούα και όλοι οι υπόλοιποι τραυματίες του σώματος νοσηλεύτηκαν εδώ. Όσοι άνδρες του σώματος αρρωσταίνουν ή τραυματίζονται νοσηλεύονται σε σπίτια της Ναούσης. Όπως, δε φαίνεται από το υπόψη σημείωμα, συγκεντρωμένα την 24η Μαΐου νοσηλεύοντο στη Νάουσα 4 οπλίτες για τους οποίους ο Ακριτάς παρακαλεί τον

ιατρό Περδικάρη να ενδιαφερθεί ιδιαίτερα.

Ήδη από τον πρώτο μήνα της παραμονής του σώματος στο Βέρμιο παρατηρούνται αποχωρήσεις οπλιτών. Εξ ανδρες του σώματος του Καπετάν Ακριτά και τρεις του σώματος Μπούα ζήτησαν να αποχωρήσουν. Την αποχώρησή των ο Καπετάν Ακριτάς δεν θεωρεί επιζήμια, αλλά κέρδος δια το σώμα, διότι υπήρχε πιθανότητα να ωθήσουν και άλλους άνδρες εις απειθαρχία.

Το σώμα του Μπούα βαθμηδόν διελύετο. Από τους 40 οπλίτες που ανεχώρησαν από την Αθήνα, είχαν μείνει μόνο 20 άνδρες. Από αν-

τούς επρόκειτο να αναχωρήσουν μερικοί ακόμη. Η αναχώρηση, όμως, έπρεπε να γίνει βαθμηδόν, για να μη φανεί αθρόα. Έμεινε όμως πιστό το σώμα του Καπετάν Σάββα και Θεοδόση, που ήλθε μετά τον τραυματισμό του Μπούα. Οι άνδρες αυτοί προερχόμενοι από την ιδιαίτερα πατρίδα του Καπετάν Μπούα, την Χειμάρρα, ήλθαν να υπηρετήσουν υπό τας διαταγές του. Παρέμειναν, όμως, στο Βέρμιο, ως ημιανεξάρτητη ομάδα υπό την αρχηγία των Σάββα και Θεοδόση, αλλά

υπό την επίβλεψη του Καπετάν Ακρίτα.

Επιστολή της 31.5.1905

Το επόμενο σημείωμα αφορά την επίθεση του σώματος εναντίον του χωριού Γκολισάνη, σημερινά Λευκάδια. Μία από τις σημαντικότερες εφόδους του σώματος του Καπετάν Ακρίτα είναι η επίθεση εναντίον του χωριού αυτού κατά την 30η Μαΐου 1905. Χάρη στο σημείωμα αυτό, έχουμε αυθεντική και λεπτομερή περιγραφή της επιχειρήσεως από τον πρωταγωνιστή Καπετάν Ακρίτα και συμπληρώνεται η ελλιπής περιγραφή της από νεότερους ιστορικούς. Επίσης, χάρη στο σημείωμα αυτό διευκρινίζονται καθαρά οι λόγοι που την προκάλεσαν και οι διαπιστώσεις που προέκυψαν ως προς την πιο αποτελεσματική ακολουθητέα τακτική.

Μετά την πρώτη αναπάντεχη συμπλοκή του σώματος με τουρκικό στρατό στη Σουμπανίτσα, η επίθεση κατά της Γκολισάνης είναι η πρώτη συμπλοκή του σώματος εν πλήρει συνθέσει με βουλγαρικά σώματα.

Το σημείωμα απευθύνεται προς τον "φίλιτο Σπύρο", δηλαδή τον αρχηγό Καπετάν Μπούα - Σπυρομήλιο, ο οποίος τις ημέρες εκείνες, μετά την ατυχία του σώματός του στην Παπιτσίνα του Καϊμάκτσαλαν στις 17 Μαΐου 1905 ενοσηλεύετο στη Νάουσα.

Ενώ οι άνδρες του σώματος ήταν ακόμη κατάκοποι από την τριήμερη πορεία της μεταφοράς του Μπούα στο λημέρι του Καρατάς, ο Καπετάν Ακρίτας πληροφορήθηκε ότι μεταξύ Τσαρμαρίνοβο, σημερινής Μαρίνας, και Γκολισάνης ήταν συγκεντρωμένοι Βούλγαροι κομιτατζήδες με επικεφαλής τον Βοεβόδα Λούκα. Ο Λούκα, Λούκα Ιβάνοφ, ήταν αξιωματικός του Βουλγαρικού στρατού γεννημένος στο Παναγιούριστε, Κεντρική Βουλγαρία, ο οποίος έλαβε μέρος στην εξέγερση του Κρουσόβου. Μετά την αποτυχία της εξέγερσης αυτής, της γνωστής ως Τλιντεν, ήλθεν στην περιοχή Ναούσης - Βερμίου, όπου, με μερικούς άλλους τοπικούς βουλγάρους οπλαρχηγού (Καρατάς, Χατζή, Αποστολή), κατέστη η μιάστιγα της περιοχής.

Η συγκέντρωση σ' ένα σημείο της κυριότερης δύναμης των βουλγαρικών σωμάτων παρείχε στον Καπετάν Ακρίτα μία ανέλπιστη ευκαιρία: Να αιφνιδιάσει τους συγκεντρωμένους κομιτατζήδες, να πλήξει καίρια την δύναμή των, και έτσι να παραλύσει την δράση τους στην περιοχή.

Στη συμπλοκή έλαβε μέρος ολόκληρη η δύναμη του

σώματος, εκ 57 ανδρών, στους οποίους προσετέθησαν και 3 Ναουσαίοι, που προσήλθαν εθελοντάι. Στο τελείως άγνωστο γι' αυτούς έδαφος μέχρι την Γκολισάνη είχαν για οδηγούς 5 Ναουσαίους δραγάτες - φύλακες του Τζώρτζη Λόγγου, οι οποίοι, κατά την ομολογία του ίδιου του Καπετάν Ακρίτα δεν αναδείχθηκαν μόνο άριστοι οδηγοί, αλλά και άριστοι πολεμιστές. Μεταξύ των Ναουσαίων οδηγών ήταν και ο Βλάχος από τα Καλύβια Ναούσης, τον οποίον γνωρίσαμε από το προηγούμενο σημείωμα της 24ης Μαΐου 1905. Από τους υπόλοιπους οδηγούς είναι γνωστός ο Ντόνη Ντίνο.

Καταρχάς, το σώμα συγκεντρώθηκε κοντά στη Μονή Προδρόμου περιμένοντας να νυκτώσει για να κινηθούν προς το χωριό. Οι 57 άνδρες χωρίστηκαν σε 3 ομάδες. Σχηματίστηκαν 2 μικροομάδες από 12 άνδρες εκάστη, με επικεφαλής η μία ομάδα τον Κώστα Γαρέφη και η άλλη τον διμοιρίτη, της 4ης διμοιρίας Β. Παπακώστα ενώ οι υπόλοιποι 33 άνδρες, υπό την αρχηγία του Καπετάν Ακρίτα σχημάτισαν την κυρία δύναμη κρούσεως. Μιάμιση ώρα μετά την δύση του ηλίου το σώμα εβάδισε προς την Γκολισάνη. Οι δύο μικροομάδες κατέλαβαν επίκαιρες θέσεις, η μία προς Νότο και η άλλη προς Δυσμάς για να εμποδίσουν έξοδο των κομιτατζήδων προς εκείνες τις κατευθύνσεις ή επίθεση κομιτατζήδων από τον Κοπανό. Το κύριο σώμα κρούσεως, με επικεφαλής τον Καπετάν Ακρίτα κατέλαβε την Β.Α. πλευρά του χωριού, με προοπτική να κάμουν από αυτή την πλευρά την έξοδο.

Πράγματι ήταν συγκεντρωμένοι στο χωριό, κατά τις πληροφορίες του Καπετάν Ακρίτα 60 κομιτατζήδες και κατά τις πληροφορίες του Προξενείου στη Θεσσαλονίκη 100.

Μόλις πλησίασε το σώμα στο χωριό δέχθηκε ξαφνικά πυροβολισμούς από αναμένοντες κομιτατζήδες, οι οποίοι κατευθύνοντο προς την πλευρά που είχε καταλάβει ο Καπετάν Ακρίτας. Έτσι, κάτω από πανσέληνο και σε έδαφος τελείως πεδινό, ξαφνικά βρέθηκε το σώμα του Καπετάν Ακρίτα μέτωπο προς μέτωπο με το σώμα του Λούκα. Φαίνεται πως το σώμα του Καπετάν Ακρίτα αιφνιδιάστηκε, διότι, όπως αναφέρει στο σημείωμα, μόλις που πρόλαβαν να πέσουν σε ένα χανδάκι. Αμέσως άρχισαν να πέφτουν πυροβολισμοί εξ αποστάσεως 50 μέτρων, οι οποίοι διήρκησαν περίπου μία ώρα.

Στο μεταξύ, άλλοι κομιτατζήδες, που είχαν πιάσει την εκκλησία και ακραία νοτιο-δυτικά σημεία του χωριού, άρχισαν να βάλουν κατά των δύο ελληνικών μικροομάδων. Μετά μία ώρα πραγματικής μάχης, ο Καπετάν Ακρίτας διέταξε να βγουν οι άνδρες από το χανδάκι και να κατευθυνθούν με έφοδο προς τα εμπρός,

ενώ συγχρόνως ακούονταν πυροβολισμός από τα χωριά Κοπανός και Τσαρμαρίνοβο.

Πριν χαράξει αποφασίσθηκε συγκέντρωση, χωρίς να κατορθώσουν να μπουν στο χωριό. Συγκεντρώθηκαν στις λοφοσειρές πάνω από το χωριό και άρχισαν να κατευθύνονται προς το Βέρμιο για να αποφύγουν τυχόν περικύκλωση στον ανοικτό κάμπο από κοιμητάτσηδες των γύρω χωριών ή από τον τουρκικό στρατό που βγήκε από την Νάουσα.

Κατά την μάχη εφονεύθησαν δύο εκλεκτοί άνδρες του σώματος. Ο πιστός οδηγός του Καπετάν Ακρίτα Μήτση Τάσο, από τον Προφήτη Ηλία, που οδήγησε το σώμα, κατά την άφιξη του από τον Αλιάκμονα μέχρι το Βέρμιο και ένας από τους πέντε Ναουσαίους οδηγούς που διέθεσε ο Τζώρτζης Λόγγος, ο Ντόνη Ντίνο. Τραυματίστηκαν δε δύο. Ο χειμαριώτης του σώματος του Σπιρομήλιου Βάβος και ο λοχίας πυροβολικού από την Φθιώτιδα Δάνισκας.

Ο ατυχής Ντόνη Ντίνο άφησε 6 ορφανά, ο δε Μήτσης 2. Δεν παραλείπει ο Καπετάν Ακρίτας να παρακαλέσει το Κέντρο Θεσσαλονίκης, όπως ληφθεί δι' αυτά ιδιαίτερη μέριμνα.

Όσον αφορά τις απώλειες των Κοιμητάτσηδων σε έγγραφον του Προξενείου Θεσσαλονίκης προς το ΥΠΕΞ αναφέρεται ότι *“Τούρκος είπεν ότι είδε 7 πτώματα αποκομιζόμενα επί ημιόνου”*. Στην ίδια αναφορά του Προξενείου αναφέρεται ότι *“μεταβάντες την επαύριον εις τον τόπον της συμπλοκής υποθέτουν ότι οι απώλειαι των Βουλγάρων εις φονευμένους και πληγωμένους υπερβαίνουν τους 40”*.

Πολύ δυσχέρανε την υποχώρηση η μεταφορά των δύο τραυματιών. Δεν είχαν προβλεφεί μεταγωγικά και έτσι ο ένας, ο Μήτση από τον Προφήτη Ηλία εξέπνευσε καθ' οδόν, ο δε δεύτερος, ο χειμαριώτης Βάβος, μεταφέρθηκε μεν στην Νάουσα, αλλά εξέπνευσε την επομένη.

Από την έκβαση και τα αποτελέσματα της επιχείρησης αυτής ο Καπετάν Ακρίτας διαπίστωσε ότι ήταν πολύ δύσκολο να εισέλθει σε χωριό φανατισμένο ή κατειλημμένο από τους αντιπάλους. Σε τέτοια περίπτωση διαπιστώνει ότι χρειάζεται να λάβει μέρος ολόκληρη η δύναμις του σώματος για την περικύκλωση του χωριού, αλλά πολύ δυσχερής και επικίνδυνη είναι η υποχώρησις, λόγω του όγκου του σώματος. Προπαντός δε αν η πορεία γίνετο σε πεδινό έδαφος, οπότε εύκολα θα γινόταν αντιληπτό από τον τουρκικό στρατό, ο οποίος θα το κατεδίωκε.

Κατά την επίθεση εναντίον της Γκολισάνης το σώμα ήταν σε μειονεκτική θέση διότι ευρίσκετο σε τελείως άγνωστο έδαφος. Πλεονεκτούσε, όμως, ως προς την σκοπευτική ικανότητα, διότι οι άνδρες προήρχοντο από τακτικό στρατό.

Έχει γραφεί ότι επικεφαλής της μιας μικροομάδας ήταν ο Μανώλης Κατσιγάρης. Η αλήθεια είναι ότι ο Μανώλης Κατσιγάρης δεν έλαβε μέρος στην επίθεση, διότι, όπως φαίνεται από το παρόν σημείωμα είχε ανεβεί με άδεια στην Νάουσα. Επίσης δεν έλαβαν μέρος και οι τρεις οπλίτες Κυρίτης από την Φθιώτιδα, Αλ. Σακελλαρόπουλος από το Πήλιο και Βασ. Νικολοδήμος από την Υπάτη, οι οποίοι είχαν τραυματισθεί προηγουμένως και ενοσηλεύοντο στην Νάουσα.

Αξιοσημείωτο είναι ότι ο Καπετάν Ακρίτας παραπονείται προς το “Κέντρο Θεσσαλονίκης” ότι δεν δημοσιεύεται τίποτε στις αθηναϊκές εφημερίδες για το δικό του σώμα, για τις συμπλοκές, την επίδραση της εμφανισεώς του στην περιοχή και τις απώλειες των αντιπάλων. Αυτό δεν είχε σημασία μόνο για τον Καπετάν Ακρίτα, διότι δεν ήταν ευχάριστο να φαίνεται ότι το σώμα του αδρανεί, ενώ τα υπόλοιπα σώματα θριαμβεύουν, αλλά και για τους υπαξιωματικούς και τους οπλίτες, οι οποίοι ταλαιπωρούντο πολύ και έπρεπε να αναγνωρισθούν οι υπηρεσίες τους από το Κέντρο.

Τον άγνωστο Φλώρο θα τον συναντούμε συνεχώς. Είναι ο τροφοδότης του σώματος και ο ταμίας του Κέντρου Ναούσης. Για το λόγο αυτό ο Καπετάν Ακρίτας απευθύνεται προς αυτόν για διάφορες αναγκαίες προμήθειες ρουχισμού ή διατροφής.

Στα “Απομνημονεύματά” του ο Καπετάν Ακρίτας προβάλλει μια διαφορετική εκδοχή σχετικά με την συμπλοκή αυτή. Αναφέρει ότι η επίθεση είχε προδοθεί και ότι ο αντίπαλός του Καπετάν Λούκα ανέμενε την επίθεση. Ο ιατρός Περδικάρης ήλθε προς συνάντηση του Ακρίτα και τον εξώρισε να μη προβεί στο εγχείρημα αυτό διότι είχαν προδοθεί και τους ανέμεναν. Αλλά, κατά τον Καπετάν Ακρίτα, ήταν αδύνατο να ματαιωθεί η επίθεση, διότι είχαν ήδη προχωρήσει αρκετά και τυχόν υποχώρηση θα είχε δυσάρεστες συνέπειες κυρίως επί του ηθικού του σώματος. Πράγματι είχε γίνει προδοσία και το σώμα ανέμενε την επίθεση, διότι, σύμφωνα και με την αναφορά του Καπετάν Ακρίτα, μόλις πλησίασαν στις παρυφές του χωριού και ενώ ήταν σε μία γραμμή κατά μήκος ενός χάνδακος, ξαφνικά δέχθηκαν ομαδικά πυρά. Η εκδοχή όμως, αυτή δεν αναφέρεται στο σημείωμα του Καπετάν Ακρίτα που παρουσιάσαμε παραπάνω.

“ΤΡΕΙΣ ΝΕΡΑΪΔΕΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ” (Νάουσα - Έδεσσα - Καστοριά)

της Ελένης Μήτσιαλα - Ζεγκίνη

Έχει γίνει λόγος και άλλες φορές στη “ΝΙΑΟΥ-ΣΤΑ” για τον Γεράσιμο Καψάλη, ο οποίος έγραψε αρκετά σημειώματα για τη Νάουσα. Αυτός διέτελεσε προσωρινός γενικός επιθεωρητής και τιμηματάρχης στη Γενική Διοίκηση Μακεδονίας λίγα χρόνια μετά την απελευθέρωσή της από τους Τούρκους, ενώ παράλληλα διατηρούσε έντονα βιώματα από τους απελευθερωτικούς αγώνες στη Μακεδονία το 1912.

Αρκετά χρόνια αργότερα, πιθανότερα το 1938, επισκέφθηκε με τη σύζυγό του τη Νάουσα. Ήταν η εποχή που ακόμη οι κάτοικοι της πρωτεύουσας προτιμούσαν τα ορεινά θέρετρα για τις διακοπές τους και η Νάουσα ήταν ένα από τα μέρη που προσήλκυε πολλούς παραθεριστές. Γοητευμένος ο Γ. Καψάλης από τις ομορφιές της, αλλά και των δύο άλλων πόλεων, της Έδεσσας και της Καστοριάς, που επισκέφθηκε το ίδιο καλοκαίρι, έγραψε ένα βιβλίο με τουριστικές εντυπώσεις, το οποίο είναι ελάχιστα γνωστό. Έχει τίτλο “Τρεις Νεραΐδες της Μακεδονίας” (Νάουσα - Έδεσσα - Καστοριά) και τυπώθηκε στην Αθήνα το 1939. Θα επιχειρήσουμε τώρα μια σύντομη αναδρομική παρουσίαση του πρώτου μέρους του βιβλίου που αναφέρεται στην πόλη μας και έχει έκταση 50 σελίδων περίπου.

Το ζείμενο του Γ. Καψάλη μας παρέχει αρκετές πληροφορίες για την προπολεμική Νάουσα αλλά στο μεγαλύτερο μέρος του περιλαμβάνει εκτενείς και ανούσιες περιγραφές της φύσης φορτωμένες με άφθονα καλολογικά στοιχεία και συνεχείς αναφορές στην ελληνική μυθολογία και ιστορία. Το μέρος του βιβλίου που θα μας απασχολήσει, μετά από μια σύντομη εισαγωγή, χωρίζεται σε δέκα επί μέρους κεφάλαια. Στην εισαγωγή παρεμπιπτόντως αναφέρει ότι την εποχή εκείνη, προπολεμικά, ο δήμος της Νάουσας ετοιμαζόταν να στήσει ένα μεγαλοπρεπές ηρώο, αναμνηστικό της συμμετοχής της στον ιερό αγώνα του Εικοσιένα και για το σκοπό αυτό συγκεντρώνονταν προσφορές. Η πρώτη εισφορά για το μνημείο ήταν του Επιθεωρητή Μ.

Εκπαίδευσης Δ. Μισυρλή από τις Σέρρες ο οποίος δώρισε στο δήμο τα έσοδα από την πώληση ενός βιβλίου του για τη συμμετοχή της Μακεδονίας στον αγώνα του Εικοσιένα. Τα γεγονότα που επακολούθησαν όπως ήταν φυσικό ματαιώσαν το μεγαλεπήβολο αυτό σχέδιο.

Στα δύο πρώτα κεφάλαια περιγράφεται το φυσικό περιβάλλον της πόλης και το πάρκο της. Ένα μέρος τους πάρκου, εκεί που είναι το σιντριβάνι, είχε πρόσφατα διαμορφωθεί γιατί τα δέντρα που φυτεύτηκαν ήταν ακόμη πολύ μικρά. Χωρίζονταν με κιγκλίδωμα από το υπόλοιπο μέρος όπου κυριαρχούσαν τα πελώρια πλατάνια. Κάτω από τον ίσκιο τους συγκεντρώνονταν όλος ο κόσμος των παραθεριστών. Οι μεγάλοι για να πιουν τον καφέ τους και να διαβάσουν την εφημερίδα τους, ενώ τα μικρά για να κάνουν τη βόλτα τους με καλοθερμμένες νταντάδες τους. Συγχρόνως το Κιόσκι ήταν και ο χώρος της νυχτερινής συγκέντρωσης. Όταν άναβαν τα ηλεκτρικά λαμπύρια η πίστα γέμιζε κάτω από τους ήχους του φωνογράφου.

Το τρίτο κεφάλαιο που είναι και το εκτενέστερο περιλαμβάνει μια σύντομη ιστορία της Νάουσας από την ίδρυση μέχρι την καταστροφή της με όλα τα γνωστά σε μας στοιχεία.

Στο τέταρτο, πέμπτο και έκτο μέρος περιγράφονται ευχάριστοι περίπατοι μέσα και γύρω από την πόλη. Ο πρώτος είναι στο δρόμο του Μ. Αλεξάνδρου από το Κιόσκι μέχρι το Σπήλιο όπου ο περιπατητής απολάμβανε τη μαγευτική θέα του κάμπου. Το Νοσοκομείο δεν είχε ακόμη κτιστεί, υπήρχε όμως η πληροφορία για την επικείμενη γενναιόδωρη δωρεά των Αδελφών Λαναρά. (Το Νοσοκομείο κτίστηκε στην περίοδο 1938-40. Από το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με το χρόνο εκτύπωσης του βιβλίου συμπεραίνουμε ότι το Γ. Καψάλης επισκέφθηκε τη Νάουσα το 1937 ή 1938). Ο δεύτερος περίπατος ήταν στους γειτονικούς λόφους του Αϊ - Λιά και του Αγίου Θεολόγου και ο τρίτος φυσικά στον Άγιο Νικόλαο.

Τον Άγιο Νικόλαο επισκέφθηκε ο Γ. Καψάλης με τον Μοίραρχο της Χωροφυλακής Ν. Μανδουβάλο, τον έφορο των καπνών Ι. Μπερδέση και το δάσκαλο Γιουλέκα. Η διαδρομή από το δρόμο της Αράπιτσας μέσα σε καταπράσινα χωράφια και η φύση του Αγίου Νικολάου περιγράφεται μέσα σε αρκετές σελίδες. Από το δρόμο έβλεπαν τα άσπρα σπιτάκια της Μηλίτσας που χρησιμοποιούνταν σαν σανατόριο των αρρώστων εργατών του εργοστασίου Λαναρά και πιο πάνω τη βίλα των βιομηχάνων. Κάθισαν για φαγητό δίπλα στο ποτάμι όπου υπήρχε ένα παρόχημα με τραπέζια και καρέκλες για την εξυπηρέτηση των εκδρομέων, ενώ το μεσημέρι ξεκουράστηκαν στα πεντακάθαρα κρεβάτια του κομψού δημοτικού παλατιού κοντά στις πηγές της Αράπιτσας. (Το "Παλάτι" κτίστηκε στα πρώτα χρόνια μετά την απελευθέρωση ως κληρονομικό περιπτερό, όταν η περιοχή αυτή ανήκε στη βασιλική οικογένεια. Αργότερα επί δημοκρατίας Θ. Αρνή η έκταση απαλλοτριώθηκε υπέρ του Δήμου Νάουσας και το "παλατάκι" περιήλθε στη δικαιοδοσία του. - Σ. Αποστόλου "ΝΙΑΟΥΣΤΑ" τεύχος 34).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το έβδομο κεφάλαιο με τον τίτλο "Η φάρμα του Λαναρά" από το οποίο παραθέτουμε ορισμένα αυτούσια αποσπάσματα:

"... πολύ κοντά στο σιδηροδρομικό σταθμό της Νάουσας. Η φήμη της για τα άφθονα και διαλεχτά φρούτα της έχει ξεπεράσει τα μακεδονικά όρια, και έτσι η επίσκεψή της επιβάλλεται σε κάθε παραθεριστή που ξεκουράζεται στη δημοσίουσση Νάουσα. ... Το απέραντο αυτό περβολι είναι σωστός κήπος της Εδέμ. Τα άφθονα δέντρα του, δυο χιλιάδες τόσα, είναι ταξινομημένα, με μια καλαίσθητη ρυμοτομία ... σε διάφορες συνδενδρίες από δέντρα του αυτού είδους, και της ίδιας περίπου ηλικίας. ...

Όλα τα δέντρα ήταν τόσο φορτωμένα απ' τους καρπούς τους, ώστε τα κλαριά τους ήταν λυγισμένα, και λίγα και σπασμένα. Επισκεφθήκαμε με τη σειρά καθεμιά συνδενδρία με ξεναγό μας τον Ιταλό γεωπόνο που έχει τη γενική διεύθυνση της φάρμας. Τους αμπελώνες πρώτα - πρώτα που είναι ευθύγραμμοι παράλληλοι ολοπράσινοι τοίχοι ...

Τη συνδενδρία έπειτα των μηλιών, των αχλαδιών κατόπιν, και στη σειρά των κερασιών, των βυσσινιών, των ροδακινιών και των άλλων οπωροφόρων δέντρων που το κλίμα του τόπου τους επιτρέπει να ζήσουν εκεί και να καρποφορήσουν. Αλησμόνητη

όμως θα μείνει στο νου μου η καταπληκτική εντύπωση που είχα απ' τον παράδεισο των ροδακινιών...

Λένε πως το κτήμα χρόνια και χρόνια ζητούσε τον άνθρωπο του ως που τον βρήκε στον Ιταλό γεωπόνο που μας ξεναγούσε. Σ' αυτόν βρήκε τον επιστήμονα που έχει την ικανότητα να βάζει σε εφαρμογή τις επιστημονικές θεωρίες με λογική που του την καλλιέργησε η πείρα, τα πειράματα, και προσεχτικές παρατηρήσεις του". (Πρόκειται για το Φραντζέσκο Βιγκάτο - Τ. Μπάιτση "ΝΙΑΟΥΣΤΑ" τεύχος 18).

Στα τρία υπόλοιπα κεφάλαια μας μιλάει με το γνωστό στολισμένο ύφος του για την Αράπιτσα, την πόλη της Νάουσας και τα εργοστάσιά της. Και ενώ σ' όλο το βιβλίο του εκθειάζει το φυσικό περιβάλλον της, όταν έρχεται η ώρα να παρουσιάσει την ίδια την πόλη γίνεται αισθηρός και επικριτικός. Τα έργα των ανθρώπων δεν είναι καθόλου αντάξια αυτών του Δημιουργού.

"... Τα σπίτια τους, τα στενά σοκάκια τους και τα καλντιρίμια τους, μαρτυρούν πως δεν τους έχει συγκινήσει όσο θα έπρεπε το μεγαλείο και οι ομορφιές της. Δυο - τρία ευπρόσωπα σχολικά χτίρια και κάποιες άνετες και κομψές βίλες, δεν αρκούν για να δώσουν στο μεγάλο αυτό χωριό ακόμη την όψη όμορφης πολιτείας. Η Νάουσα είναι ακόμη μια χωριάτιστα, όσο όμορφη κι αν είναι, ενώ πρέπει να γίνει, στο εσωτερικό της, μια πρωτευουσιάννα. Δεν είναι ικανοποιητική πρόοδος για ένα τέτοιο τόπο η χάραξη μιας - δυο λεωφόρων μονάχα. Φοβούμαι πως η πολιτεία βαδίζει με βήμα σημειωτόν, ενώ χρειάζεται γοργότερο ρυθμό στο βάδισμα της. Σε τέτοια μαγευτικά φυσιολατρικά κέντρα δε συγχωρείται ο αργός ρυθμός μεγάλου χωριού.

Πρέπει ... να γίνει ένα μεγάλο κέντρο παραθερισμού, γιατί της αξίζει. ... Αλλά για να το πετύχει αυτό χρειάζεται περισσότερο ακόμη πολιτισμό: κάποιος δρόμος ασφαλτοστρωμένος και ίσιος, ξενοδοχεία πιο πολύ απ' ό,τι είναι άνετα, σπιτάκια ομορφοκαμωμένα και εστιατόρια της προκοπής".

Τελειώνει με μια προτροπή προς τους Έλληνες της Ρούμελης και του Μοριά να επισκεφθούν τη Νάουσα ως προσκυνητές των ιερών χώρων όπου χύθηκε το μαρτυρικό αίμα των ηρωικών της τέκνων, ως φυσιολάτρες αλλά και ως ελεύθεροι πολίτες του Ελληνικού κράτους που ξέρουν καλά πως η αμοιβαία επικοινωνία και γνωριμία όλων των Ελλήνων ατσάλώνει την Εθνική μας ενότητα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΣΙΟΥΓΓΑΡΗΣ

Ημέρες του 1945-46

του Άγγελου Βαλταδώρου

Στο ιστορικό - χρονικό που ακολουθεί καταγράφονται μερικά γεγονότα της περιόδου 1945/46, τα οποία έμειναν χαραγμένα βαθιά στη μνήμη μου. Αυτών την μαρτυρία θέλω να καταθέσω, διότι κατά την γνώμη μου αξίζουν να μνημονευθούν από έναν της γενιάς εκείνης που τα έζησε με αντικειμενικότητα που προέρχεται από το πέρασμα του χρόνου.

Στις 10 Σεπτεμβρίου του 1944 εγκατέλειψαν οι Γερμανοί τη Νάουσα που μέχρι τότε ήταν κατά κάποιον τρόπο υπό την προστασία της Εθνικής Αντίστασης και περνά στην εξουσία της κυβέρνησης των βουνών (Ε.Α.Μ.).

Γρήγορα εγκαταστάθηκαν πολιτικές και στρατιωτικές αρχές. Όπως Νομαρχία (με νομάρχη τον Πεσεκτίδη και μια πληθώρα υπηρεσιών νομαρχιακού επιπέδου. Ανοίξαν κοιμιατικά γραφεία και άρχισαν να λειτουργούν τα πρώτα λαϊκά δικαστήρια . Παράλληλα εγκαταστάθηκαν το φρουραρχείο στο ξενοδοχείο "Εθνικόν" και η Πολιτοφυλακή στο αρχοντικό του Επαμεινώνδα Κόκκινου.

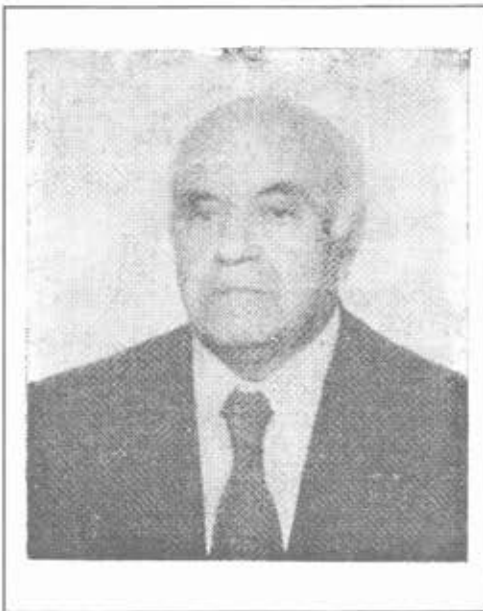
Πληθώρα πολιτικών και πολιτιστικών οργανώσεων ανεβοκατέβαινε στη Νάουσα με διάφορα αιτήματα από τις αρχές αλλά και ομάδες πολιτών και μεμονωμένα άτομα για να αναπνεύσουν τον αέρα της λευτεριάς.

Στην "Ομόνοια" διάφορα συνέδρια και εκδηλώσεις, καθώς και επισκέψεις υψηλών προσώπων όπως ο Δεσπότης Ιωακείμ Κοζάνης αλλά και αγγλικές και αμερικανικές αποστολές .

Αυτά συμβαίνουν στη γραφική μας πολιτεία οπότε μπαίνουμε στον αιματηρό Δεκέμβριο του 1944, ακο-

λουθεί η υπογραφή της συμφωνίας της Βάρκιζας και εγκαθίστανται οι αρχές του κράτους των Αθηνών.

Περνά το 1945 φορτισμένο, σκληρό με κλίμα έντασης και διχασμού για τον ταλαίπωρό μας πληθυσμό σινοδευόμενο από τραγικά γεγονότα, για να έρθει το 1946 όπου άρχισαν να μας σκεπάζουν τα μαύρα σύννεφα του εμφύλιου.

Κατά τα μέσα Απριλίου (1946) αναλαμβάνει ως υπηρεσιακός Δήμαρχος ο Γρηγόρης Σιούγγαρης μιας παλιάς οικογένειας της Ναούσης, μέλη της οποίας πήραν μέρος και στην επανάσταση του 1822. Εφτασε σε μια Νάουσα όπου όλα τα έσκιαζε η φοβέρα περιφρουρημένη από στρατό και Μάινδες με περιορισμένη κυκλοφορία πολιτών αλλά και με άδειες εισόδου-εξόδου.

Εφτασε σε μια Νάουσα που ήταν "θάνατος μέσα στους θανάτους" κατά τον στίχο του Καρυωτάκη. Σε μια Νάουσα που συν τοις άλλοις δολοφονούνται ο Δήμαρχος Χριστόδουλος Πετρίδης απ' την μια και από την άλλη ο Γιώργος Βοντινράς ιδρυτής και Πρόεδρος του τότε Εργατικού Κέντρου.

Ο Γρηγόρης Σιούγγαρης δεν δειλίασε. Μπορεί να άλλαζε στέκια τα βράδια, μπορεί να κυκλοφορούσε με προφυλάξεις, πάντως έμεινε πιστός στην επάλξή του και χωρίς δημοτικό συμβούλιο - κανείς δεν ανελάμβανε δημοτικός σύμβουλος τότε - διαφέντευε στο Δήμο, φρόντιζε για την τροφοδοσία του πληθυσμού της και για την νομή των επιδομάτων στις οικογένειες των Ναουσαίων στρατιωτών. Ταξίδευε στο κέντρο (Αθήνα) για να πετύχει την χορήγηση κονδυλίων στο Δήμο, για την συντήρηση ορισμένων έργων της πόλης. Μόνος, κατάμονος με μερικούς υπαλλήλους, πάλευε μέσα στο δακρύβεχτο και αιματηρό κινεώνα της τότε ατμόσφαι-

ρας. Χαρακτηριστικό ήταν η σύνταξη των πρακτικών των αποφάσεων του, που έπρεπε να υπάρχουν για τη λειτουργία του Δήμου. Ενα συντακτικό δικής του εμπνεύσεως.

"Ημείς ο Δήμαρχος Ναούσης Γρηγόρης Σιούγγαρης, ελλείψει Δημοτικού Συμβουλίου, αποφασίζομεν". Ενα "αποφασίζομεν" θαρραλέο, όσο και η τόλμη του να προσέρχεται ως μάρτυς υπερασπίσεως στα στρατοδικεία πολλών Ναουσaiών. Η Δημαρχία του κράτησε ως το τέλος τού 1946. Εκτοτε ασχολήθηκε με το εμπόριο φρούτων στη Θεσσαλονίκη και στη Νάουσα.

Προπολεμικά είχε την επιχείρηση του ηλεκτροφωτισμού του Δήμου Αμυνταίου. Στη Θεσσαλονίκη σχετίστηκε με κύκλους της πολιτικής ζωής στο χώρο του κέντρου, όπως με τον Νικόλαο Πλαστήρα, ο οποίος του χάρισε το πιστόλι όταν ανέλαβε Δήμαρχος Ναούσης και τον ειρήθηκε καλή τύχη. Επίσης με τους πολλά χρόνια Βουλευτές και Υπουργούς Βαρβούτη Κοζάνης και Ιωαν. Παπαδάκη Ημαθίας. Αλλά στενές σχέσεις είχε και με τον τύπο Θεσσαλονίκης, όπως τον "Ελληνικό Βορρά" και την "Μακεδονία", στους Διευθυντές των οποίων τα γραφεία εσχίζαζε.

Αναμείχθηκε αργότερα στα δημοτικά πράγματα της Νάουσας και εξελέγη δημοτικός Σύμβουλος με το ψηφοδέλτιο του Φιλώτα Κοκκίνου το 1958 και για ένα διάστημα εγένετο Πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου.

Τότε ήταν ένας από τους τρεις μαζί με τον τότε βουλευτή Ιωαν. Τζαμπάζη που αποτρέψανε τον κίνδυνο να χαθούν οι τεχνικές σχολές από τη Νάουσα. Στις δημοτικές εκλογές του 1964 έθεσε υποψηφιότητα για δήμαρχος με δικό του συνδυασμό. Ευχάριστη ανάμνηση αυτής της υποψηφιότητας ήταν ο ωραίος, περιεκτικός και ευχάριστος λόγος που εξειφώνησε στην πλατεία Καρατάσιου.

Τα τελευταία χρόνια τα εξάντλησε ως συνταξιούχος στη Νάουσα. Είχε τις παρέες του και τα στέκια του, ένα εκ των οποίων ήταν το γραφείο της "Φωνής" ποιντό επισκέπτονταν συχνά. Ήταν ευχάριστος στους κύκλους που τον αναζητούσαν για τις ωραίες αναμνήσεις του και την γλαφυρή αφήγησή του. Πέθανε στις 22 Νοεμβρίου 1989 και κηδεύτηκε στη Νάουσα, που τόσο αγάπησε. Ας μείνει ζωνρή η θήμησή του για την ηρωϊκή του προσφορά στην πλέον δύσκολη εποχή που πέρασε η Νάουσα.

Το κείμενο πρωτοδημοσιεύτηκε το 1995 στην εφημερίδα «Φωνή της Ναούσης».

Βιβλιοπαρουσίαση

Γιάννη Μοσχόπουλου

"Ρουμλουκιώτικα Σημειώματα" (1989-1995)

Επιμέλεια - παρουσίαση Λευκή Σαμαρά

Το δεύτερο του βιβλίο του με τίτλο "Ρουμλουκιώτικα Σημειώματα" κυκλοφόρησε ο καλός φίλος και συνεργάτης της "ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ" διηγатор Γιάννης Μοσχόπουλος.

Καλοβαλμένο, μέσα στις εκατόν πενήντα σελίδες του με τις θαυμάσιες φωτογραφίες, μάζεψε, όπως και είχε χρέος να το κάνει τα κατά καιρούς δημοσιευμένα σε εφημερίδες και περιοδικά λαογραφικά του σημειώματα. Έτσι μας χάρισε μια συλλογή από παραδόσεις, θρύλους και ιστορίες βασισμένες σε αφηγήσεις και σχολιασμένες λεπτομερικά ύστερα από μελέτες του που συνδέουν τον θρύλο, το παραμύθι, την ευχή, την κατάρα από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

Ενα μικρό δείγμα της θαυμάσια επιμελημένης αυτής έκδοσης είναι το τραγούδι-απόσπασμα από τον "Τουρκανάκατο".

Γιάννη Μοσχόπουλου

Ο Τουρκανάκατος

"Το ακόλουθο ρουμλουκιώτικο τραγούδι, το οποίο τραγούδησε σε πρόσφατο γλέντι ο Διονύσης Κυριαζόπουλος, όπως του το διέσωσε η καταγόμενη από το Μακροχώρι μητέρα του:

"Η Πα, μωρέ, η Παναγιώτα κίνησε, (δix)
γιέ μ' να πάει στα γονικά της
στα παλιά τα εθίματά της (δix οι δύο τελευταίοι στίχοι)

Στο δρόμ' ωρέ, στο δρόμο που επήκανε (δix)
γιέ μ' στο δρόμο που πηγαίνει,
γιέ μ' στο δρόμο που διαβαίνει, (δix οι δύο τελευταίοι στίχοι)

βρίσκει, μωρέ, βρίσκει τρεις Τουρκαλβανούς (δix)
γιέ μ' και οι τρεις σαν Αργενίτες,
γιέ μ' και οι τρεις σαν Τουρκαλβανίτες. (δix οι δύο τελευταίοι στίχοι)

- Για δω, μωρέ, για δώσε μας ένα φιλή, (δix)
για φιλή, για μαύρα μάτια,
για σε κάνουμε κομμάτια. (δix οι δύο τελευταίοι στίχοι)

- Καλλιώ, μωρέ, καλιό το αίμα μου να ιδώ, (δix)
γιέ μ' στη γή να κοκκινήσει,
παρά Τουρκος κι με φιλήσει". (δix οι δύο τελευταίοι στίχοι).

Το τραγούδι αυτό δείχνει πως οι Ρουμλουκιώτισες, προστιμούσαν να πεθάνουν, παρά να έχουν οποιαδήποτε επαφή με Τούρκο. Κάπως έτσι διατηρήθηκε η ελληνικότητα της περιοχής μας στα τετρακόσια ογδόντα περίπου χρόνια της τουρκοκρατίας.

Βέβαια εμείς σήμερα σιγηθίζουμε να χορτάσουμε την 25η Μαρτίου με εναμνήσεις κυρίως από την Επανάσταση των Πελοποννησίων και δυστυχώς δεν αμειβόμαστε τη μέρα αυτή και σε παράλληλο μνημόσυνο στους άγνωστους αγονείς προγόνους μας, οι οποίοι, μέσα από σκληρές καθημερινές σπληνικές αντιτάσεις, σαν τις προαναφερθείσες, κατόρθωσαν να διατηρήσουν την ελληνικότητα της περιοχής. Πιστεύω ότι αξίζει περισσότερος σεβασμός και στην τοπική μας ιστορία."

Η δημιουργία των εργοστασίων Λαναρά και η κοινωνική προσφορά της οικογένειας

Επιμέλεια παρουσίασης Λευκή Σαμαρά

Το όνομα Λαναρά στη Νάουσα είναι συνυφασμένο με την οικονομία της πόλης, την ανάπτυξή της, τον πολιτισμό της, την παράδοσή της. Είναι αρετικά δεμένο τόσο με το παρελθόν της όσο και με το μέλλον της.

“Η οικογένεια Λαναρά, οι Λαναράδες, ήταν πρόσωπα σεβαστά και αγαπητά στους Ναουσαίους. Μύρο στα κόκκαλά τους, φάγαμε απ’ αυτούς ψωμί” λένε ακόμα οι παλαιοί.

Το κείμενο, που ακολουθεί με τα ιστορικά καθώς και τα άγνωστα προσωπικά στοιχεία για τη γνωστή Ναουσαϊκή οικογένεια συντάχτηκε με τη βοήθεια της κ. Τιτίνης Λαναρά - Κούργια και της κ. Μαρίας Αγ. Λαναρά τις οποίες και ευχαριστώ για όλο τον κόπο που κατέβαλαν.

Τα στοιχεία αυτά αποτελούν ένα πολύτιμο αρχείο για την “ΝΙΑΟΥΣΤΑ” και για όσους θα θελήσουν να ερευνήσουν εκτενέστερα την ιστορία της οικονομίας και της βιομηχανίας στην Νάουσα.

Γεννήτορες της οικογένειας Λαναρά, ο Χριστόδουλος και η Αικατερίνη Λαναρά που απέκτησαν 7 αγόρια και 1 κόρη. Τα 3 αγόρια πέθαναν σε νεαρή ηλικία και οι άλλοι 4 οι Σταύρος, Θεόδωρος, Θωμάς και Κωστάκης είναι οι δημιουργοί της βιομηχανίας Λαναρά με τη συμμετοχή του Φωκίωνος Πεχλιβάνου.

Ο Χριστόδουλος άνθρωπος ευσεβής, έδωσε στα παιδιά του χριστιανική αγωγή. Η ζωή του απεικονίζει το χριστιανικό βίωμα σε όλες τις εκδηλώσεις του. Θεωρούσε τον εαυτό του διαχειριστή των χρημάτων που τον εμπιστεύτηκε ο Θεός, γι’ αυτό και ήτο πολύ ελεήμων. Δανειζόταν πολλές φορές για να βοηθήσει ανθρώπους που είχαν ανάγκη και με την εργασία του εξωφλούσε το χρέος του. Χαρακτηριστικό δείγμα της χριστιανικής του ζωής είναι το ακόλουθο περιστατικό. Κάποτε ήλθε σε διένεξη με τον αδελφό του, γιατί δεν τον επέστρεφε τα χρήματα που ο Χριστόδουλος του είχε δανείσει και επί 2 χρόνια δεν μιλούσαν. Αυτό όμως δεν τον άφησε να ησιχάσει και απεφάσισε να πάει στο Άγιο Όρος να επισκεφθεί ένα γέροντα. Όταν εξέθεσε το πρόβλημά του στον γέροντα, εκείνος του είπε “Εφ’ όσον δεν μιλάς με τον αδελφό σου πρόσωπο θεού δεν βλέπεις” “Τί νά κάνω;” ερώτησε ο Χριστόδουλος. Και

ο γέροντας του είπε. “Θα πας να συμφιλιωθείς με τον αδελφό σου πάσει θυσία και θα δεχθείς ότι σου δώσει. Γιατί αν ένα από τα παιδιά σου δεν βγεί καλό, θα σου φάει τόσα κι’ άλλα τόσα”.

Ετσι αποφάσισε να πράξει ότι του συνέστησε ο γέροντας. Πήρε λοιπόν τη γυναίκα του και τον μεγάλο του γιό Σταύρο την Κυριακή της Τυρινής, που είναι της συγχώρεσης και πήγε στον αδελφό του. Τον ερώτησε αν μπορεί να του επιστρέψει το δάνειο. Εκείνος αρνήθηκε. Τότε τον ρώτησε αν μπορεί να του δώσει τα

μισά και πάλι αρνήθηκε. Τότε του είπε “Απ’ αυτά που μου χρωστάς δώσε μου ότι έχεις ευχαρίστηση”. Ο άλλος είπε “δεν μπορώ, δεν έχω τίποτα”. Λέει ο Χριστόδουλος “δεν έχεις ένα μπιλίκι να μου δώσεις;”. Τότε αυτός του είπε “Ε αυτό το έχω” κι’ έβγαλε από την τσέπη του και του το έδωσε. Ο Χριστόδουλος το πήρε, το σταύρωσε, το φίλησε και είπε “Αυτό νά’ ναι ευλογημένο” και συμφιλιώθηκαν.

Με αυτές τις αρχές μεγάλωσε τα παιδιά του και όταν πέθανε, τα φώναζε όλα κοντά του, τους έδωσε να φιλήσουν την εικόνα του Χριστού τους άφησε παρακαταθήκη να είναι αγαπημένοι και τους ευχήθηκε “Πέτρα να πιάνετε, μάλαμα να γίνεται”.

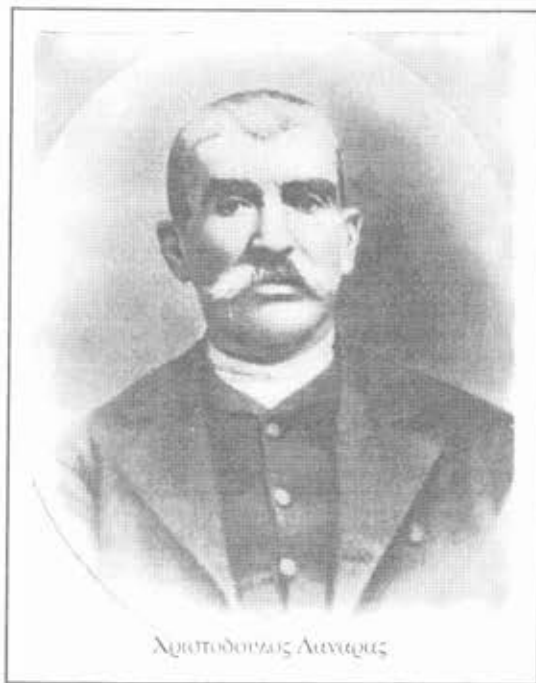
Πάθος του ήταν να μορφωθούν τα παιδιά του κι’ έτσι τα δύο μεγαλύτερα Σταύρος και

Θεόδωρος τελείωσαν το ελληνικό σχολείο στο Μοναστήρι, ενώ ο Θωμάς και αργότερα ο Κωστάκης πήγαν στη Θεσσαλονίκη. Η ευχή του πατέρα τους έπιασε και πράγματι από την ώρα εκείνη αρχίζει η αλματώδης δημιουργία τους.

Το πρώτο εργοστάσιο στις όχθες της Αράπιτσας στα “Μπατάνια”, ήταν η μαγιά για τα εργοστάσια των Λαναράδων, γι’ αυτό και ονομάστηκε “Μάνα”. Το οικόπεδο ήταν της οικογένειας Κύρτου στον ποταμό Αράπιτσα όπου μπορούσαν να εκμεταλλευτούν την υδατόπτωση, αφού την εποχή εκείνη δεν υπήρχε ηλεκτρισμός στην επαρχιακή Ελλάδα. Ετσι έγιναν μέτοχοι στην εταιρεία και οι αδελφοί Γ. Κύρτου.

Αυτό το κτίριο έχει κριθεί διατηρητέο από το Δήμο Ναούσης.

Τις δύο πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα ιδρύουν

Χριστόδουλος Λαναράς

την πρώτη εταιρεία με την επωνυμία "Λαναράς και Πεχλιβάνος" στην οποία επεξεργάζονταν το μαλλί κι έφτιαχναν τα "σαγάκια" (Υφασμα μάλλινο παχύτατο προορισμένο για τις κάπτες των χωρικών).

Το 1922 δημιουργούν την εταιρεία "Εριοβιομηχανία Λαναράς - Κύρτσος και Σία". Τα μηχανήματα αγοράζονται απ' την Γερμανία, η οποία, θέλοντας να επεκταθεί εμπορικά και σε άλλες χώρες, μετά την ήττα του Α' παγκόσμιου πολέμου, τους παρέσχε μακροχρόνιες πιστώσεις.

Το νέο εργοστάσιο είχε κλωστήριο μαλλίνων καρντέ, υφαντήριο και φρινιριστήριο.

Το 1929 επεκτείνουν την δραστηριότητάς τους και ιδρύουν την εταιρεία "Εριοκλωστήρια Πεννιέ Α/φών Χριστόδ. Λαναρά" με αντικείμενο την παραγωγή μαλλίνων νημάτων πεννιέ, τα οποία τροφοδοτούσαν αποκλειστικά την άλλη εταιρεία.

Το 1933 ο Δήμος Νάουσας επιβάλλει ειδικό φόρο (διαπύλια τέλη) και η διοίκηση των εργοστασίων αποφασίζει την μεταφορά της βιομηχανίας στην Αθήνα.

Η απόφαση αυτή δημιουργεί αναβρασμό. Γίνεται ένα συλλαλητήριο στο οποίο ελλείπει ψυχραιμίας του εισαγγελέα, σκοτώθηκαν 4 εργάτες της εταιρείας. Το γεγονός αυτό ανάγκασε την διοίκηση να αναθεωρήσει την απόφασή της. Παραμένουν τα εργοστάσια στη Νάουσα εν λειτουργία και παράλληλα κτίζονται νέα εργοστάσια στη Αθήνα της ίδιας δυναμικότητας.

Το 1939 τα "Εριοκλωστήρια Πεννιέ Α/φών Χριστόδ. Λαναρά" επεκτείνουν την δραστηριότητά τους και στο βαμβάκι ιδρύοντας μονάδα κλωστήριου βάμβακος 3.500 ατράκτων.

Τα παιδιά ακολουθώντας το παράδειγμα του πατέρα σινέχισαν την κοινωνική προσφορά. Πρώτοι καθιέρωσαν τον 13ο μισθό το 1928, έδωσαν τα Χριστούγεννα ένα επί πλέον μισθό σε είδος.

Τα εργοστάσια λειτουργούσαν με 2.000 προσωπικό, στους οποίους προσέφεραν καθημερινά συσσίτιο δωρεάν από το 1933 έως το 1941.

Προ του Β' παγκόσμιου πολέμου οι αδελφοί Λαναρά και ο Φωκίων Πεχλιβάνος κτίζουν και προσφέρουν στον Δήμο Νάουσας το νοσοκομείο το οποίο λειτουργεί από το 1940 και εξυπηρετεί όλη την περιφέρεια.

Επίσης στην Αθήνα έκτισαν και προσέφεραν μια πτέρυγα του νοσοκομείου "Σωτηρία" την εποχή που η φυματίωση μάστιζε τον κόσμο.

Στα δύσκολα χρόνια της κατοχής 1941-1942 όταν η Ελλάδα όλη πέρασε τη σκληρή πείνα με προσωπική επιστάση του Θεοδώρου και Φωκίωνος Πεχλιβάνου κατάφεραν να προσφέρουν σιτάρι ανελλιπώς στο προσωπικό. Έτσι οι εργαζόμενοι στα εργοστάσια Λαναρά δεν αισθάνθηκαν την πείνα.

Ανοιξαν τις αποθήκες τους και μοίρασαν ό,τι τόπια ύφασμα κι ότι κουβέρτες υπήρχαν για να ζεσταθεί ο κόσμος. Επίσης έδιναν δωρεάν φάρμακα.

Κτίζουν και προσφέρουν στο Δήμο το Ε' Δημοτικό Σχολείο εις μνήμην της αδελφής της μητέρας τους μάνας Χατζή (όπως την αποκαλούσαν) η οποία ουσιαστικά τους μεγάλωσε, αφού η μητέρα τους πέθανε πολύ νέα.

Στο διάστημα της Κατοχής φιλοξένησαν πολλές οικογένειες Ναουσαίων, φοιτητές και ομογενείς του εξωτερικού στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Πολλές οικογένειες άπορες έπαιρναν μηνιαίο επίδομα από την οικογένεια.

Η δραστηριότητά τους όμως επεκτείνεται και στην καλλιέργεια της γης χάρις στους οραματισμούς του Σταύρου, ο οποίος βρίσκει τον Ιταλό γεωτεχνικό Βικάτο και του αναθέτει τη δημιουργία και καλλιέργεια προτίπου αγροκτήματος 280 στρεμμάτων, όπου πρωτοκαλλιεργείται το ροδάκινο και τα ξακουστά μήλα της Νάουσας. Τότε μετατρέπουν οι Ναουσαίοι τους αμπελώνες τους, που έπασχαν από φυλλοξήρα, σε καλλιέργεια φρούτων υπό την επιστημονική καθοδήγηση του Βικάτο. Αυτή η πρωτοβουλία των Λαναράων υπήρξε σταθμός για την οικονομική εξέλιξη της Ναούσης γιατί προσέφερε στους Ναουσαίους ένα μεγάλο ετήσιο εισόδημα από την καλλιέργεια των ροδακίνων.

Η οικογένεια Λαναρά θεωρούσε το προσωπικό της σαν μέλη της μεγάλης οικογένειάς της και τους παρέιχε ιατρική περίθαλψη δωρεάν έχοντας τον γιατρό Κωνσταντίνο Χατζηγηγοριάδη ο οποίος προσέφερε τις υπηρεσίες του με πραγματική αγάπη και φροντίδα. Δύο φορές την εβδομάδα λειτουργούσε ιατρείο μέσα στο εργοστάσιο.

Μέλημά τους ήταν και η ψυχαγωγία του προσωπικού. Μιά φορά τον χρόνο είχαν καθιερώσει την ημέρα της Ανάληψης, να γίνεται θεία λειτουργία στον ιερό Ναό του Αγίου Νικολάου στη μαγευτική περιοχή των πηγών. Σ' αυτήν συμμετείχε όλο το προσωπικό με τις οικογένειές τους όπου ψήνονταν αρνιά και γίνονταν γλέντι μεγάλο με χορούς και τραγούδια. Μιά χρονιά μάλιστα ναύλωσαν ένα τραίνο και μετέφεραν όλο το προσωπικό του εργοστασίου Αθηνών με τις οικογένειές τους για να συμμετάσχουν στην χαρά αυτή. Όλοι φιλοξενήθηκαν στα εργοστάσια της Νάουσας.

Ο πόλεμος του 40 βρίσκει τις εταιρείες σε εξαιρετικά ανθρήη κατάσταση. Στο διάστημα 3 ½ ετών της κατοχής όλα τ' αποθέματα είτε διετεθήσαν για την μισθοδοσία του συνόλου του προσωπικού, είτε λεηλατήθηκαν από τον ΕΛΑΣ και στην Νάουσα και στην Αθήνα. Σημειωτέον ότι ουσιαστικά στο διάστημα της κατοχής τα εργοστάσια εργάστηκαν για ελάχιστο χρόνο, όσος χρειαζότανε για να εξαντλήσουν τα αποθέματα των πρώτων υλών που είχαν στις αποθήκες τους.

Με το τέλος του πολέμου αρχίζει η ανασυγκρότηση και τα πρώτα μάλια έρχονται από την ΜΛ, συμμαχική οργάνωση βοήθειας.

Στο διάστημα του εμφύλιου πολέμου το εργοστάσιο

Θεόδωρος Λαυαράς

Σταύρος Λαυαράς

Θωμάς Λαυαράς

Κωνσταντίνος Λαυαράς

της Νάουσας εργάζεται πλημμελώς και υφίσταται τε-
ράστιες καταστροφές στον μηχανολογικό εξοπλισμό
καθώς και στα κτίρια που με την κατάληψη της Νάου-
σας πυρπολήθηκαν από τους αντάρτες.

Το 1946 πεθαίνει ο Κωνστάνης.

Το 1947 ο Σταύρος ιδρύει τα "Μακεδονικά Κλωστή-
ρια" κλωστήρια βάμβακος με τελειότητες εγκαταστά-
σεις για την εποχή του.

Το 1949 κατόπιν διενέξεως της οικογένειας διασπá-
ται το ενιαίο της διοικήσεως και αρχίζει η ανεξάρτητη
διοίκηση κάθε εταιρείας. Στη συνέχεια γίνεται και α-
νταλλαγή μετοχών μεταξύ των ομάδων με συνέπεια να
παύσει το μετοχικό ενδιαφέρον κάθε ομάδος στην άλ-
λη εταιρεία και οι εταιρείες ακολουθούν ανεξάρτητη
πορεία.

Η διάσπαση απετέλεσε αφηρητά της πτώσης των ε-
πιχειρήσεων, γιατί άρχισε ένας ανταγωνισμός και μία
αλόγιστη επενδυτική πολιτική, η οποία έφερε την οι-
κονομική εξασθένηση των επιχειρήσεων και τελικά την
πτώση τους.

Είναι κατανοητά τα παραπάνω αν ληφθεί υπ' όψιν
ότι οι εταιρείες είχαν αλληλεξάρτηση, γιατί η μία διέ-
θετε κατά κύριο λόγο τα προϊόντα της στην άλλη. Αλ-
λος ένας βασικός λόγος της πτώσης της "Εριοβιομη-
χανίας Λαυαρά-Κύρστη και Σία" ήταν ότι η διοίκηση
δεν ήθελε για συναισθηματικούς και ανθρωπιστικούς
λόγους να προσαρμόσει τις αποφάσεις της στις ανά-
γκες των καιρών με περιορισμό εξόδων δηλαδή απο-
λύσεις προσωπικού.

Ετσι το 1957 η "Εριοβιομηχανία Λαυαρά-Κύρστη και
Σία" περιήλθε σε κατάσταση αναγκαστικής διαχείρη-
σης υπό το Κράτος και τελικά δεν απέφυγε την πτώ-
χηση.

Τα Εριοκλωστήρια υπέστησαν και αυτό τον κλονι-
σμό τον διχασμό, συρρικνώθηκαν και μετά από αρκε-
τά χρόνια οδηγήθηκαν σε εκκαθάριση.

Μεταξύ 1960-1963 πεθαίνουν οι Σταύρος, Θωμάς
και Θεόδωρος και αναλαμβάνει η νεώτερη γενεά.

Στα Εριοκλωστήρια ο Χριστόδουλος είχε ήδη ανα-
λάβει από το 1958 μετά την παραίτηση του Θωμά.

Προ της πτώσης των "Εριοκλωστήριων Α/φών Χ. Λα-
υαρά" το 1963 με πρωτοβουλία του Χριστοδούλου

(γιού του Σταύρου) ιδρύεται η εταιρεία "Κλωστήρια
Ναούσης" με την ΕΤΒΑ με συνεισφορά της εταιρείας
"Εριοκλωστήρια Α/φών Χ. Λαυαρά" εργοστασίου Νά-
ουσας, με σκοπό την παραγωγή βαμβακερών νημάτων
και κτίζεται εργοστάσιο στο δρόμο του Αγίου Νικολά-
ου με 15.000 αδράχτια.

Το 1968 αναλαμβάνει ο Χρήστος (γιός του Θωμά)
και το 1969 εξαγοράζει το μερίδιο της ΕΤΒΑ και απο-
κτά την πλειοψηφία της εταιρείας "Κλωστήρια Να-
ούσης".

Στην συνέχεια αυξάνεται η δυναμικότητα του εργο-
στασίου και δημιουργούνται και άλλα εργοστάσια πα-
ραγωγής νημάτων όπως επίσης και άλλες εταιρείες ό-
πως η Τρικολάν με αντικείμενο την παραγωγή ετοιμών
πλεκτών, η Ολυμπιακή με αντικείμενο την παραγωγή
νημάτων ειδικών προδιαγραφών, η Βερόλιν υφαντήριο
βαμβακερών υφανμάτων και η Κολβάν κλωστήριο
βαμβακερών νημάτων υψηλών τίτλων.

Ο Σταύρος είχε καμμό που η Νάουσα δεν ανέδειξε
επιστήμονες. Γι' αυτό από το 1960 ως το 1993 έδωσε
υποτροφίες σε 36 φοιτητές να σπουδάσουν σε Πανε-
πιστήμια. Μεταξύ αυτών των φοιτητών υπήρξαν και
μετέπειτα υπουργοί.

Ο Θωμάς είχε επιθυμία να μορφωθεί χριστιανικά η
νεολαία της Νάουσας και ανήγειρε διώροφο κτίριο χρι-
στιανικής αγάπης, το οποίο εδώρησε στην "Πανελλή-
νιο Ένωση γονέων η Χριστιανική αγωγή" τμήμα Ναού-
σης. Όταν πέθανε το 1961 άφησε εντολή στη γυναίκα
του και τα παιδιά του καθώς και τα χρήματα για την
ανέγερση πτέρυγας ορθοπαιδικής στο υπάρχον νοσο-
κομείο της Νάουσας με τον πιο τέλει εξοπλισμό.

Η γυναίκα του Αφροδίτη έζησε εν ζωή την εκκλησία
της Αγίας Τριάδος στον περίβολο του Νοσοκομείου.
Η Αφροδίτη αφήνει επίσης τα χρήματα με τον θάνατό
της το 1975 για να κτιστεί το γηροκομείο στη Νάουσα.
Η δωρεά προσέκρουσε σε δυσκολίες με το Δημοτικό
Συμβούλιο και τα παιδιά της απεφάσισαν την ίδρυση
πτέρυγας στο γηροκομείο Αθηνών (Ελεήμων Εταιρεί-
α) η οποία και λειτουργεί ως "Αφροδίτη Λαυαρά".

Οι εταιρείες και σήμερα συνεχίζουν την παράδοση
της οικογένειας. Ετσι από εικοσαετίες και πλέον προ-
σφέρουν ψυχαγωγία στο προσωπικό με τη διοργάνω-
ση εκδρομών στο εσωτερικό και εξωτερικό. Επίσης
προσφέρουν πρόσθετη ιατρική περίθαλψη.

Η γενοκτονία του Ποντιακού Ελληνισμού μέσα από Τουρκικές Πηγές

Του Κώστα Φωτιάδη

Αν. Καθηγητή Α.Π.Θ. Παιδαγωγικής Σχολής Φλώρινας

Στη μακραίωνη πορεία της Ιστορίας του ανθρώπου γέγονες σημειώθηκαν αρκετές φορές περιπτώσεις ολικής ή μερικής εξόντωσης εθνικών φυλετικών ή θρησκευτικών ομάδων. Κλασική περίπτωση βερελεστικής Γενοκτονίας μας σώζεται στην Ιλιάδα του Ομήρου. Ο ποιητής βάζει στο στόμα του βασιλιά Αγαμέμνονα να λέει πως στην Τροία δε θα πρέπει να μείνει ούτε ένας άντρας, ούτε ένα ανδρικό έμβρυο στις γυναίκες κούρες. Το ποιο χαρακτηριστικό και αποτρόπαιο ελληνικό παράδειγμα Γενοκτονίας διαπράχθηκε το 415 π.χ. στη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου από την πιο πολιτισμένη πόλη-κράτος της εποχής εκείνης, την Αθήνα σε βάρος ενός μικρού και ανίσχυρου νησιού-κράτους, της Μήλου, γιατί αρνήθηκε να μπει στην Αθηναϊκή Συμμαχία. Ο μεγάλος Αθηναίος ιστορικός, ο Θουκυδίδης, κατέγραψε τις διαπραγματεύσεις, αντικειμενικά, χωρίς υποκειμενικούς υπολογισμούς και υστεροβουλίες. Ο λακωνικός διάλογος που έγινε ανάμεσα στους αντιπροσώπους της Αθήνας και της Μήλου νομίζω ότι θα πρέπει να διδάσκεται παγκόσμια σε κάποια από τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, γιατί ρίχνει άπλετο φώς στην ανθρώπινη πολιτική φύση.

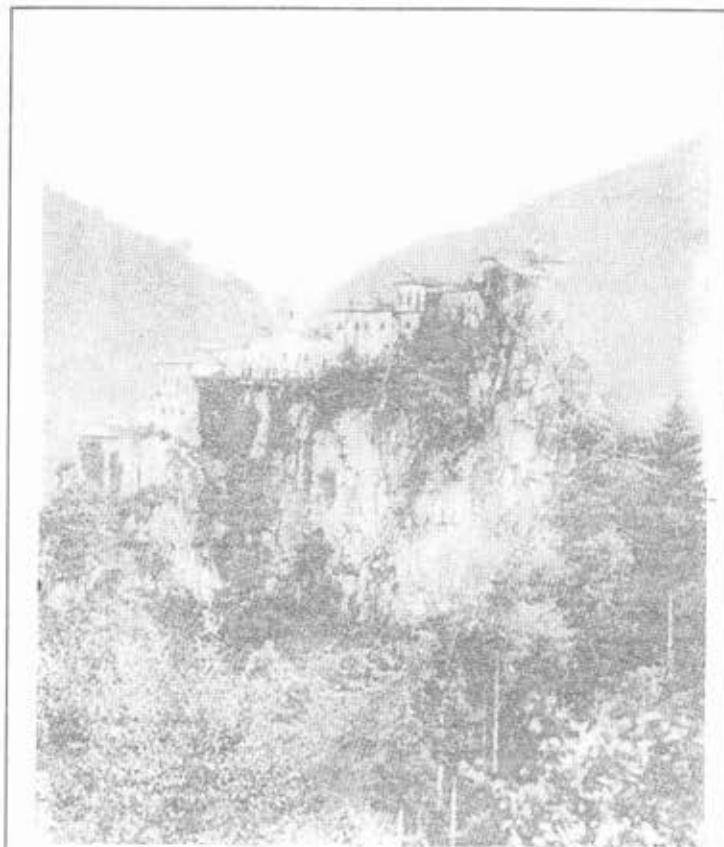
Οι Αθηναίοι με τον αέρα του ισχυρού, προσπάθη-

σαν να πείσουν τους Μήλιους, πως δεν είχαν άλλη επιλογή από το να δεχτούν την πρότασή τους «Οι αρχές της δικαιοσύνης ισχύουν μόνο ανάμεσα σε διάδικους με ίση δύναμη και ότι δεν πρέπει να θεωρείται ατίμωση, αλλά μάλλον συναίνεση για τους αδύναμους να υποχωρούν μπροστά στους δυνατούς».

Όταν οι Μήλιοι αρνήθηκαν τις απαράδεκτες αθηναϊκές προτάσεις τότε μας λέει ο Θουκυδίδης «... Οι Αθηναίοι σκότωσαν όλους τους άντρες από την εφηβική ηλικία και πάνω και έκαναν δούλους τα παιδιά και τις γυναίκες τους. Την πολιτεία την κατοίκησαν οι ίδιοι, στέλνοντας αργότερα πεντακόσιους αποίκους δικούς τους».

Επρεπε όμως να περάσουν τόσοι πολλοί αιώνες για να φορμάσει στα μέλη της Κοινωνίας των Εθνών το 1946 η σκέψη, αλλά και η απόφαση να καταδικάζουν τέτοιον είδους απάνθρωπες πράξεις και να παίρνουν διάφορα προληπτικά μέτρα.

Αφορμή για τη συνολική αντιμετώπιση του θέματος έδωσαν τα φρονιαστικά εγκλήματα που διέπραξαν σε βάρος των Εβραίων κυρίως, αλλά και των άλλων ευρωπαϊκών λαών τα οργανωμένα μέλη της εθνικοσοσιαλιστικής Γερμανίας. Αυτή την περίοδο καθιερώθηκε και ο νεολογισμός «Γενοκτονία» από τον Πολωνικής καταγωγής Αμερικανό καθηγητή Λέμιν. Συγκεκρι-

Το μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου Περιστερώτα στην περιοχή της Γαλλίανας, τέλη του περασμένου αιώνα

μένα ο όρος διατυπώθηκε το 1945 στη δίκη της Νυρεμβέργης για τους εγκληματίες πολέμου και δηλώνει τη μεθοδική εξολόθρευση, ολική ή μερική, μιας εθνικής φυλετικής ή θρησκευτικής ομάδας.

Από το πρώτο της κιόλας Συνέδριο η γενική συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών με την 96-1 απόφασή της, που πάρθηκε στις 11 Νοεμβρίου 1946, διακήρυξε ότι η Γενοκτονία αποτελούσε «ένα έγκλημα διεθνούς δικαίου αντίθετο προς το πνεύμα και τους σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών και το οποίο ο πεπολιτισμένος κόσμος καταδικάζει».

Δύο χρόνια αργότερα και την παραμονή της ημέρας που υιοθετούσε την Παγκόσμια Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η Συνέλευση των Η.Ε. «αναγνωρίζοντας ότι εις όλες τις εποχές της ιστορίας της, η ανθρωπότης υπέστη σημαντικές απωλείας εκ της γενοκτονίας» και «πεπεισμένη ότι η διεθνής συνεργασία τηγνάνει αναγκαία ίνα απαλλαγεί η ανθρωπότης από την μισητήν ταύτην μάστιγα» εψήφισε στις 9.12.1948 το οριστικό σχέδιο της διεθνούς σύμβασης, που αποτελείται από 19 άρθρα, τα οποία αναφέρονται στην πρόληψη και την καταστολή της Γενοκτονίας.

Για την καλύτερη κατανόηση του προβλήματος παραθέτω αυτούσια τα πρώτα 4 άρθρα της σύμβασης, όπως ακριβώς ψηφίστηκαν στις 9.12.1948. Η Ελλάδα υπέγραψε τη σύμβαση αυτή στις 19.12.1949, που κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3091/1954 (ΦΕΚ Α' 250/1.10.1954).

Άρθρον 1

Τα συμβαλλόμενα Μέρη επιβεβαιούν ότι η γενοκτονία συντελούμενη είτε εν καιρώ ειρήνης είτε εν καιρώ πόλεμον τηγνάνει έγκλημα διεθνούς δικαίου και αναλαμβάνουν την υποχρέωσιν να προλάβουν και τιμωρήσουν τούτο

Άρθρον 2

Εις την παρούσαν Σύμβασιν ως γενοκτονία νοείται οιαδήποτε εκ των κατωτέρω πράξεων ενεργουμένων με την πρόθεσιν ολικής ή μερικής καταστροφής ομάδος εθνικής, εθνολογικής, φυλετικής ή θρησκευτικής, ως τωιαύτης 1

- α) Φόνος των μελών της ομάδος
- β) Σοβαρά βλάβη της σωματικής ή διανοητικής ακεραιότητας των μελών της ομάδος
- γ) Εκ προθέσεων υποβολή της ομάδος εις συνθήκας διαβιώσεως δυναμένας να επιφέρωσι πλήρη ή μερικήν σωματικήν καταστροφήν αυτής
- δ) Μέτρα αποβλέποντα εις την παρεμπόδισιν των γεννήσεων εις τους κόλπους ωρισμένης ομάδος.
- ε) Αναγκαστική μεταφορά παιδών μιάς ομάδος εις

ετέραν ομάδα

Άρθρον 3

- Θα τιμωρούνται οι ακόλουθες πράξεις
- α) Η γενοκτονία
 - β) Η συνειννόησις προς διενέργειαν γενοκτονίας
 - γ) Η άμεσος και δημοσία προτροπή προς διενέργειαν γενοκτονίας
 - δ) Η απόπειρα γενοκτονίας
 - ε) Η συνέργεια εις την γενοκτονίαν

Άρθρον 4

Τα άτομα τα διενεργήσαντα γενοκτονίαν ή μίαν οιαδήποτε εκ των άλλων πράξεων των απαριθμουμένων εις το άρθρον 3ον θα τιμωρούνται είτε είναι κυβερνώντες είτε υπάλληλοι είτε ιδιώται.

Σήμερα, όταν ακούμε τη λέξη Γενοκτονία, η σκέψη μας αυτόματα πηγαίνει στα δύο τραγικά γεγονότα του αιώνα μας, τη Γενοκτονία των Αρμενίων το 1915 από τους Νεότουρκους και τη Γενοκτονία των Εβραίων και των σλανικών λαών το 1940-1944 από τους Γερμανούς.

Στον αιώνα μας όμως διεπράχθησαν εγκλήματα Γενοκτονίας και σ' άλλους λαούς, τα οποία επισκιάστηκαν, είτε από τον όγκο των τραγικών περιπτώσεων των παραπάνω λαών, είτε αποσιωπήθηκαν από κυβερνητικές και πολιτικές επιταγές στο όνομα κάποιων διακρατικών συμφωνιών και συμφερόντων. Ένας από αυτούς τους λαούς, που έχει υποστεί όλες τις μορφές και τις μεθόδους της Γενοκτονίας, μάλιστα από το ίδιο κράτος που είναι υπεύθυνο και για τον αφανισμό του αρμενικού λαού, είναι και ο Ελληνισμός του Πόντου.

Ο ποντιακός Ελληνισμός απύχησε να δοκιμάσει όλες τις κατηγορίες που αναφέρονται στην παραπάνω σύμβαση ως πράξεις Γενοκτονίας. Τα ντοκουμέντα που βρίσκονται σε δημόσιες και ιδιωτικές βιβλιοθήκες αλλά κυρίως στα επίσημα αρχεία των διαφόρων κρατών, αποκαλύπτουν τα σατανικά σχέδια των Νεότουρκων και των Κεμαλικών.

Παρά το έγκλημα της σιωπής, που πλανιεται ως τις μέρες μας, γιατί εξυπηρετεί κρατικές λογικές, το ολοκαύτωμα του ποντιακού ελληνισμού δεν προκάλεσε μόνο την αγανάκτηση και τις διαμαρτυρίες των ζωντανών θιμάτων και των οργανώσεων τους, αλλά και πολλών ξένων αυτοπτών μαρτύρων, οι οποίοι προς τιμήν τους, καταδίκασαν τις μεθόδους των Νεοτούρκων και των Κεμαλικών για τον απαράδεκτο τρόπο επίλυσης του Μικρασιατικού ζητήματος που μηχανεύτηκαν και πραγματοποίησαν.

Μέσα από τον ζύγλο των ξένων μαρτύρων, ιδιαίτερη σημασία κατέχουν, ειδικά στις μέρες μας, οι μεμονωμένες φωνές των απλών οθωμανών αλλά και των πολιτικών της περιόδου εκείνης που κατήγγειλαν δημόσια τα ανήκουστα εγκλήματα των συμπατριωτών τους, ίσως για λόγους αντιπολιτευτικούς, ίσως για να προασπίσουν τα τουρκικά συμφέροντα ενώπιον των νικητών Συμμάχων στο Παρίσι, στο Συνέδριο της Ειρήνης ή και για καθαρά ανθρωπιστικούς λόγους, γιατί δεν ήσαν επίσης λίγοι οι Τούρκοι και οι άλλες μικρασιατικές εθνότητες, που τους προστάτεψαν και τους περιέβαλαν.

Από καθαρά αντιπολιτευτικό πνεύμα κινείται πιστεύω ο Αχμέτ Ριζά, που διετέλεσε πολλές φορές υπουργός και πρόεδρος της Οθωμανικής Βουλής, ο οποίος στις 18 Νοεμβρίου 1918 στη συνεδρίαση της Γερονοσίας χαρακτήρισε «ως ανηκούστους και απαράδειγματους εν τη ιστορία τας κατά των Ελλήνων, των Αρμενίων και Αράβων βιαιοπραγίας».

Στην ίδια συνεδρίαση της Γερονοσίας μίλησε και ο πολιτικός Δαμά Φερίντ, που επίσης διετέλεσε πολλές φορές υπουργός αλλά και πρωθυπουργός. Καταδικάζοντας τα εγκλήματα των Νεοτούρκων τόνισε ότι «Τα γενόμενα κακούργηματα είναι πρωτοφανή ού μόνον εις την οθωμανικήν ιστορίαν, αλλά και εις την ανθρωπότητα σύμπασα».

Ο ίδιος, ως πρωθυπουργός της σουλτανικής κυβέρνησης του Μεχμέτ Στ' στο συνέδριο της Ειρήνης στο Παρίσι τον Ιούνιο του 1919 παραδέχθηκε για μια ακόμη φορά τα φρικτά εγκλήματα, που διαπράχθηκαν σ' όλη τη Μικρά Ασία. Απολογούμενος μέσα σε βαρύν κλίμα ενώπιον των αντιπροσώπων, επέρριψε όλες τις ευθύνες στην ηγεσία των Νεοτούρκων, ακολουθώντας

στο σημείο αυτό την προσφιλή οθωμανική τακτική της αθωώτητος, του τουρκικού λαού. Στο υπόμνημα που κατέθεσε τόνισε ιδιαίτερα τη δική του αντίθεση για τις πράξεις βίας που διέπραξαν η ηγεσία και τα μέλη του νεοτουρκικού κοιμιάτου:

«... Δεν θα είχα το θράσος να εμφανιστώ ενώπιον της παρούσας Υψηλής Συνέλευσης, αν πίστευα ότι ο οθωμανικός λαός έφερε έστω και την παραμικρήν ευθύνη στον πόλεμο που αιματοκύλησε την Ευρώπη και την Ασία».

Ζητώ συγγνώμη εκ των προτέρων για την κατεβλη-

ση που θα δώσω στην έκθεσή μου. Είναι αλήθεια ότι υπερσπίζομαι ενώπιον της παγκόσμιας κοινής γνώμης και της ιστορίας μία υπόθεση πολύ περίπλοκη και ελάχιστα γνωστή.

Στη διάρκεια του πολέμου ολόκληρος ο πολιτισμένος κόσμος συγκινήθηκε από τις αφηγήσεις των εγκλημάτων

που αποδίδονταν στους Τούρκους. Δεν έχω καμμία πρόθεση να παραποιήσω τα εγκλήματα που η φύση τους είναι τέτοια ώστε να κάνει την ανθρωπινή συνείδηση να φρίττει στο διηνεκές. Σκοπός μου είναι να καταδείξω στον κόσμο με τη βοήθεια αποδεικτικών στοιχείων ποιοί είναι οι πραγματικοί υπεύθυνοι των φρικτών εγκλημάτων.

.... Η Τουρκία εκφράζει τη λύπη της για το φόνο ενός μεγάλου αριθμού Χριστιανών ομοεθνών της όπως και για το φόνο των καθεαυτό Μουσουλμάνων η αλήθεια έχει αρχίσει εδώ και λίγο καιρό να γίνεται γνωστή στην Ευρωπαϊκή κοινή γνώμη. Η μεγάλη δίκη των ηγέτων του κοιμιάτου, οι οποίοι κατείχον τα ανώτατα κρατικά αξιώματα, όσον αφορά τον πόλεμο και τα τραγικά γεγονότα της Ανατολής. Η δίκη αυτή αποτελεί την αποκατάσταση του οθωμανικού έθνους».

Ο περίβολος της μονής Παναγίας Σμύρνης, το 1902

Διαφωνώντας όμως με τις δικαιολογίες του Τούρκου αντιπροσώπου, που δεν ήθελε ευθέως να καταδικάσει τα εγκλήματα των συμπατριωτών του ο Γάλλος πρόεδρος Κλεμανσώ τόνισε στους συνέδρους, ότι η Τουρκία πρέπει, αν όχι για λόγους ηθικής, τουλάχιστον για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας να αναγνωρίσει τα εγκλήματα αυτά. Η Τουρκία δεν έχει την ικανότητα να κυβερνά ξένους λαούς και ότι «γενικά τα έθνη πρέπει να κρίνονται από τις κυβερνήσεις που κατευθύνουν την εξωτερική τους πολιτική και διοικούν τον στρατό τους. Η Τουρκία δεν μπορεί να ζητήσει να απαλλαγεί από τις ορθές συνέπειες αυτού του δόγματος, απλώς επειδή την ποιά κρίσιμη στιγμή της ιστορίας της οι τύχες της βρίσκονταν στα χέρια ανθρώπων που δεν είχαν καθόλου αρχές και όζιτο »

Τα εγκλήματα των συμπατριωτών του παραδέχτηκε και ο πρώην πρόεδρος του στρατοδικείου της Κωνσταντινούπολης Μουσταφά πασάς, μια ξεχωριστή προσωπικότητα από το δικαστικό κλάδο. Απολογούμενος στις 10 Ιανουαρίου 1919 στο στρατοδικείο της Κωνσταντινούπολης για την ουνέντειξη που έδωσε σε αρμενική εφημερίδα, για μια ακόμη φορά κατήγγειλε ότι: «Οι πασάδες, οίτινες περιήγαγον την χώραν εις ην σήμερον ευρίσκεται κατάστασιν έχουσιν εις το ενεργητικόν αυτών ανήκοντα κακουργήματα. Διέπραξαν παντός είδους ωμότηας, ωργάνωσαν σφαγάς και εκτοπισμούς αρτιγέννητα βρέφη εκάρησαν διά πετρελαίου, γυναίκες και κόραι εβιάσθησαν ενώπιον των γονέων αυτών, τέκνα απεσπάρθησαν από των θρηνησών μητέρων αυτών, χιλιάδες δε δυστυχών είδον απαραιτημένην την κινητήν και ακίνητον περιουσίαν των και ερρίφθησαν υπό απεριγράπτους συνθήκας εις την έρημον ». Δεν ήταν μόνον οι πασάδες υπεύθυνοι. Πολύ χειρότεροι ήσαν οι ίδιοι οι κεμάλικοί και οι εκπρόσωποί τους. Στις 9 Νοεμβρίου 1920 ο διοικητής της περιφέρειας Δζανή Αζτέμ απέστειλε στην Αμσό κρυπτογραφικό τηλεγράφημα, του Υπουργείου Εσωτερικών. Το εμπιστευτικό τηλεγράφημα που μοιράστηκε σε μέλη του Νεοτουρκικού κοιμιάτου διέτασσε την απέλαση των Ελληνο-υπηκόων ομηγευτο-αποβληθέντων και των γυναικοπαίδων εκτός των συνόρων του κράτους και κατάσχεση ολόκληρης της περιουσίας τους: «Επειδή συνεπεία κρυπτογραφικού τηλεγραφήματος του πληρεξουσίου του Υπουργείου των Εσωτερικών διατάσσεται η απέλασις των Ελληνο-υπηκόων μετά των οικογενειών και των γυναικοπαίδων αυτών εκτός των συνόρων του (Κράτους) διά του πλησιεστέρου σταθμού και λιμένος, αφού κατασχεθή πάσα η λοιπή αυτών περιουσία εξαιρέσει των ατομικών αυτών αποσκευών διά ταύτα, διορισθέντες και υμείς μέλος της επί τούτο επιτροπής αποτελουμένης εκ των κ.κ. Χατζή Χουσεΐν Ζαδέ Νουρή πέγ μέλους του Διοικητικού

Συμβουλίου, Σαμύ πέγ (Μερκεζ μεμουνρού) Δζεμάλ εφέντη, Σουπρή εφέντη, μέλους του εμπορο επιμελητηρίου, Κήρ Ζαδέ Γιουσούφ αγά, Κωνσταντινίδου εφέντη, βοηθού του ενταύθα Μονοπωλείου των καπνών και του Αλεξάνδρου Ιχτιάρ ογλού, παρακαλείσθε, όπως προσερχόμενοι σήμερον εις την εν τω Δημαρχείω γενησομένην συνεδρίαν επισπεύσθη την μετ'επιστάσις πολλής επιτέλεσιν της άνωθι διαταγή .

Αμσός τη 9 Νοεμβρίου (1920) Ο διοικητής Δζανή Εζτέμ».

Ειμеше αναφορά τουρκικής πηγής για την εξόντωση των Χριστιανών αντλούμε και μέσα από τα δελτία πληροφοριών του Οικ. Πατριαρχείου. Συγκεκριμένα στις Σεπτεμβρίου 1919 ο Επίσκοπος Σεβαστείας Γεράσιος πληροφορεί το Οικ. Πατριαρχείο για τα σχέδια των Τούρκων της περιοχής τους : « Ωσαύτως Τούρκος εκ των επισήμων ανεκοίνωσε μοι, προς γνώσιν και έγκαιρον ενεργειαν των δεόντων, το περιεχόμενον της τελευταίας προς τον τουρκικό λαό προκηρύξεως της εν Σεβαστεία Συνελεύσεως, δι ης συνιστάται η τελεία των εν Ανατολή Χριστιανών εξόντωσης , ίνα μη έχωσι διεκδικήσεις επί των εδαφών του κράτους .

Εκ τούτων καταφαίνεται ότι, ο τουρκικός λαός, υπό τας οδηγίας τοιούτων Συμβουλίων και αρχηγών είναι εις θέσιν εισέτι να κλείει τους οφθαλμούς προ της πραγματικότητος και να επαναλάβη το έργο, όπερ ακόπως και εντός ολίγων στιγμών θα θέση εις την διαθεσιν του τα κτήματα και την περιουσίαν των γκαιο-ρηδων, αφού κατά την αντίληψιν του, ως άλλωστε διαλαμβάνει η περί ου ο λόγος ως άνω προκηρύξεις, το πολύ μετά εν, τοιούτον προτελευταίον πραξικόπημα θα καταβάλη μικράν αποζημίωσιν τη Ευρώπη, θα κερδίση δε την ακεραιότητα του κράτους απαλλισσόμενος των αξιώσεων των άλλων στοιχείων » .

Τα αποτρόπαια εγκλήματα της κυβέρνησης της Αγκυρας καταγγέλλθηκαν και από ανεξάρτητες τουρκικές εφημερίδες της Κωνσταντινούπολης. Συγκεκριμένα η εφημερίδα «Peyan Sabah » γράφει στις 29 Δεκεμβρίου 1921 « Συντάθηκαν τα Δικαστήρια της Ανεξαρτησίας. Η Ανατολία μετατράπηκε σε σφαγείο και έγινε εστία εμφύλιου πολέμου. Πόσες οικογένειες ξεκλήριστηκαν! Και πόσοι αθώοι βρήκαν τον θάνατο με το πρόσχημα ότι αντιστάθηκαν! Συγχρόνως ο τόπος καταληστεύθηκε και βρέθηκε κάτω από το καθεστώς συστηματικών δημεύσεων και λεηλασιών. Ο Τοπάλ Οσμάν αγάς, τον οποίο οι κεμαλικές εφημερίδες υπεργκοιμάζουν και αποκαλούν εθνικό ήρωα, βρέθηκε το προηγούμενο καλοκαίρι, με 150 από τους άνδρες του, στην Κερασούντα, την Αμάσεια, το Μερζιφούν, το Τσορούμ και σε άλλες περιοχές που τις έπνιξε στο αίμα

των θυμάτων του. Με τον τρόπο αυτό συνέχισε το ταξίδι του μέχρι την Αγκυρα ».

Στην ίδια εφημερίδα ο Τούρκος δημοσιογράφος Ali Kemal γράφει λίγες μέρες αργότερα, στις 11 Ιανουαρίου 1921: «Η κυβέρνηση που έχει αυτή τη στιγμή την εξουσία στην Αγκυρα, ξεπέρασε στην καταδυνάστευση και στις ραδιουργίες, ακόμη και την ενωτική κυβέρνηση».

Ανάλογα άρθρα δημοσιεύθηκαν και στις εφημερίδες «Γενή Σταμπούλ», «Σαμπάχ», «Τουρκταί Σταμπούλ» κ.α.

Η σημαντικότερη καταγγελία, που ενοχοποιεί τους κεμαλικούς, για τον αφανισμό των Ελλήνων της Μικράς Ασίας είναι η ανέκδοτη έκθεση του Τούρκου αντικεμαλικού πολιτικού πρόσφυγα Δζεμάλ Μουζχέτ, που ήταν, ως τη φυγή του σουλτάνου νομικός σύμβουλος του Φρουραρχείου Κωνσταντινουπόλεως και πρόεδρος της εξεταστικής επιτροπής της σουλτανικής κυβέρνησης του Φερίτ Πασά. Η έκθεση αυτή γραμμένη στην αραβική γραφή και μεταφρασμένη στα ελληνικά, στηρίζεται στο αρχείο του σουλτάνου Μεχμέτ Στ'. Από την πολυσέλιδη αυτή έκθεση δανείζομαι μικρά αποσπάσματα, που περιγράφουν την τραγική τύχη των Ελλήνων του Πόντου. Προσωπικά πιστεύω ότι οι διασταυρωμένες καταγγελίες, που έχουμε και από άλλες αρχειακές πηγές, όπως οι ωμές περιγραφές των Ευρωπαίων αυτοπτών μαρτύρων και διπλωματών, αρκούν, για να στοιχειοθετηθεί η κατηγορία της Γενοκτονίας εναντίον των Κεμαλικών υπευθύνων και συνεργατών τους:

«Η κυβέρνηση της Αγκύρας είχε αποφασίσει όπως κατά πρώτον σφαγιασθούν οι Έλληνες «Ρομιοί» των περιφερειών Αδά-Παζάρ και Κάνδρας, και έπειτα του Πόντου, ανέθεσε εις τον Γκιαβούρ Αλί την πυρπόλησιν του Ελλ. Ορτάκιου «πλησίον της Γκείβε» και την σφαγή των κατοίκων. Ο Γκιαβούρ Αλί με τετρακοσίους, εκ των οπαδών του φθάσας εκεί περιεκύκλωσε το Ορτάκιον. Εν πολιορκία δε ευρισκομένων εισελθών εντός της ανθηροτάτης αυτής Ελλ. Κωμοπόλεως διέταξε την γενικήν σφαγήν. Αφού κατέσφαξαν τους κατοίκους και απεγύμνωσαν την Κωμόπολιν, την παρέδωκαν εις τας φλόγας. Όσοι εκ των κατοίκων ηδυνήθησαν να γλυτώσουν από την λογην και την μάχην περισυλλεγόντες εντός της εκκλησίας εκάησαν εντός αυτής. Η τραγωδία αυτή διήρκησα δύο ημέρας. Το Ορτάκιον με τα 12 εργοστάσια και με τα ωραία του σπίτια είχαν πλέον καταντήση σωρός ερειπίων. Εκ των κατοίκων οι εννενήκοντα τοις εκατόν κατέσφαξαν και εκάησαν, ελάχιστοι δυννηθέντες να α-

ποφύγουν, δια να σώσουν την ζωήν των, κατέφυγον εις τα όρη...

Ο Μ. Κεμάλ προς διατήρησιν των τσετών έπρεπε όπως ετοιμάση έδαφος δράσεως δι' αυτές και ως τοιούτον εύρε το της περιφέρειας του Πόντου. Αι γενικαί σφαγαί, αι αρπαγαί και εξοντώσεις εις την περιφέρειαν ταύτην ήρχισαν από τον Φεβρουάριον και διήρκησαν μέχρι του Αυγούστου. Αι σφαγαί αύται και εκτοπισμοί εξετελέσθησαν ήμειπισήμως τη συμμετοχή και στρατιωτικών και πολιτικών υπαλλήλων. Επειδή δε η περιφέρεια αύτη ήτο πολύ εκτενής και πλουσία εις την καταστροφήν της έλαβον μέρος άτομα εξ' όλων των τάξεων.

Αι εξ χιλιάδες των Ελλ. κατοίκων της Πάφρας αποκλεισθέντες εντός των εκκλησιών του Σλαμαλίκ, του Σουλούδερ, της Παναγίας και του Γιοκτσέ Σον παρεδόθησαν εις το πυρ και εντός αυτών εκάησαν όλοι γέροντες, άνδρες, γυναίκες και παιδιά. Ουδείς εσώθη. Μερικαί εκ των γυναικών οδηγήθησαν εις το εσωτερικόν υπό των τσετών και αφού ησέλησαν επ' αυτών τας εθανάτωσαν.

Οι κάτοικοι του Βεζύρ Κιοπρού της Σεβαστείας μετά τους πολέμους της Αγκύρας είχαν οδηγηθή προς άγνωστον διεύθυνσιν και κατεσφάγησαν. Οι 5.000 Έλληνες κάτοικοι Μερζιφούντος και Χάβζας το ίδιον τέλος είχαν, την ιδίαν ημέραν παρεδόθησαν εις γενικήν σφαγήν και ανηρπάγησαν αι περιουσίαι των. Επειδή αι επιχειρήσεις αύται επέφερον αρκετάς προσόδους δια την Αγκυραν και τους τσετας ενεκρίθη όπως επεκταθούν και αρχίσαντες από την Αμάσειαν εις όλην την μέχρι Τραπεζούντος περιοχήν δια γενικών σφαγών και εκτοπισμών δεν άφησαν τίποτε το ελληνικόν.

Εκ των πλουσίων και προυχόντων της Ιοσγάτης Μερζιφούντος Αβζας, Βεζύρ Κιοπρού και άλλων μερών 1280 άτομα μεταξύ των οποίων ευρίσκοντο διευθυνταί τραπεζών, έμποροι και διδάσκαλοι, συλληφθέντες επισήμως εθανατώθησαν κατασχεθέντων και των περιουσιών των. Εξ' αυτών μόνον οι 15 κατεδικάσθησαν εις ισόβια δεσμά και εκλείσθησαν εις τας φυλάκας Μερζιφούντος. Εις τας σφαγάς και τους εκτοπισμούς του Πόντου το Πρωτίστον μέρος έλαβε ο πρώην δήμαρχος Κερασούντος Οσμάν αγάς όστις και εθησαύρησε με τους οπαδούς του. Ο Οσμάν αγάς έκανε και 200 χωρία Κούρδων και τους κατέσφαξε, διότι έτυχεν να φανούν ενάντιοι διά τας σφαγάς των χριστιανών».

Ο Οσμάν αγάς, εκτός από τις περιουσίες των θυμά-

των του, που λήστευε και πλούτιζε, τιμήθηκε επίσημα και από την κεμαλική κυβέρνηση. Με εντολή του ίδιου του Μουσταφά Κεμάλ διορίστηκε Γενικός Διοικητής Αμινας των παραλίων του Ευξείνου Πόντου. Με δική του επίσης εντολή θα δολοφονηθεί λίγο αργότερα, είτε γιατί κρίθηκε επικίνδυνος, είτε γιατί ήθελε ένα άλλο-θι για το σύνολο των εγγλημάτων.

Τη Γενοκτονία του αρμενικού λαού και των Ελλήνων του Πόντου, ακολούθησε μία από τις μεγαλύτερες παραχαράξεις της ανθρωπότητας. Εθνικιστικά κινήματα, όπως γράφει ο Μ. Χαράλαμπίδης, που εξαφάνισαν αιχμόχθονες λαούς και έκαναν λαούς χωρίς πατρίδα, καταχωρήθηκαν στην εξαρτημένη ιστορία ως «απελευθερωτικά». Το επιλεγμένο τελικά, όργανο της ιμπεριαλιστικής ανασυγκρότησης στην Ανατολική Μεσόγειο ο Μουσταφά Κεμάλ, ονομάστηκε αντιιμπεριαλιστής και τα κινήματα των λαών για εθνική αυτονομία, για την υπεράσπιση του δικαιώματός τους να κατέχουν ειρηνικά το έδαφός τους «ιμπεριαλιστικά». Το ανταρτικό και ολοκληρωτικό κεμαλικό καθεστώς μετά τη μισρασιατική καταστροφή ονομάστηκε «Σύγχρονη Τουρκία».

Άλλη μια σημαντική πηγή που περιγράφει τις κεμαλικές θηριωδίες είναι η κατάθεση του Τούρκου αξιωματικού Μεχμέτ Ρεούφ Εφέντη, ο οποίος ήταν αιχμής μάστιγας των τουρκικών βιαιοπραγιών. Από την συγγλυνιστική περιγραφή του, που τιμά την αντικειμενικότητα και την διεθνιστική ανθρωπιά του, αντλώ δύο μικρά αποσπάσματα:

«Την 22αν Νοεμβρίου εις το Τσορούμ εγενόμεθα αν-τόπτες μάρτυρες ενός γεγονότος εκτάκτως αγρίου. Οι Έλληνες Μπάφρας και Αλάτσας εκτοπισθέντες πάντες επί τώ σκοπώ γενικής σφαγής απεχωρίσθησαν τελείως από τους άνδρας.

Κατά χιλιάδας λοιπόν γυναίκες, παιδιά και βρέφη γέροντες εν ελεεινή και αθλία καταστάσει μετεφέροντο υπό την εποπτείαν χωροφυλάκων προς την Σεβάστειαν. Αλλ' η κατάσταση των Ελληνίδων τούτων γυναικών, παιδιών και βρεφών και γερόντων ήτο μεχρι τοιούτου σημείου αξιοθρήνητος και ελεεινή, ώστε ήτο αδύνατον να μη τους οικτίρη άνθρωπος οποιασδήποτε εθνικότητας και εάν είναι. Υπό το δριμύ πνίχος, υπό την χιονοθύελλαν και παγεράν βροχήν έβλεπέ τις τα αθώα αυτά πλάσματα να βαδίζουν με αιμοφύρτους πόδας άνευ υποδημάτων και με εσχισμένας περικνημίδας. Εβλεπε τας γυναίκας κρατούσας εις τας αγκάλας των τα βρέφη των και συρούσας διά της χειρός των τα κλαυθμηρίζοντα τέκνα των. Καθ' οδόν συμμορίζται, αποστελλόμενοι επί τούτω, επέδραμον ενα-

ντίον τούτων, τας απεγύμνωνον και τας εφόνευον. Καθημερινώς αι χιλιάδες αύται των γυναικοπαίδων και γερόντων ηλαττούντο βαθμηδόν διά των σφαγών και του εκ της πείνης και καμιάτου και ψύχους θανάτου και ίσως μέχρις ότου φθάσουν εις Σεβάστειαν να μη απομείνει καμμία εξ αυτών

Όταν αι Εθνικαί δυνάμεις υπεχώρουν κατά τας μάχας του Σαγγαρίου επειδή έχον μεγάλην ανάγκην της δυνάμεως του Οσμάν Αγά, η Επιτροπεία της Εθνικής Αμύνης διέταξεν αυτόν όπως σπεύση και συμμετάσχη εις τας μάχας του Σαγγαρίου. Ο Οσμάν Αγάς λαβών την διαταγήν ταύτην ανεχώρησε διά να μεταβή εις Αγκυραν μέσω Σαμψούντος. Μόλις έφθασεν εις Σαμψούντα οι Έλληνες κάτοικοι της πόλεως υπέστησαν και δευτέραν σφαγήν. Μετά τρεις ημέρας περί την δην εσπερινήν [ενρωπαϊστί] ώραν η Μερζιφούντος πολιορκείται τελείως. Συλλαμβάνεται ο Καϊμακάμης και οι διοικηταί Χωροφυλακής διά να μη αντιστώσιν εις τας ενεργείας του Οσμάν Αγά και ούτω η ζωή, η τιμή και η περιουσία των κατοίκων της Μερζιφούντος μένει εις χείρας των συμμοριτών τούτων. Εντός τεσσάρων-πέντε ημερών πάντες οι Έλληνες κάτοικοι μη εξαιρουμένων μηδ' αυτών των μικρών παιδιών σφάζονται τελείως και λεηλατούνται και δημεύονται πάντα τα αντικείμενα και τα ζώα των. Κατά την ταραχήν ταύτην οι συμμορίζται θέτουν πυρ και πυροπολούν τελείως τας Έλληνικάς σινοικίας Αφ' ου εντός δύο ημερών επροξένησαν εις την Μερζιφούντα τας καταστροφάς ταύτας, αναχωρούν εις Τσορούμ ».

Το επόμενο αποκαλυπτικό ντοκουμέντο είναι η διαταγή που δόθηκε από τον πρόεδρο της Κεντρικής Διοίκησης της Αγκυρας, επιτελάρχη του τουρκικού στρατού, Φεϋζή Πασά, στις 10 Ιανουαρίου 1922 προς το διοικητή του στρατού της Τραπεζούντος για την σφαγή των Ελλήνων του Πόντου. Η διαταγή αυτή ελευθέρωσε τα χέρια του τουρκικού λαού, που ήταν κατάλληλα οπλισμένος, ν'αποτελειώσει το έργο των ατάκτων τσετών, σφάζοντας κυρίως γυναίκες και μικρά παιδιά.

Το έγγραφο αυτό είναι καταχωρημένο στο εμπιστευτικό πρωτόκολλο του γενικού Φρουραρχείου της Κωνσταντινουπόλης στις 17 Ιανουαρίου 1922 με τον αριθμό 8612 και αναφέρει κατά λέξη:

«Ενεκα της παρούσης καταστάσεως και επειδή εις την Τραπεζούντα έχομεν θετικής πληροφορίας ότι υπάρχουν κινήματα από τους Ρωμαιοί κατά των Μουσουλμάνων, ότι αφείκτως διά νυκτός θα κάμουν επίθεσιν να τους σφάζουν να κάψουν και το κονάκι, επίσης ν'αρπάξουν τις χανοίμους και να τις ατιμάσουν και να τας σφάζουν και ότι πολύτιμα έχουν στα σπί-

τια των Τούρκων να τα κάμουν (γιάγμα) ο κ. Πρόεδρος διατάζει προτίτως να διατάξτε τον Οσμάν Αγά όπου εις τα πέριξ της πόλεως Τραπεζούντος διατηρεί ενόπλιους Λαζούς να δώσητε αμέσως χρήματα και όπλα και αμέσως να κατέβη να βάλη σφαγή εις όλους τους Γκιαούρηδες ως και εις τα χωριά .

Δεύτερον να εφοδιάσετε τον Τουρκικόν λαόν να είναι έτοιμος εις πάσαν στιγμήν συμφώνως με τον όρκον του «Μισάκη Μιλί (*)» προς εξόντωσιν στο κίνημα των Γκιαούρηδων να τους σφάζουν όλους άνδρες και γυναίκες την δε περιουσίαν των να την κάμουν γιάγμα (πλιάτσικο)
Φεύζή Πασάς»

Νομίζω ότι οι αρχειακές πηγές, που πρέπει να ερευνηθούν με μεγάλη προσοχή, είναι τα έγγραφα του Υπουργείου Στρατιωτικών της Αγκυρας και οι αγορεύσεις των βουλευτών της Εθνοσυνέλευσης, γιατί μαρτυρούν άλλοτε έμμεσα και άλλοτε άμεσα τα γεγονотонικά μέτρα που πήραν σε βάρος των Ελλήνων του Πόντου.

Στην ίδια συνεδρίαση της εθνοσυνέλευσης της Αγκυρας αποφασίστηκε να μη γίνει δεκτή η Αμερικανική Επιτροπή, που ορίστηκε να κάνει έρευνα για τους διωγμούς στον Πόντο μετά τα αλλεπάλληλα διαβήματα του Οικουμενικού Πατριαρχείου, προς τις Μεγάλες Δυνάμεις.

Από τους κεμαλικούς πολιτικούς που σε ανύποπτο χρόνο παραδέχτηκε τη σφαγή των γκιαούρηδων είναι και ο ίδιος ο Ισμέτ Πασάς, ο οποίος στη συνεδρίαση της εθνοσυνέλευσης της Αγκυρας στις 21 Μαΐου 1922 παίρνοντας το λόγο είπε ότι: « Η σφαγή των γκιαούρηδων έγινε όταν οι Ρωμαιοί εσηκώσαν επανάστασιν έσφαξαν πολλούς Τούρκους ατίμασαν τας χανούμι-

σες έκαμαν γιάγμα τας περιουσίας των, τότε μόνον έδωσε διαταγήν το Κέντρον, εις τον διοικητήν ως και τον Τοπάλ Οσμάν Αγά να βάλουν σφαγήν ».

Ανήσχοι και αντίθετοι με τα σκληρά μέτρα της κεμαλικής κυβέρνησης απέναντι στους Έλληνες ήταν κυρίως οι Τούρκοι Βουλευτές της περιοχής του Πόντου, οι οποίοι κατηγορήθηκαν από το συνάδελφο τους βουλευτή της Προούσας Εμίν μπέη στη συνεδρίαση της 21 Αυγούστου 1922, ως « οπαδοί του Ποντιακού ιδεώδους » και παρατέμφθηκαν σε εξεταστική επιτροπή για τις μετριοπαθείς θέσεις τους και την παθητική τους στάση.

Οικογένεια της Κιριακιδώντας γύρω στα 1910

Στην Τουρκική Εθνοσυνέλευση της Αγκυρας ιδιαίτερα ξεχώρισε ο βουλευτής Σινώπης Χακκί Χαμί μπέης, ο οποίος δυναμικά διαφοροποιήθηκε με τα μέτρα των εκτοπίσεων της κυβέρνησής τους. Στην αγόρευσή του τονίζε ότι: « Το πρόσωπό μας θα είναι αιώνια κηλιδωμένο εξ αιτίας των εκτοπίσεων. Εάν οι εκτοπισμοί γίνονται προκειμέ-

νοι να δολοφονηθούν άνθρωπινες ψυχές, τότε κύριοι αυτό είναι άκρως αποτρόπαιο ζήτημα. Μας κηλιδώνει ενώπιον του σύμπαντος κόσμου. Γιατί τότε η κυβέρνηση δεν μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό της... Τα είδα με τα δικά μου μάτια. Έχουν γίνει τέτοιες κακότητες, κύριοι, ώστε οι κακότητες που διαπράττουν σήμερα οι υπάλληλοί μας, δεν τις διαπράττουν ούτε οι Άγγλοι ».

Στη συνέχεια για το ίδιο θέμα πήρε το λόγο ο βουλευτής Κιρσεχίρ, Γιαχιά Γκαλίπ, ο οποίος είπε ότι:

« ... Το ποντιακό ζήτημα έχει αρχίσει πολύ πριν... Ακούσαμε ότι οι Πόντιοι θα συγκροτήσουν μία οργάνωση, θα συγκροτήσουν μια κυβέρνηση, θα κάμουν αυτό, εκείνο. Αλλά δεν είχαμε ακούσει για την εξα-

φάνιση του προβλήματος διαμέσου εκτοπίσεων ατόμων Κύριοι να είστε βέβαιοι ότι οτι κακό έχει αναφνεί, έχει αναφνεί από τις έκτακτες εξουσίες που παρασχέθηκαν . Δεν αντιλαμβάνομαι, εκείνο που θα ανορθώσει μια χώρα είναι οι νόμοι και εκείνο που θα την καταστρέψει η παρανομία. Έκτακτες εξουσίες σημαίνουν απολύτως κατα το κέφι του καθενός να κρεμνά και να σφάζει ανθρώπους, να καταστρέφει πόλεις, να γκρεμίζει τα σπίτια που βρίσκει μπροστά του , να εγκαταλείπει το σύμπαν σε μια καταστροφή . Γιατί τα άτομα που ασχολούνται (με την καταστολή) , για να μη δώσουν λογαριασμό εκείνων που γλέβουν, πυρπολούν τα σπίτια... Απ'όσους δημιούργησαν το Ποντιακό και από εκείνους που προκάλεσαν κακό για τον Πόντο, από μας υπήρξαν μεγαλύτερες απώλειες Με πρόφαση τον εκτοπισμό των Ποντίων κατέστρεφαν το βίος και τα πράγματα των χωριών... θέλω όλοι να είναι μάρτυρες ότι εγώ δεν συμφωνώ για τον εκτοπισμό κανενός . Η εξουσία είναι μία βόμβα για τη χώρα . Είναι τρομερό . Πόσα χρόνια μετά θα τα πληρώσουμε Τους εγκληματίες να τους επιλέξουν τα δικαστήρια, όπως και τους αθώους ».

Στο ίδιο πνεύμα κατά την αγόρευσή του μίλησε και ο βουλευτής , Μερσίνης Σαλαχτιν μπέης :

«... 100-120 χρόνια τώρα έγιναν κάποιες προσπάθειες για βελτιώσεις της διοίκησης , που δεν ήταν ικανοποιητικές . Όσο οι ευρωπαϊκές δυνάμεις διαπιστώνουν τα σφάλματα της διοίκησής μας θα μας επιτίθενται, θα θελήσουν μεταρρυθμίσεις. Εχουν δίκαιο στο αίτημά τους; Εχουν. Δεν έχουμε εκτελέσει τα καθήκοντά μας σχετικά, με την προάσπιση της τιμής, της υπόληψης και της περιουσίας του λαού που μας αγκάλιασε όσο μπορούσε, υπό την ιδιότητα του υπηκόου ... Μήπως είναι αυτή η επιθυμία της Εθνοσυνέλευσης να μην απομείνει κανένας μη μουσουλμάνος , να εξοριστεί και αφανιστεί και ο τελευταίος; Σε μια τέτοια περίπτωση πως θα ζήσουμε μπροστά στον κόσμο; Και θα μπορούσαμε να σταθούμε; θα με συγχωρέσετε, αλλά η διευθέτηση αυτού του προβλήματος αποτελεί τον εθνικό μας βίο . Κύριοι , μια κυβέρνηση, μια κυβέρνηση ισλαμική, μια κυβέρνηση οσμανική , ότι θέλετε πείτε , μια κυβέρνηση τουρκική , είναι κυβέρνηση όλων των υπηκόων που τελούν υπό τις εντολές τους, ανεξαρτήτως θρησκείας, φύλου, θρησκευτικού δόγματος. Η μήπως είναι κυβέρνηση μόνον των μουσουλμάνων; θα απονέμει ίση δικαιοσύνη; Γιατί θέτουμε μια πολιτική εξαφάνισης και καταστροφής ; Γιατί και η εξαφάνιση γίνεται με άλλο τρόπο . Υπάρχουν διάφοροι τρόποι».

Στο σημείο αυτό διακόπτοντας τον αγορητή ο βου-

λευτής Καισάρειας Οσμάν μπέης συμπλήρωσε ότι:

« Είναι πολιτική λεηλασίας , καταστροφής ». Ο Σαλαχτιν μπέης συμφωνώντας θα προσθέσει: « ... ποιός αμανρούται; Το δυστυχιόμενο το έθνος »... και θα διερωτηθεί : «... Σε ποιού άραγε έθνους την ιστορία μπορούν να τιμώνται και να επαινούνται οι φόνοι ». Σε παρατήρηση, συναδέλφον του ότι: «τα ίδια έκαμαν και οι Έλληνες» θα παρατηρήσει ότι: «εκείνοι τα έκαμαν πολιτισμένα ».

Τη γενοκτονική ενοχή των προκατόχων των Νεοτούρκων παραδέχτηκε και ο ίδιος ο Μουσταφά Κεμάλ σε συνέντευξη που έδωσε στην εφημερίδα «Los Angeles Examiner » στις 1 Αυγούστου στον Ελβετό δημοσιογράφο Emile Hilderbrand μετά την αποτυχημένη δολοφονική απόπειρα εναντίον του. Από τη συνέντευξη αυτή παραθέτω ένα απόσπασμα :

«Σκοπεύω να δείξω σ'αυτούς τους μηχανογράφους, ότι η Τουρκική Δημοκρατία δεν μπορεί να ανατραπεί από δολοφόνους ή από τα δολοφονικά σχέδιά τους.

Αυτά τα απομεινάρια του πρώην Νεοτουρκικού κόμματος τα οποία θα έπρεπε να εξαναγκασθούν να λογοδοτήσουν για τις ζωές εκατομμυρίων από τους χριστιανούς υπηκόους μας , που εκτοπίστηκαν μαζικά από τα σπίτια τους και σφαγιαστήκαν, διαβιούν ατίθασα κάτω από τη δημοκρατική διακυβέρνηση ».

Τα εγκλήματα των Τούρκων προξένησαν φοβερή εντύπωση κατά την εφημερίδα DAILY TELEGRAF (17.5.1922) και στην ουκρανική αποστολή που πέρασε μέσα από την Σαμψούντα για να πάει στην Αγκυρα και να υπογράψει τη Σοβιετο-Κεμαλική συνθήκη φιλίας και συνεργασίας «Οι φοβερές σκηνές που διαδραματίστηκαν μέσα και γύρω από εκείνη την πόλη » γράφει ο διπλωματικός ανταποκριτής γίνανε αιτία «να διαμαρτυρηθεί η Ουκρανική αποστολή στις φιλικές τους Κεμαλικές αρχές για τις βιαιοπραγίες, το στρώσιμο των δρόμων με τα πτώματα των ανδρών , γυναικών και παιδιών που πολλά από αυτά φέρνανε και σημάδια βιασμού ».

Οι αποκαλύψεις αυτές επιβεβαιώνονται και από τις γραπτές μαρτυρίες του αρχηγού της Ουκρανικής αποστολής στρατηγού M.Frunze που δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα Kommunist της Ουκρανίας από τις 6 Νοεμβρίου 1921 και μετά με τον τίτλο "Αναμνήσεις από την Τουρκία :

« Από τους 200.000 Έλληνες που ζούσανε στη Σαμψούντα, τη Σινώπη και την Αμάσεια , ελάχιστοι αντάρτες μέινανε που περιφέρονταν στα βουνά . Σχεδόν το σύνολο των ηλικιωμένων, των γυναικών και των παι-

διών εξορίστηκαν σ' άλλες περιοχές της χώρας όπως στο Ντιγιαρμπάκιρ, το Χαρπντ, την Κόνια κ. α. κάτω από πολύ άσχημες συνθήκες ... Εμαθα ότι οι Τούρκοι του Οσμάν αγά σπείρανε τον πανικό στη πόλη Χαβ-ζα. Κάψανε βιαιοπραγήσανε, σκοτώσανε όλους τους Έλληνες και Αρμένιους που βρεθήκανε μπροστά τους, γκρεμίσανε όλες τις γέφυρες ... Σε κάθε πλευρά νηγχανε σημάδια γκρεμίσματος. Η διαδρομή από την πόλη Καβάν προς το πέραςμα Χατζηλάρ θα μείνει σουζώ πάντα στη μνήμη μου. Σε απόσταση 30 χιλ. συναντούσαμε συνέχεια πτώματα. Μόνο εγώ μετρησα 58. Τα περισσότερα φέρανε σημάδια κατπίσης και βιαιοπραγιών. Σ' ένα σημείο συναντήσαμε το πτώμα μιας ωραίας κοπέλας. Της είχαν κόψει το κεφάλι και το τοποθέτησαν κοντά στο χέρι της. Σε κάποιο άλλο σημείο υπήρχε το πτώμα μιας άλλης ωραίας κοπέλας 7-8 χρόνων, με κίτρινα μαλλιά και γυμνά πόδια. Φορούσε μονάχι ένα παλλό πονκάμισο. Απ' ότι καταλάβαμε το κοριτσάκι καθώς έκλαιγε, έχωσε το πρόσωπό του στο χώμα, δολοφονημένο από το κάρφωμα της λόγχης του φαντάρου».

Τα εγκλήματα των κεμαλικών φαίνεται να συγγίνησαν και τους Συμμαχικούς Επιτρόπους στην Κωνσταντινούπολη, τους οποίους ωστόσο δεν μπορεί να κατηγορήσει κανείς για μεροληψία προς όφελος των Ελλήνων. Μ' ένα ανστηρό υλόμνημα που απηύθυναν στην κυβέρνηση της Αγκυρας, της επεσήμαναν την ανάγκη να τεθεί ένα τέλος σ' αυτές τις ενέργειες, τις αντίθετες με κάθε έννοια ανθρωπισμού. Η έκθεση, που φέρει ημερομηνία 24 Μαρτίου 1922, στάλθηκε από την Κωνσταντινούπολη στο γαλλικό Υπουργείο Εξωτερικών και περιγράφει την αξιοθρήνητη κατάσταση, στην οποία βρισκόταν οι Έλληνες της περιοχής Κερασούντος του

Πόντου:

«Μόλις πληροφορηθήκαμε από έγκυρες πηγές για την διαταγή του Οσμάν αγά, Δημαρχου Κερασούντος και κεμαλιστή στρατιωτικού διοικητή του παράκτιου Πόντου ότι είκοσι ελληνικά χωριά της περιοχής Κερασούντας πυρπολήθηκαν στις 25 Φεβρουαρίου. Τέσσερις άλλες ελληνικές κομποπόλεις Beialan, Posat, Tere Keuy και Kianourbiki επίσης πυρπολήθηκαν την 1

Μαρτίου. Ο πληθυσμός αποτελούμενος αποκλειστικά από γυναίκες και παιδιά, έγκλειστος προηγουμένως μέσα στα σπίτια, αφανίστηκε μέσα στις φλόγες. Δεν υπάρχουν πια χριστιανοί σ' αυτά τα μέρη».

Κάθε λαός έχει το δικαίωμα ν' απαιτεί μ' επιμονή την επίσημη αναγνώριση των αδικημάτων που διαπράχθηκαν εναντίον του. Η σημερινή πραγματικότητα δε δικαιολογεί νέες ολιγορίες και αναβολές. Όταν κανείς αργοπορεί απέναντι στην Ιστορία, αυτή τον εκδικείται.

Η γενοκτονική, ενοχή της Τουρκίας συνεχίζεται ως τις μέρες μας και συνυπνέ-

θνοί είμαστε και εμείς για το λόγο ότι δεν αποδώσαμε στην Ιστορία το οφειλόμενο χρέος μας. Ετσι το διεθνές έγκλημα της Τουρκίας συνεχίζει να είναι κατ' εξακολούθηση, είναι διαρκείας. Ξεκίνησε το 1915 με τους Αρμένιους, συνέχισε το 1916-1923 με τους Έλληνες του Πόντου και των άλλων μικρασιατικών περιοχών. Στην Κεμαλική περίοδο επιδόθηκε στην εξαφάνιση των μικρών χριστιανικών και των αιτόχθονων μουσουλμανικών εθνοτήτων (Αράβων, Λαζών, Τσερκεζών, Κιζιλπάσιδων, Γεζιτών, Σύρων, Αλεβήδων, Γεωργιανών). Τη περίοδο 1942-1964 εφάρμοσαν συστηματικά το σχέδιο συρρίνωσης των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης και των νησιών Ιμβρου και Τενέδου. Το 1974 δη-

μοίργησε, με την επέμβαση και την κατοχή της μισής Κύπρου, το προσφυγικό πρόβλημα 200.000 Ελλήνων Κυπρίων και σήμερα ανενόχλητη συνεχίζει το γενοκτονικό της σχέδιο ενάντια σ'έναν αρχαίο λαό, τον Κουρδικό, τους Κουρδούχους του Ξενοφώντα, που ζητούν στοιχειώδη εθνικά και ανθρώπινα δικαιώματα.

Αύριο δεν ξέρουμε ποιόν. Και αυτό γιατί μέχρι σήμερα δεν κλήθηκε από κανένα Διεθνή Οργανισμό ν'απολογηθεί για τα εγκλήματά της. Στο σημείο αυτό είναι συνένοχη και η ίδια η Διεθνής Κοινότητα που ανέχεται ή και εν μέρει αποσιωπά το Διεθνές αυτό έγκλημα. Συνένοχοι όμως είμαστε και όλοι εμείς που περί άλλων θεμάτων τυρβάζουμε.

Είναι καιρός νομίζω να ενεργοποιηθούν κάποιοι Διεθνείς Οργανισμοί που ιδρύθηκαν, για να προστατέψουν την παγκόσμια ειρήνη. Να αποδώσουν δικαιοσύνη σύμφωνα με το πνεύμα και με τους όρους του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, σεβασμό στις θεμελιώδεις ανθρώπινες αρχές. Επιβάλλεται να συγχροτηθεί αδέκαστη ανακριτική επιτροπή από το Ανώτατο Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και να φέρει στο φώς μέσα από τα υπάρχοντα ντοκουμέντα, τα τραγικά γεγονότα της εποχής εκείνης. Το αίτημα των Ποντίων Ελλήνων για την αναγνώριση της Γενοκτονίας εμπεριέχει μια δυναμική, ένα μήνυμα λύτρωσης προς την ίδια την τουρκική κοινωνία.

Φοβερή Γενοκτονία σε βάρος του Εβραϊκού και των Σλαβικών λαών διέπραξε η Γερμανία στη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Όμως η χώρα αυτή ζήτησε συγγνώμη και εξιλέωση από τους συγγενείς των θυμάτων, κατέβαλε αποζημιώσεις και εξακολούθησε να τονίζει ως τις μέρες μας την ευθύνη της γι'αυτήν.

Η σημερινή Τουρκία, αν θέλει να λέγεται ευρωπαϊκή χώρα, μια και κόπτεται να γίνει μέλος της ΕΟΚ, οφείλει να ακολουθήσει το γερμανικό παράδειγμα. Να παραδεχτεί τις πολυάριθμες Γενοκτονίες που διέπραξε και διαπράττει. Να ζητήσει συγγνώμη γι'αυτές και να δώσει εγγυήσεις στην ανθρωπότητα και στον εαυτό της ότι δε θα τις επαναλάβει. Μόνο έτσι θα ελευθερώσει την ψυχή και την συνείδηση των νέων τουρκικών γενεών από τα υπόκωφα συμπλέγματα ενοχής που την κατατρέχουν και την εμποδίζουν να αφομοιώσει ουσιαστικά τις μεγάλες αξίες του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

(Ομιλία στην Ευξείνο Λέσχη Νάουσας, 27/5/97)

Βιβλιοπαρουσίαση

Τάκη Μπάιτση: Οι Βιομηχανίες του χτες

Παρουσίαση: Αλέξανδρος Οικονόμου

Με τίτλο "Νάουσα, οι βιομηχανίες του χτες" κυκλοφόρησε, σε μια καλαίσθητη έκδοση, το έργο του συνεργάτη του περιοδικού μας Τάκη Μπάιτση, δίνοντας στο ευρύ κοινό τη δυνατότητα να έρθει σ' επαφή με ένα πολύτιμο υλικό, σχετικό με την βιομηχανική ιστορία αυτής της πόλης, που τόσα χρόνια συγκεντρώνει ο ακούρατος συλλέκτης.

Πρόκειται για ένα μοναδικής σπουδαιότητας φωτογραφικό λεύκωμα, με πλήθος φωτογραφίες, που αποτυπώνουν διάφορες πτυχές της βιομηχανικής ιστορίας της πόλης μας, τα κτίρια και τις μηχανές, όσα υπήρξαν κάποτε και όσα σώζονται ακόμη, αλλά και τους ίδιους τους ανθρώπους που τα δημιούργησαν και τα δούλεψαν, αναδεικνύοντας τη Νάουσα σε σημαντικό βιομηχανικό κέντρο της Μακεδονίας, αλλά και των Βαλκανίων γενικότερα.

Το έργο διαρρέεται σε οκτώ επί μέρους ενότητες, περιλαμβάνει δε ακόμη στις 190 σελίδες του έναν πρόλογο και μια εισαγωγή, καθώς και το χαιρετισμό του Νομάρχη Ημαθίας, μια που η έκδοση χρηματοδοτήθηκε εξ ολοκλήρου από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ημαθίας. Οι ενότητες αυτές περιλαμβάνουν τα θέματα "Λευκός Άνθραξ", "Κλωστοϋφαντουργία", "το Κεραμοποιείο", "οι Μύλοι", "Οινοποιία", "το Δάσος", "το πρόβλημα των βιομηχανιών" και "Ενεργείες", καλύπτοντας και θέματα όχι αμιγώς "βιομηχανικά", τα οποία όμως έχουν ιδιαίτερη θέση στην πορεία της οικονομικής ανάπτυξης της πόλης, και εν πάσει περιπτώσει αποτελούν σημαντικά στοιχεία της τοπικής βιομηχανικής αρχαιολογίας. Στην αρχή κάθε επιμέρους ενότητας προτάσσεται ένα σύντομο σημείωμα με στοιχεία σχετικά με το περιεχόμενό της, και στη συνέχεια παρατίθεται το πλούσιο φωτογραφικό υλικό, που ο συγγραφέας έχει καταφέρει να συγκεντρώσει μετά από πολύχρονες προσπάθειες.

Όπως είναι φυσικό, το μεγαλύτερο μέρος καταλαμβάνει το κεφάλαιο της κλωστοϋφαντουργίας, που απετέλεσε και τον κορμό της Ναουσαϊκής βιομηχανικής ανάπτυξης και το κύριο εργαλείο της οικονομικής της άνθησης. Τα υπόλοιπα κεφάλαια είναι πολύ μικρότερα, περιέχουν όμως εξίσου ενδιαφέρον φωτογραφικό υλικό, ιδιαίτερα το κεφάλαιο που αναφέρεται στην εκμετάλλευση του δάσους στις αρχές του αιώνα, όπου για πρώτη ίσως φορά δημοσιεύονται στοιχεία για τον τρόπο υλοτόμησης και μεταφορά της ξυλείας με εκτεταμένο ειδικό σιδηροδρομικό δίκτυο και σύστημα ενάριας μεταφοράς προς τον κάμπο.

Η έκδοση είναι δίγλωσση (ελληνικά - αγγλικά), μια και εντάσσεται στη συνολική προσπάθεια της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ημαθίας για διεθνή προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς του Νομού. Γι' αυτό θα έπρεπε ίσως να προσεχθεί περισσότερο η μετάφραση, που κάποιες φορές μπορεί να μπερδέψει τον ξένο αναγνώστη. Επίσης, η τεκμηρίωση του υλικού θα έπρεπε να είναι πιο συγκεκριμένη, αντί για μια γενική αναφορά στο τέλος σε κάποια στοιχεία βιβλιογραφίας και στην προέλευση των φωτογραφιών και του λοιπού υλικού συλλέγδην. Σε κάθε περίπτωση όμως, το λεύκωμα αυτό αποτελεί έναν πραγματικό καθρέφτη της ιστορίας της βιομηχανίας της Νάουσας και ένα σπουδαίο εργαλείο για την παραπέρα προώθηση της έρευνας στον τομέα αυτό. Ένας τόμος που δεν πρέπει να λείπει από καμιά Ναουσαϊκή βιβλιοθήκη.

Τα παραδοσιακά μας τραγούδια και οι χοροί στη Νιάουστα

Τραγούδια της ρομαντικής εποχής

Του Νίκου Σπάρτη

Κατά τα τέλη του 18ου αιώνα άρχισε να παρουσιάζεται ο νεώτερος ρομαντισμός, σαν κίνηση λογοτεχνική και φιλοσοφική. Οι καλλιτέχνες αντλούν τα θέματά τους από τη σύγχρονη ζωή, διαμορφώνουν το υλικό τους με τη δύναμη της ψυχής τους και την αδέσμευτη ποιητική τους δημιουργική φαντασία.

Στην Ελλάδα ο Αλέξανδρος Σούτσος είναι ο θεμελιωτής του καθαρευουσιάνικου ρομαντισμού όπως φαίνεται στα παρακάτω τραγούδια. Υπήρξε όμως αντίστοιχα και ο ρομαντισμός του δημοτικού λόγου με κυριότερο εκπρόσωπό του το Σολωμό, που πάσχιζε να συνδιάσει τον ρομαντισμό με τον κλασικισμό. Ο ρομαντισμός όμως είναι ξενόφερτος στην Ελλάδα. Ηρθε από την Ευρώπη όπου αποτελούσε κίνημα για την απελευθέρωση των πνευματικών δημιουργών από την γοητεία των κλασικών μορφών. Όμως δεν εγκλιματίστηκε και έτσι η ρομαντική λογοκλοπία, απαισιοδοξία κι' η μελαγχολία του τάφου χαρακτηρίζει τους Έλληνες ρομαντικούς. Αχ. Παράσχο Δ. Παπαρηγόπουλο, Σπ. Βασιλειάδη κ.α.

Στη μουσική κυριώτεροι εκπρόσωποι του ρομαντισμού είναι ο Μπερλιόζ και ο Σιούμαν.

Στην καθημερινή ζωή ρομαντικό ονομάζουμε τον ονειροπόλο, αυτόν που ρεμβάζει που πλάθει όνειρα, που

βρίσκεται έξω από την πραγματικότητα. Ετσι και στη Νάουσα, που είχε μια μουσική παράδοση με τις χοροδίες και τις μπάντες, στις αρχές του αιώνα μας διαδόθηκαν τα ρομαντικά αυτά τραγούδια που ήταν μοντέρνα την εποχή εκείνη που κυριαρχούσε το Βυζαντινό στοιχείο. Τραγουδήθηκαν από τις μητέρες και τις γιαγιάδες μας, τότε που δεν υπήρχε ούτε φωνόγραφος ή άλλα μέσα. Η ψηλαγωγία ήταν το τραγούδι που τελευταία έσβησε σχεδόν από τα χείλη μας. Τότε που οι νάνες και οι μάνες μας τα τραγουδούσαν με τη "κλωστή" λεπτή φωνή τους, στον αργαλειό υφαίνοντας τα ξιλιά με τα πουλιά ή τους μαστραπάδες, το λίγο για τα κατασάρια...

Τραγουδούσαν όλοι στις βεγγέρες, τα ξεφαντώματα κοντά στη φύση, στους γάμους, στις γιορτές και στο τζάκι τις ατέλειπτες χειμωνιάτικες νύχτες με τα ψημένα ή βρασμένα κάστανα.

Μερικά από τα τραγούδια τραγούδησε και ηχογράφησε σε κασέτες για να μας τα αφήσει σαν πνευματική κληρονομιά ο ρομαντικός, αίμνηστος Σταύρος Λιόλιος, ο καταξιωμένος μέχρι τελευταία επίτροπος του μέσα Προφήτη Ηλία. Τα έμαθε από τη μητέρα του που όπως έλεγαν είχε πολύ ωραία φωνή. Τις νότες έγραψε ο Γιάννης ο Βελιγδένης.

ΜΙΑ ΝΕΑ ΜΑΥΡΟΦΟΡΑ

ΜΙΑ ΝΕΑ ΜΑΥΡΟΦΟΡΑ

Lyrics:
ΜΙΑ ΝΕ Α ΜΑΥ ΡΟ ΦΟ ΡΑ
ΜΕ ΞΕ ΠΛΕ ΚΑ ΜΑ ΑΛΛΑ Η ΤΑΝ Α ΑΣ ΗΡΗ
ΣΑΝ ΤΟ ΧΙΟ ΝΙ Κ'ΕΙ ΧΕ ΜΑ ΤΑ
ΣΑ ΛΑ ΝΑ

ΜΙΑ ΝΕΑ ΜΑΥΡΟΦΟΡΑ

Μια νέα μαυροφόρα με τὰ ξέπλεχτα μαλλιά
ήταν άσπρη σάν τό χιόνι καί είχε μάτια γαλανά.
Στά μνημεία τριγυρνούσε σιγανά μέ προσοχή
σι' ένα μνήμα γονατίζει καί κεί πάνω ξεψιχεί.
Ω χάρε μαύρε χάρε τών ανθρώπων ο φονιάς
βρέ κακούργε δολοφόνε μι' έχεις κάρψει τήν καρδιά

Σ' ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΚΑΪΚΑΚΙ

Σ' ένα μικρό καϊκάκι αρμένιζα ο καημένος
στο πέλαγος στη θάλασσα χωρίς να βλέπει γης.
Μόνη ελπίς ένα άστρο στο δρόμο μ' οδηγούσε
και με παρηγορούσε και χαίρομουν πολύ.
Άστρο λαμπρό μοι άστρο τη νιότη μου λιπήσου
και μη μ' αφήνεις έρημο στα ξένα να χαθώ

ΜΑΡΑΜΕΝΑ ΤΗΣ ΝΙΟΤΗΣ ΜΟΥ Τ'ΑΝΘΗ

Μαραμένα της νιότης μου τ'ανθη όσο βλέπω να πέ-
φτουν θλιμένα,

για να πέφτουν στη γη μαραμένα η δροσιά τους η
πρώτη εχάθη.

Ω θεέ μου τι άδικο κρίμα τόσο νέα να έμπω στο
μνήμα

και με τα χρυσά ζιγυρά μαλλιά μου να πλέξω στέ-
φανα δίπλα στη γή.

Ελα κόρη μου μαζί μου με θάρρος τόσο κακός δεν
είναι ο χάρος.

Μη με βλέπεις και δάκρυα χύνεις μη λυπάσαι τον
κόσμο π' αφήνεις,

και στην κλίνη σου λουλουδία θα βάλω και γλυκά
τραγούδια θα σε ψάλλω. Πόσο λιπούμαι τον κόσμο
ν' αφήσω τον ουρανού να μη βλέπω το χρώμα. Όσο κρύ-
ο θα είναι το σώμα τόσο σκότος θα εύρεις στο χώμα.

Άφες άφες με να τρέξω ακόμη εις τα δάση όπως
έτρεχα πρώτα

να χαρώ τα λουλουδία τα χόρτα να πατήσω του κά-
μποι το χώμα

ΚΑΛΗ ΜΟΥ ΕΒΡΑΙΟΠΟΥΛΑ

Καλή μου εβραιοπούλα να γίνεις χριστιανή
να λουίζεσαι Σαββάτο ν' αλλάξεις Κυριακή
και να μεταλαμβάνεις κάθε Χριστού Λαμπρή.
Εβγα στο παραθύρι να δεις τι γίνεται
το αίμα της καρδιάς μου για σένα χύνεται
Εβγα στο μπαλκονάκι κρυφά από την μάνα σου
και κάνε πως ποτίζεις τη μαντζουράνα σου
Θιμάσαι που σε φίλησα κάτω στα ρέματα
ως που να σε γελάσω με χίλια ψέμματα.

ΦΕΥΓΟΥΝ ΤΑ ΠΛΟΙΑ

Φεύγουν τα πλοία εκ του λιμένος σημαία απλώνουν
κι' αναχωρούν

μα ένας νέος και μια νεα κλαίνε την ώρα του αποχω-
ρισμού.

Στάσουν βρε ναίτα μη σπρώχνεις τη Βάρκα να στα-
ματήσεις να μπω και γω. Αυτόν τον άγγελο πούχεις
μαζί σου αυτός με παίδευε τόσον καιρό.

Αγρια κύματα σπρώχνουν τη βάρκα η βάρκα φεύγει
και πάει μακριά.

Φεύγεις αγάπη μου φεύγεις για πάντα και μένα α-
φήνεις σ' απελπισιά.

Όλος ο κόσμος κι' αν σε μισήσει εγώ πουλάκι μου θα
σ' αγαπώ

θα σε λατρεύω θα σε δοξάζω σ' αυτόν τον κόσμο εν
όσο ζω.

ΦΕΥΓΕΙΣ ΦΕΥΓΕΙΣ ΝΕΟΤΗΣ ΚΑΗΜΕΝΗ

Φεύγεις φεύγεις νεότης καημένη κι' όλο φεύγεις δεν μέ-
νεις πιστή

σαν πουλί που πετάει και διαβαίνει σαν ελπίδα τ'αν-
θρώπου η ζωή.

Τότε θ'άρθει καιρός συμφορά σου που θα δεις σε κα-
θρέπτη εμπρός

άσπρη τρίχα στα ολόμαυρα μαλλιά σου πρώτο δώρο σου
στέλνει ο καιρός.

Τι είναι η τρίχα η μία και μόνη που ζητάς με θλιμένη
στοργή

Τον διάβολό σου αυτόν μη φοβάσαι ένα μόνο φοβού τον
καιρό.

ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ Η ΜΕΡΑ ΑΝΑΤΕΛΛΕΙ

Handwritten musical score for the song "ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ Η ΜΕΡΑ ΑΝΑΤΕΛΛΕΙ". The score is written on six staves in a single system. The lyrics are written below the notes. The title "ΑΡΙΘΜΕΡΟ" is written above the first staff. The lyrics are: του πο λέ μου με ρά να τε λει κι ένας η ρυς ραί ος και νέ ος σ' τας και λαις τής ρι λας του ρνει α πο κεί να ζω θεί το έπα θι. The word "fine" is written at the end of the sixth staff.

ΣΑΝ ΑΗΤΟΣ ΕΠΕΤΟΥΣΑ ΚΑΙ ΖΟΥΣΑ

Σαν αητός επετούσα και ζούσα κελαηδούσα ψηλά στα κλαδιά
είχα όμως ελπίδες και ζούσα και γαλήνη φαιδρά στη καρδιά.

Σαν λαμπάδα το σώμα μου λειώνει και η γλώσσα μου
ασπρίζει λιλεί

δεν κοιμούμαι ως που να ξημερώσει ένας βήχας λεπτός
με κρατεί.

Οι γιατροί προσπαθούν να με σώσουν πλην το πάθος
εισήλθε βαθειά,

δεν γλιτώνει το σπίτι όταν πάρει από όλα τα μέρη φω-
τιά.

Τα πουλιά που πετούν στον αγέρα δεν τα σκιάζει κανέ-
νας καιρός

μον τα σκιάζει μπαρουτί και σκάγια κι ένας νέος ωραι-
ος κινηγός.

Ας πεθάνω κι' ας ζήσει εκείνος όπου τώρα με άλλη γλε-
ντά

και τον εύχομαι πατέρα να γίνει κι' απ' τον κόσμο να
πάθει πολλά

(ή και να κάνει παιδιά φθισικά)

ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ Η ΜΕΡΑ ΑΝΑΤΕΛΛΕΙ

Τού πολέμου η μέρα ανατέλλει κι' ένας ηρώς ωραίος
καί νέος

στάς αγκάλας της φίλης του γέρνει από κεί να ζο-
στεί τό σπαθί.

Βλέπει τ' άστρα πώς τρέμουν και σβύνουν πώς τ' ά δέν-
δρα σαλεύουν και κλείνουν.

Ετσι κι' ο έρως ωραία μου φίλη στής φαιδράς της
πρωίας πνοή.

Μά αυτή ανησυχώς τόν βλέπει να τόν θέλξει θερμά
προσπαθεί.

Είναι νύχτα τού λέει ακόμη είναι ακόμη τό σκότος
βαθύ.

Αφες αφες με κραάζει η πατρίς μου με κινδύνους σ' α-
γρία φωνή,

εύχου μόνο ψυχή της ψυχής μου εύχου μόνο να έχω
ζωή.

Ω να μή ω εγενόμην, πατρίς και έρως τί θέσης δεινή;

Ω σιώπα ψυχή δίχως γνώμη μή με σφάζει η νεκρά
σου πνοή

Σ' ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΚΑΪΚΑΚΙ

Handwritten musical score for the song "Σ' ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΚΑΪΚΑΚΙ". The score is written on five staves in a single system. The key signature has one sharp (F#), and the time signature is 3/4. The lyrics are written below the notes. The melody is simple and folk-like, with some longer notes and rests. The lyrics are: Σ' ε να μικρο καϊ κα α α, κι αρ με vi σα ο καη με ε ε, vos στο πε λα χο ος στη, θα λα σα σω ρis να, βλε ε πω χης χης fine.

ΦΕΥΓΕΙΣ ΦΕΥΓΕΙΣ ΝΕΟΤΗΣ ΚΑΗΜΕΝΗ

Handwritten musical score for the song "ΦΕΥΓΕΙΣ ΦΕΥΓΕΙΣ ΝΕΟΤΗΣ ΚΑΗΜΕΝΗ". The score is written on eight staves in a single system. The key signature has two flats (Bb, Eb), and the time signature is 6/8. The lyrics are written below the notes. The melody is more complex than the first song, with many eighth and sixteenth notes. The lyrics are: ΑΡΡΑ, ΦΕΥ γεις ΦΕΥ γεις νε ο της καη, με, νη, ηι, λο, φευ γεις δεν με κης πιο τη σαν που, λι, που πς τας και δια, βαι, νει σαν ε, πι σα ταν θρω που, σαν που, φευ γεις, coda, fine.

ΦΕΥΓΟΥΝ ΤΑ ΠΛΟΙΑ

μου

φευ γαν τα πλοι α εκ του λι με νο
 και α ψυ ρουν κια γα χω ρουν
 κα ε κς νε ε ος και μι α νε ε α
 κλαι νε την ω ρα του α πο χο ρισ-
 μου μου fine

ΚΑΛΗ ΜΟΥ ΕΒΡΑΙΟΠΟΥΛΑ

κα λι μου εβραι ο που λανα
 δι νεις χρι ι οτια νη να
 λου ξε σε σε σε θα α
 το να λλα ζεις κυ ρια κι
 και να με τα λου
 θα νεις κα θε χρε
 του λαμ πρη κα πρη fine

ΣΑΝ ΑΗΤΟΣ ΕΠΕΤΟΥΣΑ ΚΑΙ ΖΟΥΣΑ

Σαν αητός επετούσα και ζούσα
 ζούσα και ζούσα
 λείστα και δία ειχα
 οπως ειπιδες και ζούσα
 και χαρήν ην γαι δα στην καρ
 δία Fine

ΜΑΡΑΜΕΝΑ ΤΗ ΝΙΟΤΗΣ ΜΟΥ Τ'ΑΝΘΗ

μαραμενα της νιοτης μου τα
 ανθη οσα βλεπω
 πευ του ελι με να για να πεφτου
 η μαρα με να η οφ
 για του η πρωτη εχα
 χα αν Fine

Ταξείδι γάμου

"Όλα ξιπλένουντι μὴ τοῦ ταξείδι γάμου, μπρέ, μιά χαρά! Ἄπουλοῦν σιαπέρα τὰ νειόγαμπρα ἕνα γλυκὸ στοῦ πουδάρι κι' αἱ ὄξου ἀπ' τὴν πόρτα.

Τὶς ἡκούλεις τοῦ γλέπει τώρα οὐ κουσμάκης ἀμ' τὶ

θαρησέτει δὰ εἶνει χαζοὶ σάν τὴ μάσας;

Μνιὰ ἡβδουμάδα χαράσας; Ἰκνές κι' προκαλιστάδοι μὴ τὶς πατηρίτσες, κι' πλιξιντγια, κουσκινίντγια βιουλιά πιῇ κι' χουρόν Σαββάτου Κυριακὴ κι' Διυτέρα ὡς τοῦ γιόμα.

Κὶ τί ἔφκιασαν λέτει κάτι νηόγαμπρα ἡπρουχτές. Σάν ποῦ σσιφανώθηκαν, ταξείδι γάμου!

"Όλοινοι οἱ σπητικοὶ τῆς νύφης κι' τοῦ γαλπροῦ τὰ συμπη-
θέργια τοὺς ξιπρουβόδισαν ὡς τοῦ πρακτουρείου.

"Αἱ σσιργιούμενοι! "Ωρα καλὴ! Καλὰ νὰ πιράστει!

Αὐτινοὶ οὐδὶ στ' αὐτουκίνητου πισπάνισαν.

Ἀχίρησαν νὰ ψουψουρίζουντι! Ὀλίγοι κόσμοι στοῦ ληου-
φουρίου κὰν κανένας δὲν τοὺς ἤξηρειν.

Πάρα κάτου ἀπ' τοῦ Κουλούκι στὴ στάση τῆς Ζμίζης:

— Σταμάτα σιφέρη;

Κατιβαίνουν κάτου πέρνουν κι' τὶς βαλίτσες—γιὰ τοῦ σταθ-
μο ἦταν τοῦ λειουφουρείου—κι' τραβοῦν ἴσια στοῦ μπαξέ στοῦ
στύλου στὴν καλύβα.

Εἰκεῖ εἶχειν ἕναν σσανιδένιουν κανατιέν δὲν ἦταν καλὸς ἀμὰ
μπιτιζέιν τὴ δουλειά του.

Τοῦ κουμήτσι ἀχίρησιν νὰ πεινάει.

Τὶ δὰ φάμει ἀντρα;

Ἀγάπη δὰ φάμει ἀπόψη γυναῖκα ταχιά γλέπουμι.

"Εἰ ὅλη νύχτα πόρισαν μ' ἀγάπη, ἀμὰ τοῦ ταχὶ ἡ κοιλιὰ
τσαμπουράς. Τὶ νὰ κάμουν τώρα ἀντρέπουντι κι' ἀπ' τοὺς σπη-
τικούς. Ἄποῦ ποῦ ψουμὶ κι' φαγί.

Βρίσκουν ἕνα πιδάκι πόρχουνταν νὰ φουρτώσει τσάκνα μὴ
τοῦ γουμάρι. Τοῦ δίνουν ἕνα δικάρικου κι' μιὰ πουσοῦλα. Γρά-
φει οὐ γαμπρός:

Μάνα εἰμιστει στοῦ Μουσουδέντρου στὴν καλύβα στείλει
μας ψουμὶ κι' τυρὶ γιὰτὶ πεινούμι. Γληγόρης. Ἄποῦ κάτου.

Εἰκεῖν τὴν ἡμέρα πάλι τοὺς ξιπρουβόδισαν ἕνα ληουφου-
ρείου εἶχειν ἀγληστρίσει εἰκεῖ κα' τοῦ γειουπόνου μέσα σι' ἀγώ-
γι κι' δὲν ἀμπουροῦσαν νὰ τοῦ βγάλουν.

Ἡ μάνα τοῦ γαμπροῦ τ' ἀκουσὲιν αὐτὸ ἀμὰ δὲν ἔβαλειν μὴ
τοῦ νοῦ τῆς τίπουτας. Τοῦ βράδου εἶδεν κι' ἕνα ἀσκημου εἵνου-
ρου κι' σὰ νγιάβασειν κι' τὴν πουσοῦλα ποῦ τὴν πῆγειν ὕσταρ-
νας ἀπ' τοῦ γιόμα γιὰτὶ τοῦχειν πέσει τοῦ γουμάρι στὶς λά-
σπεις κι' ἀργιασειν κατὰ φρίχτηκειν.

Μπρέει αὐτινοὶ δὰ ἔπαθαν κὰνα τρανὸ ζαράρι. Πάνει λέει
κι' τὴν συμπηθηρά της. Κι' ἀναμουργιάζουντι κι' ἀχιρνοῦν ὄλοι-
νοι τοὺν κατήφουρου γιὰ τοῦ Μουσουδένδρου.

Στὴν καλύβα βρῆκαν πάλι τὰ νηόγαμπρα νὰ τρῶν ἀγάπη
κι' μῆλα τσαμπουλόγι.

Ἀπὴδουλας

Πολιτιστικό Κέντρο Νάουσας

Ένας σύντομος απολογισμός για το 1996-97

Του Αλέξ. Οικονόμου, προέδρου του Δ.Σ. του Π.Κ.Ν.

Ο σύντομος αυτός απολογισμός είχε συνταχθεί στις αρχές του χρόνου (1997) με σκοπό να παρουσιάσει επιγραμματικά τις δραστηριότητες του Πολιτιστικού Κέντρου για την προηγούμενη χρονιά, όπως γινόταν κάθε χρόνο. Η άτυπη όμως επιμήκυνση της θητείας του Διοικητικού του Συμβουλίου για ένα επιπλέον εξάμηνο, εν όψει της κατάργησης του Κέντρου ως Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου, και της ενσωμάτωσής του στον νεοϊδρυθέντα Δημοτικό Πολιτιστικό Οργανισμό, καθώς και η αναβολή της δημοσίευσής στο περιοδικό μας του αρχικού κειμένου, λόγω πληθώρας ύλης, δίνουν την ευκαιρία να περιληφθούν σ' αυτόν και οι δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν και κατά το πρώτο εξάμηνο του 1997, ώστε με το κλείσιμο αυτού του "κύκλου ζωής" του Πολιτιστικού Κέντρου, να υπάρχει και μια κατά το δυνατόν ολοκληρωμένη καταγραφή της δραστηριότητάς του των τελευταίων χρόνων.

Πλούσια, κατά γενική ομολογία, σε πολιτιστικές δραστηριότητες, που διοργάνωσε το Πολιτιστικό Κέντρο Νάουσας, υπήρξε το διάστημα από τις αρχές του 1996 μέχρι και το πρώτο εξάμηνο του 1997, μετά από το οποίο καταργήθηκε πια ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, και τα τμήματά του ενσωματώθηκαν στον νεοσύστατο Δημοτικό Πολιτιστικό οργανισμό Νάουσας (ΔΗΠΟΝ). Έχοντας πάντα ως στόχο την ανάπτυξη του καλλιτεχνικού και πνευματικού επιπέδου των κατοίκων της πόλης και της περιοχής, προγραμματίισε και πραγματοποίησε εκδηλώσεις σχετικές με την καλλιέργεια και προαγωγή της θεατρικής τέχνης, της μουσικής, των εικαστικών τεχνών και των λοιπών καλλιτεχνικών και πνευματικών αναζητήσεων, προσπαθώντας να καλύψει όσο το δυνατόν ευρύτερο φάσμα ενδιαφερόντων.

Παράλληλα, συνεχίστηκε η προσπάθεια για την βελτίωση του εξοπλισμού και των εγκαταστάσεων των διαφόρων κτιρίων του Πολιτιστικού Κέντρου, ώστε αυτά να γίνουν λειτουργικότερα και να εξυπηρετούν τις σύγχρονες ανάγκες κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Έτσι, αγοράστηκε και δεύτερη κινηματογραφική μηχανή για το Θερινό Δημοτικό Θέατρο, για να είναι δυνατή η άμεση μεταφορά της προβολής σε περίπτωση κακοκαιρίας, συμπληρώθηκε το νέο σύστημα ρύθμισης του φωτισμού θεάτρου και αποκτήθηκαν και νέοι προβολείς, σύγχρονης τεχνολογίας, βελτιώθηκε η ακουστική και η λειτουργικότητα του θερινού δημοτικού θεάτρου, αντικαταστάθηκε το κατεστραμμένο από την χρήση δάπεδο της σκηνής του χειμερινού θεάτρου κλπ.

Τομή όμως στη μέχρι τώρα πορεία του Πολιτιστικού Κέντρου αποτελεί η απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου για μετατροπή του νομικού καθεστώτος των πολιτιστικών ιδρυμάτων του Δήμου από Δημοσίου σε Ιδιωτικού Δικαίου, και η ενοποίησή τους στα πλαίσια ενός νέου, ενελκτου Δημοτικού Πολιτιστικού Οργανισμού, που θ' αναδιοργανώσει σε ουστές βάσεις τις παρεχόμενες πο-

λιτιστικές υπηρεσίες και θα επεκτείνει το μέχρι σήμερα αντικείμενο των πολιτιστικών δραστηριοτήτων της πόλης. Μετά την έγκριση της οικονομοτεχνικής μελέτης, έχει ήδη δημοσιευτεί στο Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως η σχετική νομαρχιακή απόφαση και ορίστηκε το νέο Διοικητικό Συμβούλιο.

Οι σημαντικότερες δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν κατά τομή, μέσα στο διάστημα που αναφέρεται αν-
τός ο απολογισμός, είναι οι παρακάτω:

α. Τμήμα κινηματογράφου

Πραγματοποιήθηκαν συνολικά κατά την χειμερινή και την θερινή περίοδο του 1996, προβολές 46 κινηματογραφικών έργων, από την σύγχρονη αλλά και παλιότερη παγκόσμια και ελληνική κινηματογραφική παραγωγή, που τις παρακολούθησαν περί τους 12.300 θεατές. Πέρυσι είχαν προβληθεί 35 ταινίες που συγκέντρωσαν 7.700 θεατές. Οι ταινίες που συγκέντρωσαν το μεγαλύτερο αριθμό θεατών ήταν το "Braveheart" του Mel Gibson και το "Underground" του Κουστουρίτσα. Η επιλογή των ταινιών γίνεται με ποιοτικά κριτήρια, αλλά επιδιώκεται να καλύπτονται ενδιαφέροντα του κοινού, των νέων και των παιδιών. Από την έναρξη της χειμερινής περιόδου 1996-97 κατορθώθηκε να προβάλλονται ταινίες πρώτης προβολής, ταυτόχρονα σχεδόν με την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Σημαντική προσπάθεια καταβλήθηκε για ένταξη του κινηματογραφικού τμήματος στο Δίκτυο Δημοτικών Κινηματογράφων, που δημιούργησε και στηρίζει οικονομικά το Υπουργείο Πολιτισμού.

β. Τμήμα Θεάτρου

Το Θεατρικό Εργαστήρι του Πολιτιστικού Κέντρου λειτουργεί ανελλιπώς από το 1983 μέχρι σήμερα, έχει δε στο ενεργητικό του την παραγωγή σημαντικών θεατρικών παραστάσεων με έργα ελληνικού και διεθνούς ρε-

περτορίου. Πολλές από τις παραστάσεις του απέσπασαν σημαντικά βραβεία σε διάφορα φεστιβάλ, και το ανέδειξαν ως ένα από τα σοβαρότερα ερασιτεχνικά θεατρικά σχήματα της Περιφέρειας.

Την περασμένη χρονιά (1996), παρουσίασε στο κοινό της πόλης μας στις αρχές Ιανουαρίου 1996 το νεοελληνικό έργο του Γιώργη Χασάπογλου "Οι Κουραμπιέδες" σε σκηνοθεσία Δημήτρη Αραμπατζόγλου. Το έργο αυτό παρουσιάστηκε στη συνέχεια σε δήμους και κοινότητες του Νομού στα πλαίσια των "Ημαθιώτικων '96". Παράλληλα, η Νεανική Σκηνή του Θεατρικού Εργαστηριού, η οποία περιλαμβάνει νέους και νέες 15-18 ετών, παρουσίασε στις αρχές Μαρτίου του '96 την τραγωδία του Αισχύλου "Επτά επί Θήβας", σε σκηνοθεσία του κ. Χρήστου Μπαταντζή. Η παράσταση αυτή απέσπασε το πρώτο βραβείο καλύτερης παράστασης, βραβεία ενδυματολογίας και μουσικής επένδυσης στο διαγωνισμό μαθητικού θεάτρου του ΔΗΠΕΘΕ Βέροιας, και Δεύτερο Βραβείο στους Πανελλήνιους Μαθητικούς Αγώνες Αρχαίου Δράματος, που διοργάνωσε το Υπουργείο Παιδείας στην Αθήνα.

Το 1997, υλοποιώντας ένα φιλόδοξο πρόγραμμα, το τμήμα θεάτρου προχώρησε στην υλοποίηση τριών θεατρικών παραγωγών: Πρώτα, στην Παιδική του Σκηνή παρουσιάστηκε το έργο της Στέλλας Μιχαλίδου "Περίπατος εις το Δάσος", που ανέβηκε σε συμπαραγωγή με το Κέντρο Εργαζόμενης Νεότητας Νάουσας, σε σκηνοθεσία Αλέξ. Οικονόμου. Το έργο αυτό παρουσιάστηκε εκτός από τη Νάουσα, σε Κοινότητες της περιοχής μας και στην Αθήνα, στο θέατρο της Εργατικής Εστίας. Στη συνέχεια, η Νεανική Σκηνή, σε συνεργασία με το τεχνικό Επαγγελματικό Λύκειο Νάουσας, παρουσίασε της τραγωδία του Ευριπίδη "Άλκηστις", σε σκηνοθεσία Χρ. Μπαταντζή. Η παράσταση αυτή απέσπασε το Πρώτο Βραβείο στους Πανελλήνιους Μαθητικούς Αγώνες Αρχαίου Δράματος, που διοργάνωσε το Υπουργείο Παιδείας στην Αθήνα, καθώς και το βραβείο σκηνογραφίας στο διαγωνισμό μαθητικού θεάτρου του ΔΗΠΕΘΕ Βέροιας. Τέλος στην Κεντρική Σκηνή του Θεατρικού Εργαστηριού ανέβηκε, με εξαιρετική επιτυχία, η θρυλική "Γκόλφω" του Σπ. Περεσιάδη, σε σκηνοθεσία επίσης Χρ. Μπαταντζή.

Οι δραστηριότητες του Θεατρικού Εργαστηριού για πρώτη φορά το 1997 απέκτησαν διεθνή διάσταση: Η Νεανική του Σκηνή παρουσίασε στο Deurne της Ολλανδίας, στα τέλη Ιουνίου 1997, την περσινή της παραγωγή με την τραγωδία του Αισχύλου "Επτά επί Θήβας", συμμετέχοντας στις εκδηλώσεις της Ελληνικής Εβδομάδας, που διοργανώνεται εκεί κάθε πέντε χρόνια από το St. Willibrord Gymnasium. Η αποστολή χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα "Οι Νέοι για την Ευρώπη" της Ε.Ε.

γ. Τμήμα Εικαστικών

Το εργαστήριο ζωγραφικής, με δάσκαλο τον συμπολίτη

μας ζωγράφο Γιώργη Μπαδόλα, συνέχισε στις αρχές του 1996 τη λειτουργία του, προσφέροντας σε παιδιά κυρίως, αλλά και μεγαλύτερους, τη δυνατότητα να έρθουν σ' επαφή με την τέχνη της ζωγραφικής και ν' αναπτύξουν κάποιο ταλέντο τους. Δυστυχώς όμως δεν υπήρξε η ανάλυση με άλλες χρονιές ανταπόκριση του κόσμου και το εργαστήριο σταμάτησε, ελπίζουμε προσωρινά, τη λειτουργία του από τον Μάιο.

Στον νέο εκθεσιακό χώρο, στο ισόγειο της Δημοτικής βιβλιοθήκης, πραγματοποιήθηκαν αρκετές εκθέσεις, είτε σε συνεργασία με το Πολιτιστικό Κέντρο, είτε ανεξάρτητα. Για το 1996, σημαντικότερες μπορούν να χαρακτηριστούν η έκθεση του Γιώργη Μπαδόλα με γενικό τίτλο "Ο Πρόσωπος", και θεματολογία από τα παραδοσιακά αποκριάτικα δρώμενα, και η έκθεση καλλιτεχνικών κατασκευών από ξύλο, σίδερο και γυαλί του συμπολίτη μας οδοντίατρου Βλαδίμηρου Αμανατίδη, ο οποίος παρουσίασε στο κοινό άγνωστες για τους πολλούς καλλιτεχνικές επιδόσεις του. Το πρώτο εξάμηνο του 1997 παρουσιάστηκαν οι ατομικές εκθέσεις ζωγραφικής της Χαράς Κοσμάδου, της Ελένης Ανδρονικίδου, του Γιώργη Μπαδόλα, η έκθεση αερογραφιών από το Εργαστήρι Βέροιας, κλπ.

Το Φωτογραφικό Εργαστήρι δυστυχώς για μια ακόμη περίοδο παρέμεινε ανενεργό, λόγω έλλειψης ενδιαφερόντος.

δ. Τμήμα Βιβλιοθήκης

Η μετατροπή της βιβλιοθήκης σε δανειστική που έγινε τα τελευταία χρόνια, αύξησε κατακόρυφα τον αριθμό των χρηστών της, και έγινε πόλος έλξης για τους κατοίκους της πόλης μας, ανεξαρτήτως ηλικίας. Ανταποκρινόμενη στις απαιτήσεις και προτάσεις του αναγνωστικού κοινού, εμπλουτίστηκε η βιβλιοθήκη με νέες εκδόσεις, ιδιαίτερα στους τομείς της Ιστορίας και της σύγχρονης λογοτεχνίας, καθώς και σε θέματα που αφορούν στους νέους, την επιστήμη και την Τεχνολογία κλπ. Στη διάθεση των αναγνωστών της βρίσκονται επίσης αρκετοί τίτλοι αξιολογών περιοδικών όπως "Δίφανο", "Διαβάζω", "Βιβλιοφιλία", "Νέα Οικολογία", "Αρχαιολογία", "Experiment", "National Geographic", "HiTech" κλπ. Παρότι η απασχόληση μιάς μόνο ειδικευμένης βιβλιοθηκονόμου δεν επιτρέπει τη λειτουργία της βιβλιοθήκης πρωί - απόγευμα, όπως θα ήταν επιθυμητό, έχει σχεδόν ολοκληρωθεί η καταχώρηση στον Η/Υ του μεγαλύτερου μέρους του υλικού της και η πρόσβαση σ' αυτό είναι πλέον εξαιρετικά εύκολη.

Στατιστικά, η βιβλιοθήκη διαθέτει περί τα 1700 εγγεγραμμένα μέλη, τα οποία ανανεώνονται κατά 50 κάθε μήνα, ενώ κατά το τελευταίο έτος δανείστηκαν 10.400 τόμοι, που αντιστοιχούν σε 860 τόμους το μήνα ή 40 περίπου τόμους την ημέρα.

Επιχειρώντας μια διαφορετικής μορφής προσέγγιση των νέων στο βιβλίο και στη χαρά του διαβάσματος, η

βιβλιοθήκη καθιέρωσε στους χώρους της μια σειρά τακτικών απογευματινών κάθε Σάββατο, όπου είτε διαβάζονται παραμύθια και ιστορίες για παιδιά με συνοδεία μουσικής και προβολή διαφωτιστικών, είτε παρουσιάζονται ειδικά αφιερώματα σε έλληνες ποιητές και πεζογράφους. Στα πλαίσια αυτά ο κ. Χρ. Μπίντας παρουσίασε ένα αφιέρωμα στο έργο της Πηνελόπης Δέλτα και του Αλέξανδρου Παπαδιαμαντή, ενώ ο φιλόλογος Δημ. Παπαδόπουλος αναφέρθηκε στο έργο του Κων/νου Θεοτόκη και της Μαρίας Πολυδούρη. Ακόμη οι συγγραφείς Μάριος Βερεττάς και Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σοιρζελ παρουσίασαν το έργο τους. Οι πρωτοβουλίες αυτές είχαν πολύ μεγάλη απήχηση ιδιαίτερα στις μικρότερες ηλικίες παιδιών, και κάλυψαν ένα κενό που υπήρχε σ' ότι αφορά την σχέση αυτών των ηλικιών με τον πολιτισμό.

Στις δραστηριότητες του τμήματος κατά τα τελευταία χρόνια θα πρέπει να περιληφθεί και η Έκθεση Βιβλίου στο πλακόστρωτο του Πάρκου στα τέλη Αυγούστου.

ε. Πολιτιστικό Καφενείο

Το Πολιτιστικό Καφενείο είναι ένας χώρος που δημιουργήθηκε στο κτιριακό συγκρότημα του Πολιτιστικού Κέντρου με στόχο να προσφέρει στους νέους κυρίως μια εναλλακτική πρόταση ψυχαγωγίας και έκφρασης της δημιουργικότητάς τους. Παρ' ότι κατά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του, και παρά τις φιλότιμες προσπάθειες που κατεβλήθησαν, ο χώρος αυτός δεν μπόρεσε να βρει τον προσορισμό του, όπως είχε αρχικά σχεδιαστεί, επιδιώχθηκε, κατά το προηγούμενο έτος, η δοκιμαστική επανάλειψή του, με προδιαγραφές τέτοιες που να μην επιτρέπουν επανάληψη των προβλημάτων του παρελθόντος (απαγόρευση αλκοόλ για τους νέους κάτω των 17 ετών, ύπαρξη ποιοτικής νεανικής μουσικής, παιχνίδια κλπ). Το αποτέλεσμα όμως δεν ήταν το αναμενόμενο, μια που οι νέοι της πόλης μας δεν ανταποκρίθηκαν ιδιαίτερα. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι για την πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων του απαιτείται η συνεργασία ειδικού εμψυχωτή-διοργανωτή εκδηλώσεων (animateur).

στ. Τμήμα Μουσικής

Αρκετές μουσικές εκδηλώσεις, σε αντίθεση με άλλες χρονιές, πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του 1996 με ευθύνη του τμήματος: Δυό συναντήσεις προς τιμήν του Ολοκαταπύματος (Σάνης Παπαδημητρίου - Γεωργία Σιγλάου και Μουσικό Εργαστήρι Σεργίων), τρεις στο Θερινό Θέατρο (Τσακνής-Μαχαρίτσας, Αντώνης Ξιλούρης, Νίκος Παπάζογλου και των Αφών Κατσιμίχα, που μεταβλήθηκε λόγω κακοκαιρίας), και μία στο χειμερινό Θέατρο (Ελένη Τσαλιγοπούλου-Γιώργος Ανδρέου), στην οποία πρέπει να προστεθεί και η συνανλία του Αλκίνοου Ιωαννίδη που αναβλήθηκε λόγω των αγροτικών κινητοποιήσεων και πραγματοποιήθηκε τελικά στις αρχές του '97. Οι Τσακνής-Μαχαρίτσας άνοιξαν και την καλοκαιρινή περίοδο του 1997 με συνανλία που έδωσαν στο θερινό θέατρο στις αρχές Ιουνίου, ενώ σημαντικό καλλιτε-

χνικό γεγονός αποτέλεσε η συνανλία που έδωσε στον ίδιο χώρο η ορχήστρα του Μεγάλου Μουσείου "Καμεράτα" στα τέλη του ίδιου μήνα, μετά από πρόσκληση του Π.Κ.Ν.

ζ. Άλλες εκδηλώσεις

Κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους το Πολιτιστικό Κέντρο ανέπτυξε και μια σειρά άλλων δραστηριοτήτων, είτε αυτόνομα, είτε σε συνεργασία με άλλους φορείς. Έτσι διοργάνωσε για μια ακόμη φορά, τον Ιούνιο του 1996, ειδική τιμητική εκδήλωση για τις ομάδες νέων ή μεμονωμένα άτομα της πόλης που διακρίθηκαν φέτος σε πανελλήνιο επίπεδο, κατά την οποία ο Δήμαρχος κ. Λιόλιος απένειμε αναμνηστικά Διπλώματα Τιμής στην Θεατρική ομάδα του Τεχνικού Επαγγελματικού Λυκείου για το β' βραβείο στους Πανελλήνιους Μαθητικούς Αγώνες Αρχαίου Δράματος με τους "Επτά επί Θήβας", στην Ομάδα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του Γ' Γυμνασίου, για το Βραβείο στον Ευρωπαϊκό διαγωνισμό Νεαρού Καταναλωτή, με θέμα "το Αλουμινόκουτο", καθώς και σε μαθητές σχολείων και σπουδαστές του Δημοτικού Ωδείου της "Εστίας Μουσών", που διακρίθηκαν σε διάφορους πανελλήνιους διαγωνισμούς, και στους μαθητές του Ειδικού Σχολείου, για τις διακρίσεις τους στους φετινούς Special Olympics της Αθήνας. Ανάλογη εκδήλωση πραγματοποιήθηκε και τον Ιούνιο του 1997, κατά την οποία τιμήθηκε η Θεατρική Ομάδα του Τεχνικού Επαγγελματικού Λυκείου για το Α' βραβείο στους Πανελλήνιους Μαθητικούς Αγώνες Αρχαίου Δράματος με την "Άλκηστη", η Ομάδα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του Γ' Γυμνασίου, για το Βραβείο στον Ευρωπαϊκό διαγωνισμό Νεαρού Καταναλωτή, με θέμα τις διατροφικές συνήθειες των νέων, η σπιντακτική ομάδα της μαθητικής εφημερίδας "Παλμοί της Νεολαίας" του Γ' Γυμνασίου, μαθητές σχολείων και σπουδαστές του Δημοτικού Ωδείου της "Εστίας Μουσών", που διακρίθηκαν σε διάφορους πανελλήνιους διαγωνισμούς, καθώς και ομάδες νέων και νεανίδων, που διακρίθηκαν ομαδικά ή ατομικά σε διάφορα αθλήματα και αγωνίσματα.

Ακόμη συμμετείχε, όπως ήδη αναφέρθηκε, στην διοργάνωση των "Ημαθιώτικων '96" παρουσιάζοντας για τα παιδιά της Νάουσας δυο παραστάσεις Καραγκιόζη με τον Γιάννη Χατζή, φιλοξένησε το Εθνικό Θέατρο, που παρουσίασε το έργο του Φ.Γ. Λόρκα "Το Σπίτι της Μπερνάντα Άλμπι" με την Αντιγόνη Βαλάκου στον επώνυμο ρόλο, και βεβαίως παρεχώρησε τις εγκαταστάσεις του και τον εξοπλισμό τους σ' όλους τους άλλους πολιτιστικούς φορείς της πόλης για την πραγματοποίηση δικών τους εκδηλώσεων.

Στο τελευταίο, πριν την θεσμική αλλαγή του νομικού καθεστώτος, Διοικητικό Συμβούλιο του Πολιτιστικού Κέντρου Νάουσας συμμετείχαν οι: Αλέξανδρος Οικονόμου, Πρόεδρος, Πέτρος Στοιδής, Αντιπρόεδρος, οι Δημοτικοί Σύμβουλοι Βασίλης Τζωρτζής, Αναστάσιος Μπίλης και Γιάννης Μαλάκης και οι Γιώργος Βογιατζούλης, Μιχάλης Τόμπος, Χάρης Αδαμίδης και Δημήτρης Μουρατίδης ως μέλη.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΟΠΩΡΟΚΗΠΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΟ "ΕΥ ΖΕΙΝ" ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Του Νίκου Σπάρτη
Δρ. Δενδροκομίας

Στις 21 και 22/10/96 η Ελληνική Εταιρεία της Επιστήμης των Οπωροκηπευτικών με το Γερμανικό Ινστιτούτο Coethe Θεσσαλονίκης, οργάνωσε το 5ο Ελληνο-Γερμανικό Επιστημονικό Συμπόσιο στον τομέα των οπωροκηπευτικών: αξίζει τον κόπο να αναφερθούν ορισμένα συμπεράσματα στους αναγνώστες.

Τα φρούτα και λαχανικά συμβάλλουν στην ευεξία του σώματος. Η κατανάλωσή τους όμως είναι ακόμη πολύ χαμηλή σχετικά με το όφελος του καταναλωτή.

Η διεθνής οργάνωση υγείας (WHO) συνιστά αύξηση της κατανάλωσης από 120 γραμ. κατά μέσο όρο σε 400 γραμμάρια την ημέρα στο άτομο.

Από τα χρήσιμα συστατικά τους είναι οι μη πέψιμες ύλες (κυταρίνες κυρίως), τα οργανικά οξέα των καρπών και οι βιταμίνες εκτός των υδατανθράκων και πρωτεϊνών.

Παρατηρούνται και άλλες εννοικές επιδράσεις στον ανθρώπινο οργανισμό από μη θρεπτικές ουσίες που σήμερα καλούνται **βιοενεργές ουσίες** και είναι ταυτόσημες με την ομάδα δευτερευόντων φυτικών συστατικών. Τέτοιες ουσίες προσλαμβάνει ημερησίως ο οργανισμός μας 1,5 γραμμάρια. Αυτές είναι 5000-10000 διαφορετικές ενώσεις που δεν παρουσιάζουν ανεπιθύμητες παρενέργειες σχετικά με τα φάρμακα.

Οι βιοενεργές αυτές ουσίες είναι 1. Τα καροτινοειδή 2. Οι φυτοστερόλες 3. Οι σαπωνίνες 4. Γλυκοζινόλες 5. Πολυφαινόλες 6. Αναστολείς πρωτεασών 7. Τερπένια 8. Μη πέψιμες ύλες

Όλες αυτές οι ουσίες είναι αντικαρκινογόνες ανάλιτικά οι 3η, 4η, 5η είναι αντιμικροβιακές, οι 5η, 6η αντιοξειδωτικές η 5η αντιθρομβωτικές, οι 1η, 3η, 5η και 8η ανοσοποιητικές και η 5η αντιφλεγμονώδεις που ρυθμίζουν την αρτηριακή πίεση, οι 1η, 2η, και 3η μειώνουν τη χοληστερίνη, οι 5η, 6η και 8η ρυθμίζουν τη γλυκόζη του αίματος και δες βοηθούν την πέψη.

Αυτά διαπιστώθηκαν ύστερα από πειράματα σε ζώα και σε κλινικές μελέτες, όπως και από επιδημιολογικές μελέτες και δείχνουν τη σταθερή σχέση μεταξύ της μεγάλης κατανάλωσης φρούτων και λαχανικών όπως και τη μειωμένη συχνότητα ορισμένων ειδών καρκίνου.

Τα καροτινοειδή είναι υπεύθυνες ουσίες για το χρώμα των καρπών και λαχανικών (κίτρινο, κόκκινο κλπ). Η β' καροτίνη περιέχεται στα καρότα από 6,6-28,2 χιλιοστά του γραμμαρίου σε 100 γραμμάρια στο πράσινο λάχανο (λαχανίδες) από 5,1-14,6 χιλιοστά γραμμαρίου το σπανάκι 1,5-8,9 τα μπρόκολα 0,5-2,3, το λάχανο Βρυξελλών 0,4-0,7 και τις τομάτες 0,5-0,7 χιλ. γραμ. στα 100 γραμ.

μάρια.

Τα καροτινοειδή εμποδίζουν τη φθορά των ιστών, προστατεύουν το μηχανισμό κατά του καρκίνου και τον οργανισμό από ασθένειες της καρδιάς και τον κυκλοφορικού, επιβραδύνουν την αύξηση των όγκων. Τα καροτινοειδή μετατρέπονται σε βιταμίνη Α.

Μεγάλη κατανάλωση τομάτας (υψηλή περιεκτικότητα λυκοπίνης) και πράσινων λαχανικών (αντιόδια μαρούλι, σέλινο, μαιντανού κλπ) μειώνουν σαφώς τον κίνδυνο του καρκίνου του πνεύμονα.

Τα καροτινοειδή περιέχονται σε 60-80% σε φρέσκα πράσινα λαχανικά όπως και σε νωπά φρούτα.

Η περιεκτικότητα της τροφής σε λιπαρά (ελιές) επιδρά στην καλύτερη μεταφορά των καροτινοειδών. Τα καρότα περιέχουν 15 χιλ. γραμ. καροτίνης σε 100 γραμμάρια.

Οι φυτοστερόλες υπάρχουν σε φυτικούς ιστούς πλούσιους σε λιπαρά όπως το αβοκάντο, οι ελιές, ηλιόσπορος, καρύδια, φουντούκια, αμύγδαλα, τα εσπεριδοειδή, τα μήλα, τις μπανάνες όπως και σε άλλα φρούτα και λαχανικά. Αυτές τις παίρνουμε όταν καταναλώσουμε 50-400 γραμ. την ημέρα οπωροκηπευτικά από τα παραπάνω αναφερόμενα είδη ιδιαίτερα.

Οι φυτοστερόλες επιδρούν στη μείωση της χοληστερίνης παρεμποδίζουν την απορρόφηση της χοληστερίνης στο έντερο. Αυτό συντελεί στην πρόληψη καρδιοπαθειών. Επίσης παρεμποδίζουν την εμφάνιση καρκίνου, προστατεύουν τα κύτταρα του εντέρου από τους όγκους, ιδιαίτερα του παχέος εντέρου.

Οι πολυφαινόλες δρουν και αυτές σαν αντιοξειδωτικά. Τη μεγαλύτερη θρεπτική αξία μεταξύ των πολυφαινολών έχουν τα "φαινολικά οξέα" και τα "Φλαβονοειδή". Αυτά δρουν και σαν αντιμικροβιακά και αντικαρκινικά. Τα φαινολικά οξέα (καφεϊκό ελαγικό) περιέχονται στα πράσινα λάχανα (λαχανίδες) πράσινα φασολάκια, ραπανάκια, πιπεριές, βατόμουρα, φράουλες, σμέουρα κλπ. Υπάρχουν κυρίως σε εξωτερικούς ιστούς ιδιαίτερα φλοιούς πατάτας, καρότου σπορικιών και τα φρέσκα φρούτα και λαχανικά. Οι ουσίες αυτές αποικο-

δομούνται στη διάρκεια της συντήρησης των προϊόντων αυτών στα ψυγεία.

Τα φλαβονοειδή (κατεχίνη, ανθοκυανιδίνη, φλαβονή, φλαβανόνη, φλαβανόλη) περιέχονται κυρίως στα κρεμμύδια 347 χλσ.γρμ ανά κιλό, το πράσινο λάχανο 110 χλσ.γρμ ανά κιλό, φασολάκια, μήλα κεράσια, μπρόκολα 30-389 χλσ.γρμ ανά κιλό. Είναι γνωστές 4000-5000 δομές φλαβονοειδών. Περιέχονται και σε κατσαρό μαρούλι, τα ακτινίδια, τους ζωμούς κλπ. Το καθαρίσμα των μήλων μειώνει την περιεκτικότητά τους σε φλαβονοειδή όπως και η αποφλοιώση της τομάτας. Κατά τη διάρκεια της συντήρησης των μήλων στα ψυγεία, αποικοδομοούνται πάνω από το 50% των φλαβονοειδών. Μεταποιημένα λαχανικά περιέχουν 50% λιγότερα φλαβονοειδή.

Οι ανθοκυανιδίνες από τα φλαβονοειδή είναι οι χρωστικές των λαχανικών και ανθέων που δίνουν το κόκκινο μπλέ βιολέ κλπ χρώματα. Τα φλαβονοειδή είναι κυρίως αντικαρκινικά ιδιαίτερα μειώνουν τον κίνδυνο καρκίνου του στομάχου, παχέος εντέρου και στήθους. Υποβοηθούν και τη δράση της βιταμίνης C.

Γενικά οι βιοενεργές αυτές ουσίες στα φρούτα και λαχανικά μειώνουν κατά 50% τον κίνδυνο καρκίνου ιδιαίτερα τα νωπά λαχανικά και φρούτα τον καρκίνο του πνεύμονος. Το ξεμάτισμα στα φρούτα και λαχανικά μειώνει τη συγκέντρωση βιοενεργών ουσιών

Ετσι με τη κατανάλωση 250-400 γραμ. νωπών φρούτων και λαχανικών την ημέρα επιτυγχάνεται καλή προστασία της υγείας του καταναλωτή

Οι γλυκοζινόλες είναι μία άλλη ομάδα ουσιών που εντοπίζονται σε όλα τα είδη λάχανων της οικογενείας των σταυρανθών (Crucifere) λάχανο (ασπροκόκκινο), κουνουπίδια, μπρόκολα, λαχανάκια Βρυξελλών, γουλιά, σγουρές λαχανίδες, όπως το ρεπάνι και το ραπανάκι, κάρδαμο, γογκύλια κλπ. Η γνωστή σε όλους καυτερή γεύση των λαχανικών οφείλεται στις γλυκοζινόλες.

Αυτές είναι θειούχες ενώσεις που δημιουργούνται με τον δευτερογενή μεταβολισμό των φυτών. Υπάρχουν πάνω από 100 διαφορετικές γλυκοζινόλες (Αλκενικές, ινδολικές κλπ) Όταν τρώμε λάχανο ρεπάνι κλπ έχουμε τη γεύση της καυτερότητας.

Σε μεγάλες ποσότητες κατανάλωσης οι ουσίες αυτές μπορεί να είναι τοξικές στο θυρεοειδή αδένα με τη δημιουργία της ορμόνης του θυρεοειδούς. Επίσης παρατηρούνται νεκρώσεις και δυσλειτουργία κνιτάρων. Οι δυσμενείς επιδράσεις προέρχονται όταν η δόση στα λαχανοειδή αυτά είναι από 10-600 χλσ.του γραμ. ανά κιλό σωματικού βάρους ανά ημέρα. Πειράζουν το σκώτι, τα νεφρά, τη χολή, το επιθήλιο των νεφρών, το έντερο και το πάγκρεας.

Οι θετικές επιδράσεις σε κανονικές τιμές είναι η μείωση του ρυθμού ανάπτυξης των όγκων του στομάχου του λεπτού εντέρου και στην εξάλειψη καρκινογόνων στην αύξηση της δραστηριότητας των ενζύμων μεταβολισμού ξένων υλών και στην παρεμπόδιση της σύνδεσης και με-

θυλώσης στο DNA, ιδιαίτερα με κατανάλωση μπρόκολου και λάχανου Βρυξελλών επιτυγχάνεται σημαντική προληπτική θεραπεία - προστασία από πιθανές προσβολές καρκίνου του στομάχου και των εντέρων. Η συνολική πρόσληψη σε γλυκοζινόλες από κατανάλωση λάχανου πρέπει να είναι σε ετήσιο μέσο όρο 40χλσ του γραμμαρίου το άτομο την ημέρα.

Συμπερασματικά πιστεύεται ότι με μία μέση κατανάλωση λαχανοειδών δεν αναμένονται τοξικές επιδράσεις όπως βεβαιώνουν πολυετείς εμπειρίες. Επίσης σαν ωφέλιμότητα αναφέρεται και η εξάλειψη των καρκινογόνων η αύξηση της δραστηριότητας των ενζύμων ξένων ουσιών και αποκλεισμός των αντιδράσεων με το DNA. Οι βιομετασχηματισμοί αυτοί δρούν προστατευτικά μειώνοντας τον κίνδυνο του καρκίνου.

Οι κυριότερες πηγές γλυκοζινών είναι το κουνουπίδι, το άσπρο λάχανο, το λάχανο των Βρυξελλών, το μπρόκολο και το κινέζικο λάχανο κατά σειρά προτίμησης. Η συγκέντρωση γλυκοζινών στα διάφορα αυτά λαχανικά διαφέρει ανάλογα με την εποχή συγκομιδής, το στάδιο ωριμότητας, την ποικιλία, το είδος και τον τρόπο καλλιέργειας.

Η διατροφή των Ελλήνων χθές και σήμερα

Από τα Ομηρικά χρόνια η διατροφή των Ελλήνων είχε σαν βάση τα φυτικά προϊόντα με πολύ λίγο κρέας κυρίως από τους άρχοντες. Αυτό διατηρήθηκε μέχρι λίγες δεκαετίες πριν οπότε άρχισε να αλλοιώνεται.

Στην αλλαγή αυτή συνέβαλαν διατροφικές συνήθειες που εισήχθησαν από το εξωτερικό, τη διαφήμιση νέων ειδών τροφίμων και υποκατάστατων φυσικών τροφών καθώς και η αλλαγή των συνθηκών ζωής, εργασίας και κοινωνικών σχέσεων.

Ανησιχίες υπάρχουν για τη μείωση κατανάλωσης ελαιολάδου σε όφελος σπορελαίων και της κατανάλωσης φρέσκων λαχανικών καθώς και η αύξηση της κατανάλωσης κρέατος, συνεχώς επεκτείνονται σε κοινωνικές ομάδες και μικρότερες ηλικίες.

Η τάση απομάκρυνσης από τις παραδοσιακές διατροφικές συνήθειες των Ελλήνων πρέπει να ανακοπεί και να επαναφέρουμε στο διαιτολόγιό μας διατροφικά στοιχεία από την πατροπαράδοτη Μεσογειακή μας δίαιτα, που σύμφωνα και με τα ιατρικά δεδομένα συμβάλλει σημαντικά, σε συνδυασμό με την σωματική άσκηση, στη μακροβιότητα.

Η δίαιτα αυτή πρέπει να περιλαμβάνει σε καθημερινή βάση τροφές πλούσιες σε υδατάνθρακες (ψωμί, ζυμαρικά, πατάτες κλπ) φρέσκα λαχανικά, ελαιόλαδο, ελιές, φρούτα, λίγες φορές τη βδομάδα πουλερικά, ψάρια, λιγότερα αυγά και γλυκά και λίγες φορές το μήνα κρέας.

Η προσπάθεια ενημέρωσης του κοινού απαιτεί πανελλήνια στατιστογραφία που θα πρέπει να αναληφθεί από τους αρμόδιους επιστημονικούς φορείς.

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΥΛΛΟΒΟΛΩΝ ΔΕΝΔΡΩΝ ΝΑΟΥΣΑΣ

Από την ίδρυσή του μέχρι σήμερα

Του Ιωάννη Χατζηχαρίση
Αναπλ. Ερευνητή Β' - Δ/ντή

Ιστορικό ίδρυσης:

Το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων ιδρύθηκε το 1961, βάσει του με αριθμό 4 Β.Δ., "περί Οργανισμού του Υπουργείου Γεωργίας", που δημοσιεύθηκε στο Φ.Ε.Κ. 3, Τεύχος Α στις 2 Ιανουαρίου 1961, με το όνομα "Ινστιτούτο Δενδροκομίας" και έδρα τη Νάουσα και εντάχθηκε στη Διεύθυνση Γεωργικών Ερευνών του Υπ.Γεωργίας.

Με το ίδιο Β.Δ. ως αντικείμενα έρευνας αυτού ορίστηκαν τα κάτωθι:

- η δημιουργία και εξεύρεση βελτιωμένων ποικιλιών,
- η βελτίωση αγροτεχνικών μεθόδων,
- η θρέψη-λίπανση,
- οι εχθροί και οι ασθένειες,
- η τεχνολογία μετασυλλεκτικών χειρισμών και μεταποίησης καρπών
- η παραγωγή και ο έλεγχος πολλαπλασιαστικού υλικού,
- για όλα τα είδη των φυλλοβόλων οπωροφόρων που υπάγονται στα πυρηνόκαρπα,
- γυγαυτόκαρπα και ακρόδρυα.

Κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του προστέθηκαν και τα εξής αντικείμενα:

- η δημιουργία και εξεύρεση βελτιωμένων υποκειμένων,
- η μελέτη μεθόδων και τεχνικών πολλαπλασιασμού ποικιλιών και υποκειμένων,
- συμφωνία μεταξύ τους, το ασυμβίβαστο των ποικιλιών κ.λ.π.
- η μελέτη αντιμετώπισης των ιώσεων,
- η διατήρηση γενετικού υλικού ποικιλιών και υποκειμένων φυλλοβόλων οπωροφόρων.

Αμέσως μετά την ίδρυσή του, με την Υπουργική Απόφαση αριθμός, 125564 / 2972 / 20-6-61 που δημοσιεύθηκε στο Φ.Ε.Κ. 234, Τεύχος Β, με ημερομηνία 12-7-61 και αύξοντα αριθμό 12, εντάχθηκαν στο Ινστιτούτο ως παραρτήματα αυτού, το Πρότυπο Δημόσιο Κτήμα Μακροχωρίου Βεροίας και το Πρότυπο Δημόσιο Κτήμα Σκύδρας.

Με το Π.Δ. 433/77 (ΦΕΚ 133, Τ.Α', 17 Μαΐου 1977),

περί "Οργανισμού του Υπουργείου Γεωργίας, το Ινστιτούτο Δενδροκομίας μετονομάστηκε σε Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων, εντάχθηκε στο νεοσυσταθέν με το ίδιο Π.Δ. Κέντρο Γεωργικής Ερεύνες Βορείου Ελλάδος και η έδρα του μεταφέρθηκε στη Θεσ/νίκη, προσωρινώς όμως η έδρα του θα παρέμενε στη Νάουσα.

Με το Π.Δ. 915/81 (ΦΕΚ 233, Τ.Α', 28 Αυγούστου 1981) περί "Συστάσεως και Αναδιοργανώσεως Υπηρεσιών των του Υπουργείου Γεωργίας", το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων παρέμεινε ενταγμένο στο Κέντρο Γεωργικής Ερεύνες Βορείου Ελλάδος, αλλά η έδρα του μεταφέρθηκε και πάλι στη Νάουσα.

Με τη σύσταση του Εθνικού Ιδρύματος Αγροτικής Έρευνας (ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε.) το 1989, (Νόμος 1845. ΦΕΚ 102, Τεύχος Α', 26 Απριλίου 1989) και βάσει της 288611/21-8-90 Κοινής Υπουργικής Απόφασης, το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων, εντάχθηκε στο ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. όπου παραμένει μέχρι σήμερα, με τα ίδια αντικείμενα έρευνας και το ίδιο όνομα.

Πριν την ίδρυση του Ινστιτούτου, το 1961, το Αγρόκτημα Νάουσας ήταν Δενδροκομικός Σταθμός του Υπουργείου Γεωργίας, από το 1954, βάσει του Β.Δ. αριθμός 10/20-8-54, που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 221, Τ.Α', 18 Σεπτεμβρίου 1954, περί καταργήσεως του Φυτωρίου Αμερικανικών Αμπελών Ναούσης και ιδρύσεως Δενδροκομικού Σταθμού.

Το Φυτώριο Αμερικανικών Αμπελών Ναούσης, πρέπει να ιδρύθηκε το 1920, βάσει του άρθρου 12 του Νόμου 2488/1920 "περί οργάνισμού της Εξωτερικής Γεωργικής Υπηρεσίας κ.λ.π.". Στοιχεία αυτής της περιόδου δεν υπάρχουν στο Ινστιτούτο, από δε τους Νόμους που μνημονεύονται στο Β.Δ. "περί καταργήσεως του Φυτωρίου Αμερικανικών Αμπελών Ναούσης", ο Νόμος 214/1914 αναφέρεται σε μέτρα προστασίας κατά της φυλλοξήρας, ενώ ο Νόμος 6300/1934 τροποποιεί και συμπληρώνει το Νόμο 214/1914.

Οργανωτικό σχήμα

Με την ίδρυσή του οργανώθηκε άμεσα και για εσωτερική εξιτηρέτηση, σε τρία τμήματα:

Τμήμα πυρηνοκάρπων
Τμήμα γιγαρτοκάρπων
Τμήμα ακροδρύων
και ορίσθηκαν υπεύθυνοι ερευνητές για κάθε είδος
οπωροφόρου, που περιλαμβάνονταν σε κάθε τμήμα.

Με το Π.Δ. 433/77 νομοθετήθηκαν τα παρακάτω τμή-
ματα:

Βελτίωσης
Φυσιολογίας
Τεχνικής Καλλιέργειας
Αναπαραγωγής Φυτικού Υλικού Καλλιτερευτού.

Με το Π.Δ. 915/81 αναδιοργανώθηκαν τα παρα-
πάνω τμήματα στα παρακάτω:

Γενετικής βελτίωσης
Φυσιολογίας
Τεχνικής καλλιέργειας
Βιοοικολογίας και περιβάλλοντος

Τα τμήματα αυτά ου-
δέποτε συγχροτήθηκαν,
ούτε ορίστηκαν προϊστά-
μενοι. Το Ινστιτούτο συνέ-
χισε να λειτουργεί ως μια
οντότητα με προϊστάμενο
τον Δ/ντή, κατανέμοντας
την εργασία ανά είδος ο-
πωροφόρου.

Τα δύο παραρτήματα,
Σκύδρας και Μακροχω-
ρίου, που υπάγονται στο
Ινστιτούτο και δημιουργή-
θηκαν λόγω της ένταξης
των αντίστοιχων κτημά-
των, εξυπηρετούνται διοι-
κητικά και οικονομικά α-
πό την Κεντρική Υπηρεσία του Ινστιτούτου και παρα-
κολουθούνται από Προϊσταμένους, που ορίζονται α-
πό τον Δ/ντή του Ινστιτούτου.

Το Ινστιτούτο διαθέτει επίσης γραφεία λογιστικής
και διοικητικής εξυπηρέτησης, αποθήκης και διαχεί-
ρισης κτημάτων, που λειτουργούν επίσης ως μία οντό-
τητα, με υπεύθυνους, που ορίζονται από τον Δ/ντή του
Ινστιτούτου.

Γενικά για το έργο του Ινστιτούτου

Κατά τα 36 χρόνια λειτουργίας του, το Ινστιτούτο
Φυλλοβόλων Δένδρων ασχολήθηκε με όλα τα αντικεί-
μενα έρευνας της αρμοδιότητάς του και με τα είδη ο-
πωροφόρων:

Από τα πυρηνόκαρπα: τη ροδακινιά, τη νεκταρινιά,
τη βερικοκιά, την κερασιά και τη δαμασκηλιά.

Από τα γιγαρτόκαρπα: την μηλιά, την αχλαδιά και
την κυδωνιά.

Από τα ακροδρύα: την αμυγδαλιά, την καρυδιά, την
λεπτοκαριά και φιστιζιά.

Εκτός των παραπάνω και με δικιά του πρωτοβουλία
ασχολήθηκε με τους μικρούς καρπούς: σμέουρα, φρα-
γκοστάφυλα και φράουλα. Τα αντικείμενα αυτά τα ε-
γκατέλειψε προ δεκαετίας λόγω ελλείψεως πιστώσε-
ων και προσωπικού. Πρόσφατα και από πιστώσεις
προγράμματος της Ε.Ε. άρχισε να ασχολείται με τα
φρούτα μικρότερης σημασίας, όπως, ρόδια, κυδώνια,
μούσμουλα, κ.λ.π.

Από το 1984 μέχρι το 1986 και από πιστώσεις προ-
γράμματος του F.A.O. της International Bank for Plant
Genetic Resources, ασχολήθηκε με την εξερεύνηση,
επισήμανση, συλλογή
και αξιολόγηση γενετι-
κού υλικού πυρηνοκάρ-
πων από τον Ελλαδικό
χώρο.

Τα αποτελέσματα των
ερευνητικών εργασιών
του, ανακοινώνονται στο
Υπουργείο Γεωργίας,
δημοσιεύονται σε επι-
σημονικά και εκλαϊκευ-
τικά περιοδικά και δια-
χέονται στους γεωπό-
νους Γεωργικών Εφαρ-
μογών και τους παραγω-
γούς, με εκπαιδεύσεις, η-
μερίδες, ομιλίες και προ-
σωπικές επαφές.

Στα αποτελέσματα αυτά στηρίχθηκε η αλματώδης
ανάπτυξη της δενδροκομίας στη χώρα μας, που ση-
μειώθηκε από το 1960 και μετά.

Εκτός από τα ερευνητικά προγράμματα, το Ινστιτού-
το ασχολήθηκε με επιτυχία και με την επίλυση των προ-
βλημάτων που αντιμετώπιζαν οι παραγωγοί στην πρά-
ξη και χρειάζονταν επιστημονική μελέτη και έρευνα.

Ερευνητικά προγράμματα

Τα πάγια εθνικά ερευνητικά προγράμματα, που ε-
κτελούνται στο Ινστιτούτο και χρηματοδοτούνται από
πιστώσεις του Υπουργείου Γεωργίας, που χορηγού-
νται στο ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε., μέσα στα πλαίσια του προϋπολο-

Από τα παλιά κτίρια του Ινστιτούτου

γισμού του Ινστιτούτου, είναι:

Η βελτίωση ποικιλιών και υποκειμένων, με υβριδισμό, επιλογή από τον εγχώριο πληθυσμό και αξιολόγηση εισαγομένων από όλες τις χώρες του κόσμου.

Η βελτίωση μεθόδων και τεχνικών καλλιέργειας, με τη μελέτη και την ανάπτυξη αυτών μέσα στα πλαίσια της τεχνολογικής εξέλιξης.

Η θρέψη-λίπανση οπωροφόρων, με μελέτες στο εργαστήριο και πειραματισμό στον αγρό.

Η μελέτη του πολλαπλασιασμού ποικιλιών και υποκειμένων, με έμφαση στον αγνή πολλαπλασιασμό.

Η μελέτη της συμφωνίας μεταξύ ποικιλιών-υποκειμένων, του ασυμβιβάστου των ποικιλιών, της γενετικής βάσης των αγρονομικών χαρακτηριστικών με σύγχρονες βιοτεχνολογικές μεθόδους, κ.ά.

Η αντιμετώπιση των ιώσεων των πυρηνοκάρπων με φυτοτεχνικές μεθόδους.

Οι μετασπλανετικοί χειρισμοί και η τεχνολογία καρπών σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Τεχνολογίας.

Η διατήρηση άνοσου πολλαπλασιαστικού υλικού σε εντομοστεγείς θαλάμους.

Η διατήρηση μητρικού γενετικού υλικού ποικιλιών και υποκειμένων στον αγρό, σε ειδικές συλλογές.

Τα παραπάνω προγράμματα είναι διαχρονικά, όπως και σε όλες τις χώρες του κόσμου και οι εργασίες αυτών γίνονται για όλα τα είδη οπωροφόρων που μελετούνται.

Χιλιάδες ποικιλίες και υποκείμενα έχουν δημιουργηθεί, μελετηθεί και αξιολογηθεί. Οι καλύτερες απ' αυτές έχουν διαδοθεί για καλλιέργεια από τους παραγωγούς και συνεχίζεται η διάδοση νεώτερων, μέσα από τα σχετικά προγράμματα του Υπ. Γεωργίας. Το 90% των ποικιλιών των φυλλοβόλων οπωροφόρων που καλλιεργούνται στη χώρα μας, μελετήθηκαν στο Ινστιτούτο.

Οι βελτιωμένες μέθοδοι και τεχνικές καλλιέργειας, φυτοπροστασίας, λίπανσης, κ.λ.π. που αναπτύχθηκαν, εφαρμόστηκαν από τους παραγωγούς και αναπροσαρμόζονται συνεχώς σύμφωνα με τα νεότερα δεδομένα, για την συνεχή βελτίωση της ποιότητας των παραγομένων προϊόντων, την μείωση του κόστους παραγωγής και την αύξηση των αποδόσεων.

Εκτός των εθνικών προγραμμάτων, το Ινστιτούτο διεξάγει, σε συνεργασία με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ερευνητικά προγράμματα, που χρηματοδοτούνται από την Ε.Ε., μέσω των προγραμμάτων AIR, FAIR, ECLAIR, GEN RES, κ.λ.π. καθώς και μέσω της Γ.Γ.Ε. και Τεχνολογίας του Υπ. Βιομηχανίας.

Τα κυριότερα από αυτά είναι:

Βελτίωση της καλλιέργειας βερικοκιάς με έμφαση στις ιώσεις.

Βελτίωση ξηρών καρπών (ακρόδρυα).

Αντιμετώπιση του βακτηριακού καψίματος στην αχλαδιά.

Δημιουργία ποικιλιών μηλιάς, ανθεκτικών στις ασθένειες.

Μελέτη και αντιμετώπιση της χλώρωσης του σιδήρου στη ροδακινιά.

Ολοκληρωμένη παραγωγή καρπών ροδακινιάς και κερασιάς.

Συλλογή γενετικού υλικού καρπών μικρότερης σημασίας.

Οργάνωση του ευρωπαϊκού και διεθνούς δικτύου διατήρησης γενετικού υλικού πυρηνοκάρπων.

Στα πλαίσια του προγράμματος FAIR της Ε.Ε. το Ινστιτούτο έχει υποβάλλει, σε συνεργασία με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, εξη ερευνητικές προτάσεις, εξ αυτών από την επιτροπή εμπειρογνομόνων δύο βαθμολογήθηκαν με Α και δύο με Β, αλλά δεν χρηματοδοτήθηκε καμία.

Παροχή υπηρεσιών

Το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων δένδρων ασχολείται κυρίως με έρευνα και η παροχή υπηρεσιών περιορίζεται στα εξής:

Την χορήγηση μητρικού πολλαπλασιαστικού υλικού νέων ποικιλιών και υποκειμένων, για τη διάδοση αυτών.

Την διάδοση νέων μεθόδων καλλιέργειας, νέας τεχνολογίας και τεχνογνωσίας.

Την επίλυση προβλημάτων που χρειάζονται ερευνητική διερεύνηση και αντιμετώπιζουν οι καλλιεργητές στην πράξη.

Την καθοδήγηση, ενημέρωση και εκπαίδευση γεωπόνων και παραγωγών σε δενδροκομικά θέματα.

Την διάσωση πολύτιμων γενετικών πόρων της χώρας μας.

Υποδομή

Το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων, διαθέτει τρία αγροκτήματα συνολικής έκτασης 1.000 περίπου στρεμμάτων, όπου διεξάγονται οι ερευνητικές εργασίες. Το Κεντρικό Αγρόκτημα στη Νάουσα, όπου βρίσκεται το κεντρικό κτίριο, με γραφεία, εργαστήρια, βιβλιοθήκη και αίθουσα διαλέξεων. Το Αγρόκτημα του Παραρτήματος Μακροχωρίου και το Αγρόκτημα του Παραρτήματος Σκύδρας. Όλα τα αγροκτήματα είναι αυτοδύναμα σε προσωπικό, μηχανολογικό εξοπλισμό και κτιριακές εγκαταστάσεις.

Στο Κεντρικό Αγρόκτημα βρίσκονται επίσης: Θερμοκήπιο, υδρονέφωση, εντομοστεγείς θάλαμοι, ψυγεία και πολλές άλλες βοηθητικές εγκαταστάσεις. Διαθέτει άτυπα πέντε εργαστήρια επαρκώς εξοπλισμένα με όργανα:

Εργαστήριο φυσιολογίας φυτών.
Εργαστήριο χημικών αναλύσεων.
Εργαστήριο ηλεκτροφόρησης.
Εργαστήριο για test ELIZA.
Εργαστήριο μεριστοματικού πολλαπλασιασμού και θερμοθεραπείας.

Δεν διαθέτει εργαστήριο φυλλοδιαγνωστικής και εδαφολογικών αναλύσεων, που θεωρείται τελείως απαραίτητο για τη μελέτη θεμάτων θρέψης-λίπανσης οπωροφόρων.

Οι δυνατότητες των εργαστηρίων είναι περιορισμένες και για να διευρυνθούν χρειάζονται περισσότερο εξοπλισμό σε όργανα, εκσυγχρονισμό και κατάλληλο προσωπικό. Διαθέτει εσωτερικό δίκτυο Η/Υ, με 7 μονάδες και κεντρική τράπεζα δεδομένων. Διαθέτει επίσης βιβλιοθήκη και προμηθεύεται τα πιο έγκυρα ερευνητικά περιοδικά που εκδίδονται στον κόσμο στα δένδροκομικά θέματα. Δεν διαθέτει όμως πιστώσεις για την προμήθεια συγγραμμάτων.

Κτιριακή Υποδομή

Είδος χώρου	Εμβαδόν (m ²)
Γραφεία	872
Εργαστήρια	1.500
Αποθήκες	655
Άλλα κτίρια	2.822
Σύνολο	5.849

Προσωπικό

Στο Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων εργάζονται επτά ερευνητές διαφόρων βαθμίδων. Τρεις διοικητικοί υπάλληλοι, τρεις τεχνικοί διαφόρων κατηγοριών, τρεις οδηγοί ελκυστήρων και επτά εργάτες. Συνολικά 23 άτομα, τα οποία δεν επαρκούν για τις στοιχειώδεις ανάγκες λειτουργίας του Ινστιτούτου. Για το λόγο αυτό και πολλές δραστηριότητες έχουν εγκαταλειφθεί ή περιοριστεί, ενώ τα εργαστήρια και η βιβλιοθήκη υπολειποντόν. Από τα 23 άτομα τα 16 είναι αποσπασμένα από το Υπ.Γεωργίας. Προ δεκαετίας εργαζόταν 54 άτομα συνολικά.

Για εποχιακές ανάγκες, κατά τη βλαστική περίοδο των δένδρων, προσλαμβάνονται 10-12 εργάτες γης και 1-3 επιμελητές πειραμάτων, από τον προϋπολογισμό του ΕΘΙΑΓΕ και ένας άλλος μικρός αριθμός που προ-

βλέπεται από τα ανταγωνιστικά ερευνητικά προγράμματα της Ε.Ε. Προ δεκαετίας προσλαμβάνονταν 25-30 άτομα.

Άλλες δραστηριότητες

Το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων συνεργάζεται με ανάλογα Ινστιτούτα και Πανεπιστήμια όλων των χωρών του κόσμου, τα οποία αναφέρονται σε επισυναπτόμενο πίνακα. Είναι διεθνώς αναγνωρισμένο και απολαμβάνει ιδιαίτερης εκτίμησης.

Οργανώνει και συμμετέχει με επιστημονικές ανακοινώσεις σε διεθνή και εθνικά συνέδρια, συμπτώσια, ημερίδες και δημοσιεύει ερευνητικές εργασίες σε διεθνή και ελληνικά επιστημονικά περιοδικά.

Συμμετέχει επίσης σε επιτροπές εμπειρογνομόνων, συμβούλια, ομάδες εργασίας, κ.λπ. τόσο της Ευρώπης όσο και της χώρας μας.

Υποβάλλει προτάσεις, εισηγήσεις και γνωμοδοτεί, σε θέματα της αρμοδιότητάς του, προς το Υπουργείο Γεωργίας και το ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. κάθε φορά που θα του ζητηθεί.

Παρέχει πληροφορίες και οδηγίες σε δένδροκομικά θέματα, σε κάθε ενδιαφερόμενο φορέα ή φυσικό πρόσωπο από όλη τη χώρα.

ΠΙΝΑΚΑΣ

συνεργασιών του Ινστιτούτου με Ινστιτούτα,
Πανεπιστήμια και άλλους φορείς

α. Ιδρύματα Εξωτερικού

(Α) Πρόγραμμα
(Β) Ανταλλαγή Ερευνητών
(Γ) Ανταλλαγή γενετικού υλικού

Estacion Experimental de Aula Dei ES.I.C. Zaragoza, ESPANA (A,B)

Unidadede ciencias et tecnologias Agrarias da Universidade da Algaire, PORTUGAL (A).

Institut fuer Oekologish Pflanzen Physiologie, Dusseldorf, GERMANY (A,B)

Angel Luego Mertinez, Zaragoza, ESPANA (A)

Universita di Bologna, Dipartimento Colture Arboree Universita di Bologna, ITALY (A)

INRA, Centre d'Angers, France (A)

University of Bath-School of Biological Sciences, ENGLAND (A)

Instituto Sperimentale per la Fruticultura, Roma, ITALY (A,Γ)

Instituto Valenciano de Investigaciones Agrarias, ESPANA (A)

H. R. I., Wellesbourne and East Malling, ENGLAND (A,Γ)

CPRD-DLO Centre for Plant Breeding & Reproduction Research, Wageningen, HOLLAND (A)

Bundesanstalt für Züchtungsforschung Ahrensburg, GERMANY (A)

INRA, Station d'Alimentation des espèces fruitières et Ornementales Angers, FRANCE (A)

The Scottish Agricultural College Edinburgh, ENGLAND (A)

Katholieke Universiteit Leuven, BELGIUM (A)

Institut für Pflanzwissenschaften, Zurich, SWITZERLAND (A)

Institut Agronomique Méditerranéen de Saragosse, ESPANA (A)

Centro de Edafología & Biología Aplicada del Segura, Murcia, ESPANA (A)

INRA, Station de Recherches Fruitières Méditerranéennes, Montfavet, FRANCE (A,B,Γ)

INIA, Estação Nacional de Fruticultura de Vieira Natividade, PORTUGAL (A)

Istituto Sperimentale per la fruticultura di parlamento di Caserta, ITALY (A)

Istituto Sperimentale patologia vegetale, Roma, ITALY (A)

IRTA, Centre de Mas Bove-Rens, ESPANA (B)

INRA, Station de recherches forestières Clermont-ferrand, FRANCE (B)

IRTA, Institut de Recherche Agroalimentaires, ESPANA (Γ)

Diputación General d'Aragón, Zaragoza, España (Γ)

1. Unidade, de ciencias e tecnologías Agrarias da Universidade do Algarve, PORTUGAL (Γ)

2. Fruit Growing and Ornamental Institut Budapest, HUNGARIA (B,Γ)

3. Fruit Growing Institute Plovdiv, BULGARIA (B,Γ)

4. S.G.P.P. Boneasa, Fruit Growing Institut, Pitesti, ROMANIA (B,Γ)

5. Fruit Growing Institut, Cacak, YUGOSLAVIA (B)

6. Centre de Recherches, Bortaux, FRANCE (B,Γ)

7. University of Novi Sad, YUGOSLAVIA (B)

8. Unidade de ciencias e tecnologías agrarias da Universidade do Algarve, PORTUGAL (Γ)

9. Institut Coltivazioni Degli Studi Bologna, ITALY (Γ)

10. Research Station Cegléd, HUNGARY (Γ)

11. A. FELIPE S.I.A-DGA, Zaragoza, ESPANA (Γ)

12. Institut Erd, HUNGARY (Γ)

13. Φυτωριακές Επιχειρήσεις Dalbar, FRANCE (Γ)

14. Research Station Summerland, CANADA (Γ)

15. W.R. Okie U.S.D.A. ARS se Fruit and Tree Nut Res.Lab., U.S.A.

16. Research Breeding Station, CZECHOSLOVAKIA (Γ)

17. Horticultural Field Station, Fresno, California, U.S.A.

18. International Plant-Genetic Resources Institute (Γ)

19. International Society for Horticultural Science (Γ)

20. Institut de Cercetari Stiintifice Selectie si Tehnologii Pentru Pomicultura (Γ)

β. Ιδρύματα Εσωτερικού

(Α) Πρόγραμμα

(Β) Ανταλλαγή Ερευνητών

(Γ) Ανταλλαγή γενετικού υλικού

(Δ) Άλλα

1. Ελληνική Τράπεζα Γενετικού υλικού (Δ)

2. Αριστοτέλειο Παν/μιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Γεωπονίας (A,B)

3. Γεωργικό Παν/μιο Αθηνών (Δ)

4. Θεσσαλικό Παν/μιο, Τμήμα Γεωπονίας (Δ)

5. Ελληνική Εταιρεία της Επιστήμης των Οπωροκηπευτικών (Δ)

6. Ελληνική Επιστημονική Εταιρεία Γενετικής Βελτίωσης Cornell University, New York State, Agricultural Station Geneva, New York, U.S.A. (Γ)

7. USDA-Agricultural Research Service, Fresno, California, U.S.A. (Γ)

8. Φυτών (Δ)

γ. Παραγωγικοί φορείς

(Α) Πρόγραμμα

(Β) Ανταλλαγή Ερευνητών

(Γ) Ανταλλαγή γενετικού υλικού

(Δ) Άλλα

1. Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (Δ)

2. Αγροτικοί Συνεταιρισμοί (Δ)

3. VITRO ΕΛΛΑΣ Α.Ε. (A,Γ,Δ)

4. Φυτωριόχοι δένδρων καλλιέργειών (Γ,Δ)

5. Γεωργικές Βιομηχανίες Μεταποίησης φρούτων (Δ)

6. Όλα τα Ινστιτούτα του ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. και οι αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Γεωργίας.

η τέχνη να κάνεις έντυπα

Στο art STUDIO, σχεδιάζουμε

και παράγουμε έντυπα.

Έντυπα άψογα, που ξεχωρίζουν

και προκαλούν εντύπωση.

Μελετημένα στην κάθε τους λεπτομέρεια

με τέλεια αισθητική και πρωτοποριακό

design. Καμωμένα με την αρτιότερη τεχνική επεξεργασία

και τυπωμένα με τις πιο σύγχρονες εκτυπωτικές μεθόδους

σε ειδικευμένα εργαστήρια.

Τέτοια έντυπα κάνουμε στο art STUDIO.

Και γνωρίζουμε καλά τον τρόπο.

Γιατί διαθέτουμε βαθειά γνώση

και πολυετή εμπειρία στις γραφικές τέχνες.

Γιατί διαθέτουμε τον μεγαλύτερο και πιο σύγχρονο, ηλεκτρονικό

σταθμό εργασίας επιτραπέζιων εκδόσεων (Desktop publishing).

Και γιατί συνεργαζόμαστε με ένα άριστο επιτελείο 57 επιλεγμένων

και εξειδικευμένων συνεργατών και παραγωγικών εργαστηρίων.

Αλλά πάνω απ' όλα,

γιατί αντιμετωπίζουμε το θέμα της σχεδίασης των εντύπων σας

με καλλιτεχνική ευαισθησία.

Το να κάνεις έντυπα είναι τέχνη.

art
STUDIO

Ζηκία Δημητρίου

Σ Χ Ε Δ Ι Α Σ Η Κ Α Ι Π Α Ρ Α Γ Ω Γ Η Ε Ν Τ Υ Π Ω Ν
Βασιλέως Κωνσταντίνου 7, 592 00 Νάουσα, τηλ. (0332) 22345